

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

FATİH ERDOĞAN'IN "SİHİRLİ KİTAPLAR" SERİSİNİN
DUYARLIK EĞİTİMİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Aysun BARAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2022

©2022-Aysun BARAN

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

FATİH ERDOĞAN'IN "SİHİRLİ KİTAPLAR" SERİSİNİN
DUYARLIK EĞİTİMİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

THE EXAMINATION OF FATİH ERDOĞAN'S "MAGIC
BOOKS" SERIES IN THE CONTEXT OF SENSIVITY
EDUCATION

Hazırlayan

Aysun BARAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Mustafa TÜRKYILMAZ

KIRŞEHİR-2022

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Aysun BARAN tarafından hazırlanan “*Fatih Erdoğan’ın ‘Sihirli Kitaplar’ Serisinin Duyarlık Eğitimi Bağlamında İncelenmesi*” adlı tez çalışması 29/06/2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman .....(İmza)

Doç. Dr. Mustafa TÜRKYILMAZ

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Zeynel HAYRAN

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Banu ÖZDEMİR

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2022

(İmza)

Pof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2022

Aysun BARAN

İmza

ÖZET

FATİH ERDOĞAN'IN "SİHIRLİ KİTAPLAR" SERİSİNİN DUYARLIK EĞİTİMİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Aysun BARAN

Danışman: Doç. Dr. Mustafa TÜRKYILMAZ

2022 – (XII+137)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Jüri

Doç. Dr. Mustafa TÜRKYILMAZ

Doç. Dr. Zeynel HAYRAN

Doç. Dr. Banu ÖZDEMİR

Bu çalışmanın amacı, Fatih Erdoğan'ın 'Sihirli Kitaplar' serisinin duyarlık eğitimi bağlamında incelenmesidir. Duyarlık, bireyin kendi hayatı dışında gerçekleşen olay ya da durumlara tepkisiz kalmamasını, bu olay ya da durumlara yönelik bilinçli bir farkındalık durumunu ifade eder. Günümüzde yaşanan birçok acı olaya sosyal medyanın da etkisiyle maruz kalan ve bu olayları artık kanıksayan toplum, giderek duyarsızlaşmıştır. Bu durum, toplumun geleceği olan çocuklar için de olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Çünkü bir toplum ancak etrafında yaşanan olumsuzluklara, haksızlıklara ses çıkardıkça, tepki gösterdikçe değişir ve gelişir. Daha sağlıklı bir toplumun inşası için ulusal ve evrensel değerlerin bireyler tarafından benimsenip davranış hâline getirilmesi gerekmektedir. İnsana, hayvana, adalete, sağlığa, emeğe, toplumsal huzura, kültüre ve doğaya ve daha birçok değere duyarlık göstermek, sosyal bir varlık olan insanın en temel sorumluluklarından biridir. Bu duyarlıkların çocuklara aktarımı huzur dolu bir toplumun vücut bulması için gerekli ve önemlidir. Duyarlık eğitimi çocuklara kazandırmanın yollarından biri de çocuk edebiyatıdır. Kahramanları ve konusuyla çocuğa hitap eden, öğüt vermekten ziyade değerleri sezdiren ve bu değerlere yönelik okurlarında duyarlık oluşmasını sağlayan nitelikli çocuk edebiyatının çocukların erken yaşta eğitilmesindeki yeri yadsınamaz. Bu anlayıştan yola çıkarak çalışmada Fatih Erdoğan'ın çocuklar için kaleme aldığı "Sihirli Kitaplar" serisindeki 11 kitap daha önceki çalışmalarda belirlenen duyarlık alt kategorileri dikkate alınarak araştırmacının da ekledikleri, değiştirdikleri ile toplamda 47 duyarlık alt kategorisi bağlamında incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi yöntemi; verilerin analizinde ise içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda Fatih Erdoğan'ın Sihirli Kitaplar serisindeki 11 kitapta aile bireylerine duyarlık, dilsel duyarlık, kitaba ve okumaya duyarlık, çocuğa ve çocukluğa duyarlık, arkadaşlığa ve dostluğa duyarlık, insani duygulara duyarlık, insan ilişkilerine duyarlık en sık işlenen duyarlıklar iken; iyilik yapmaya duyarlık, paylaşmaya duyarlık, spora duyarlık, yaşam sevgisine duyarlık, özverili olmaya duyarlık, zamana duyarlık, cesaretili

olmaya duyarlık, kişisel bilgi ve eşyaların gizliliğine ve dokunulmazlığına duyarlık ise en az rastlanan duyarlıklar olarak tespit edilmiştir. 47 farklı duyarlık alt kategorisinden barışa duyarlık, özgürlüğe duyarlık ve engelli bireylere duyarlık alt kategorilerine ilişkin ifadeler kitaplarda hiç rastlanmamıştır. Araştırma sonucunda Fatih Erdoğan'ın "Sihirli Kitaplar" serisindeki kitapların çocukları birbirinden farklı konularda duyarlı kılabilecek iletilere sahip olduğu bu bağlamda çocuğa duyarlık eğitimi kazandırmada etkili bir şekilde kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Duyarlık eğitimi, Fatih Erdoğan, çocuk edebiyatı.

ABSTRACT

THE EXAMINATION OF FATİH ERDOĞAN’S “MAGIC BOOKS” SERIES IN THE CONTEXT OF SENSIVITY EDUCATION

M.Sc.Thesis

Preparer: Aysun BARAN of thesis’ preparer

Advisor: Doç. Dr. Mustafa TÜRKYILMAZ

2022- (XII+137)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Social Sciences and Turkish Education Department

Turkish Education Science

Jury

Assoc. Prof. Dr. Mustafa TÜRKYILMAZ

Assoc. Prof. Dr. Zeynel HAYRAN

Assoc. Prof. Dr. Banu ÖZDEMİR

The aim of this study is to examine the series of 'Magic Books' by Fatih Erdoğan in the context of sensitivity education. Sensitivity refers to the individual's not being unresponsive to events or situations that occur outside his own life, and a conscious awareness of these events or situations. The society, which has been exposed to many painful events experienced today with the influence of social media and has taken these events for granted, has become increasingly insensitive. This situation has also had negative consequences for children, who are the future of society. Because a society changes and develops only as it speaks out and reacts to the negativities and injustices experienced around it. In order to build a healthier society, national and universal values should be adopted and made into behaviors by individuals. Being sensitive to people, animals, justice, health, labor, social peace, culture, nature, and many other values is one of the most basic responsibilities of human beings as a social being. The transfer of these sensitivities to children is necessary and important for a peaceful society to come into existence. One of the ways to bring sensitivity education to children is children's literature. The place of quality children's literature, which appeals to the child with its heroes and subject, makes sense of values rather than giving advice and creates sensitivity towards these values, in the education of children at an early age cannot be denied. Based on this understanding, 11 books in the "Magic Books" series written by Fatih Erdoğan for children were examined in the context of a total of 47 sensitivity sub-categories with the additions and changes of the researcher, considering the sensitivity sub-categories determined in previous studies. In the study, document analysis method, one of the qualitative research designs; content analysis technique was used in the analysis of the data. As a result of the research, sensitivity to family members, linguistic sensitivity, sensitivity to books and reading, sensitivity to children and childhood, sensitivity to friendship and friendship, sensitivity to human emotions, sensitivity to human relations are the most frequently covered in the 11 books in Fatih Erdoğan's "Magic Books" series; sensitivity to doing goodness, sensitivity to sharing,

sensitivity to sports, sensitivity to love of life, sensitivity to self-sacrifice, sensitivity to time, sensitivity to courage, sensitivity to privacy and immunity of personal information and belongings were determined as the least common sensitivity. The statements regarding the sub-categories of sensitivity to peace, sensitivity to freedom, and sensitivity to disabled individuals, out of 47 different sensitivity subcategories, were not found in the books. As a result of the research, it has been concluded that the books in the series of "Magic Books" by Fatih Erdogan have messages that will make children sensitive to different from each other subjects, in this context, they can be used effectively in providing sensitivity education to children.

Keywords: Sensitivity education, Fatih Erdogan, children's literature.

ÖN SÖZ

Müthiş bir hızla değişen dünyanın getirdiği bencilliğin sonuçları her geçen gün daha da acı bir şekilde görülmektedir. Bireylerin, kendisi dışında herhangi bir varlığın acılarına veya sevinçlerine olan kayıtsızlığı toplumsal bir varlık olan insanın söz konusu özelliğine uymamaktadır. Dolayısıyla sağlıklı bir toplumsal yapı içinde bireylerin üzerlerine düşen birtakım sorumlulukları vardır. Bu sorumluluklar aynı zamanda sevgi, saygı, adalet, hoşgörü gibi birçok değeri de barındırır. Yaşadığı çevrenin, dünyanın, toplumun farkında olarak kendi dışındaki varlıklara, olaylara ve durumlara yönelik bilinçli bir farkındalıkla; kendinin ve başkalarının duygularını anlayıp sezinleyebilen, düşünen bir tavırla yaşadığı toplumun daha ileriye gitmesine katkı sunan duyarlı bireylerin yetişmesi ancak duyarlık eğitimiyle gerçekleşir.

Tam da bu noktada edebiyatın okurun duygularını, düşüncelerini değiştirip geliştirmedeki etkisinden faydalanmak, duyarlık eğitiminin kalıcılığını ve etkisini artıracaktır. Bu anlayıştan yola çıkarak çocuk edebiyatı alanında birçok esere imza atmış, çocuklar tarafından sevilen eserlere sahip Fatih Erdoğan'ın Sihirli Kitaplar serisini duyarlık eğitimi bağlamında incelemeyi amaçlayan bu çalışma; çocuk eğitimiyle ilgilenen anne ve babalara, eğitimcilere yol gösterecek nitelikte olduğu için önem kazanmaktadır.

Bu araştırmada “Fatih Erdoğan'ın Sihirli Kitaplar serisinde hangi duyarlıklar ne sıklıkla işlenmiştir?” temel probleminde yola çıkarak serideki 11 kitap aynı soru bağlamında ayrı ayrı incelenmiştir. Böylelikle hem duyarlık, duyarlık eğitimi kavramları hem de çocuk edebiyatının duyarlık eğitimindeki yeri ve önemi açıklanmış; bireyi duyarlı kılacak iletiler ve bunların hangi duyarlık alt kategorilerinde olduğu tespit edilmiş; Fatih Erdoğan'ın eserlerinin duyarlık eğitimindeki yeri ortaya konulmuştur.

Çocuk edebiyatının o güzel ve masum dünyasına yönelmemde büyük etkisi olan Matilda ile tanışmama vesile olan; tezimin tüm aşamalarında desteğini bir an olsun esirgemeyen, çalışmam boyunca her sorumu büyük bir sabır ve hoşgörüyle yanıtlayarak akademik yönlendirmeleriyle çalışmama katkısı çok olan; iş ahlakını daima örnek aldığım ve elbette ki öğrencisi olma şansını bana veren değerli danışmanım Doç. Dr. Mustafa Türkyılmaz hocama sonsuz teşekkür ederim. Yüksek Lisans eğitimine başladığımdan bu yana desteğini, bana olan inancını her daim hissettiren Dr. Öğr. Üyesi Nilay Çağlayan Dilber'e ayrıca çok teşekkür ederim.

Tez süresince dualarıyla ve destekleriyle yanımda olan arkadaşlarıma ayrıca tezimin son düzenlemesinde yardımından dolayı arkadaşım Serenay Erdoğan'a; hayatım boyunca varlıklarıyla gurur ve mutluluk duyduğum kardeşlerime; her bir evladını duyarlı bireyler olarak yetiştiren anneme ve babama; desteğiyle daima yanımda olan değerli eşim, yol arkadaşım Emre Baran'a ve etrafındaki her duruma, canlıya büyük bir duyarlılıkla yaklaşan; çalışmamın başına her oturduğumda bana çalışmam için zaman tanıyan, anlayışlı oğlum Gökdeniz Baran'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Son olarak eserlerini incelediğim Fatih Erdoğan'a; çalışmaya ve emeğe olan hevesime, inancıma teşekkür ederim.

Kırşehir-2022

Aysun BARAN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLOLAR.....	xiii
GRAFİKLER LİSTESİ	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xv
BÖLÜM I	1
1.GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	2
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	3
1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	4
1.4. VARSAYIMLAR.....	5
BÖLÜM II.....	6
2. KAVRAMSAL/KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR..	6
2.1. ÇOCUK VE ÇOCUKLUK KAVRAMLARI.....	6
2.2. DUYARLIK	12
2.2.1. Duyarlık Eğitimi	13

2.3. ÇOCUK EDEBİYATI.....	16
2.3.1. Çocuk Edebiyatı Nedir?	17
2.3.2. Çocuk Edebiyatının Yetişkin Edebiyatından Farkı	20
2.3.3. Çocuk Edebiyatının İşlevleri	22
2.3.4. Çocuk Edebiyatının Çocuğun Duyarlık Eğitimine Katkısı	24
2.3.5. Edebiyat ve Eğitim	28
2.4. FATİH ERDOĞAN’IN HAYATI, ESERLERİ VE ALDIĞI ÖDÜLLER...31	
2.4.1. Fatih Erdoğan’ın Hayatı	31
2.4.2. Fatih Erdoğan’ın Aldığı Ödüller.....	32
2.5. KONUYLA İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	33
2.5.1. Duyarlık ve Çocuk Edebiyatı Konusuyla İlgili Yapılan Çalışmalar	33
2.5.2. Fatih Erdoğan ile İlgili Çalışmalar	37
BÖLÜM III	40
3. YÖNTEM	40
3.1. ARAŞTIRMANIN DESENİ	40
3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ	41
3.3. VERİ TOPLAMA SÜRECİ VE ANALİZİ	42
BÖLÜM IV.....	47
4. BULGULAR	47
4.1. Sihirli Şemsiye Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları	47
4.2. Sihirli Şapka Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme	

Sıklıkları	52
4.3. Sihirli Küpe Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları	57
4.4. Sihirli Küre Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları	62
4.5. Sihirli Kutu Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları	69
4.6. Sihirli Kitap Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları	74
4.8. Sihirli Kaykay Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları	87
4.9. Sihirli Araba Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları	92
4.10. Sihirli Gözlük Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları	99
4.11. Sihirli Kalem Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları	109
4.12. “Sihirli Kitaplar” Serisindeki 11 Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları	118
BÖLÜM V	120
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	120
5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA	120
5.2. ÖNERİLER.....	128

KAYNAKÇA.....131

ÖZGEÇMİŞ 137

TABLOLAR

Tablo 3.1. *Araştırmanın Örneklemine Oluşturan Kitaplar*..... 41

Tablo 3.2. *Duyarlık Alt Kategorileri* 42

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 4.1. *Sihirli Şemsiye Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı*. 48

Grafik 4.2. *Sihirli Şapka Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı* 53

Grafik 4.3. *Sihirli Küpe Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı*. 58

Grafik 4.4. *Sihirli Küre Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı* 63

Grafik 4.5. *Sihirli Kutu Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı* 70

Grafik 4.6. *Sihirli Kitap Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı* 75

Grafik 4.7. *Sihirli Top Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı* 81

Grafik 4.8. *Sihirli Kaykay Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı* 88

Grafik 4.9. *Sihirli Araba Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı* 93

Grafik 4.10. *Sihirli Gözlük Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı* 100

Grafik 4.11. <i>Sihirli Kalem Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı</i>	110
Grafik 4.12. <i>Fatih Erdoğan'ın "Sihirli Kitaplar" Serisindeki 11 Kitapta Geçen Toplam Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklığı.</i>	118

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar	Açıklamalar
Akt.	Aktaran
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
vb.	Ve benzerleri
vd.	Ve diğerleri

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

“Ah, kimselerin vakti yok/ Durup ince şeyleri anlamaya” diyor şiirinde Gülten Akın. Akın, insanların zarif şeyleri anlamayışlarına serzenişte bulunur. Ancak modern çağın ötesinin yaşandığı bu dönemde her şey hızla yaşanmakta ve her şey tüketilmektedir. Bu denli tüketimin olduğu bir zamanda, insanlar adeta çok hızlı bir trene binip giderken manzaranın güzelliğinin ayırt edilemeyişi gibi, farkında olmadan gelip geçmektedirler. İnsanlar sadece bakmakla, duymakla yetinmektedir. Bu çağda görmeye ve dinlemeye zaman kalmamıştır.

Bu ifade Küçük Prens’in diliyle daha da somutlaşır: “Çok aceleleri var sanırım, ne kadar da hızlı gidiyorlar. Neyin peşindeler?” diye sorar makiniste. Çocuk merakıyla anlamaya çalışır insanlardaki bu aceleci tavrı. Çağın getirdiği hız ile insanlar artık sadece kendilerine odaklanmakta ve benmerkezci bu tutum yüzünden de çevresinde olup biten herhangi bir olayı duymamayı, görmemeyi tercih etmektedirler. Durup düşünmeye bile zaman ayıramayan insanlar sosyal medyanın yarattığı sanal dünyanın da etkisiyle büyük bir hızla duyarsızlaşmaktadır. Televizyonlarda, sosyal medyada her gün karşlarına çıkan kadın cinayetleri, hayvanlara yapılan zulümler, çocuk istismarları, mültecilerin yaşadığı sorunlar, haksızlıklar, terör, savaşlar vs. gibi yüzlerce olay karşısında duyarsızlaşan bireylerin oluşturduğu bir toplumda insanların kendilerini güvende hissetmesi, haksızlıkların olmaması, böyle bir toplumun daha ileri gitmesinin umulması güç olacaktır. Oysaki toplumsal ve evrensel değerlere sahip bireylerin oluşturduğu toplumda refah vardır. İnsanlar birbirlerine saygı ve sevgiyle yaklaşır. Toplum içinde birlik ve beraberlik vardır. Bir diğerini anlama, onun hissettiği acıyı ya da mutluluğu hissetme vardır. Bunlar ise ancak duyarlı bireyler sayesinde olur.

Duyarlı birey, Aslan’ın (2013a: 2) da dediği gibi “*Kendi yaşamı dışında olup bitenlerle ilgilenen, bunları umursayan, insanların yaşadıkları sorunları ve duyguları algılayan, başkalarına yapılan haksızlıkları ve kötülükleri görmezden gelmeyen, eşduyumsal bir ilişkiye girerek bunlara tepki gösteren, karşı çıkan; insana ve doğaya bilinçle, sağduyuyla, anlayışla, sevgiyle, hoşgörüyle yaklaşan kişi*”dir. Kişinin böyle bir duyarlığa sahip olması ise yine Aslan’ın dediği gibi rastgele değil belli bir eğitimle gerçekleşir, duyarlılığın oluşması için bireyin çocukluktan evrensel ve toplumsal değerleri bilerek yetişmesi ki bu öncelikle ailede ebeveynin, eğitim hayatındaysa öğretim programlarının, ders kitaplarındaki öğretici ve edebî metinlerin etkisiyle olur (Aslan,

2013a).

Çocuklukta kazanılması gereken insan, hayvan, doğa ve yurt sevgisi; insan hak ve özgürlüklerine, kültürel farklılıklara saygı; adalet, hoşgörü, doğruluk, dürüstlük, yardımseverlik gibi çeşitli evrensel ve toplumsal değerler çocuğu duyarlı birey hâline getirir. Çocuğun bu değerleri içselleştirerek, benimseyip özümsemesi; yani duyarlık becerisini edinebilmesi için olayları duyularıyla da algılaması gerekir. Tam da burada amacı bireylerin duyularında değişiklik oluşturmak olan sanatsal özellikteki resimler, fotoğraflar, karikatürler, çocuk şarkıları, kısa filmler ve edebiyat gibi uyaranlara ihtiyaç vardır (Sever, 2015).

Amacı değerler eğitimi vermek olmayan ama örtük bir şekilde değerlere farkındalık kazandıran, çocukta duyarlık oluşturan bu uyaranlardan bir tanesi olan edebiyatın gücü de burada devreye girer. Çocukluk döneminden itibaren kitaplarla -nitelikli çocuk edebiyatı ürünleriyle- karşılaşan çocukta bahsi geçen ve daha birçok farklı değere yönelik farkındalık oluşacaktır. Yazar Fatih Erdoğan'ın, farklı değerlere yönelik duyarlık kazandıran anlatımı ile kaleme aldığı kitaplarındaki duyarlıkları tespit etmek bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Bu çalışmanın esas problemi, “Fatih Erdoğan’ın “Sihirli Kitaplar” serisinde hangi duyarlıklar, ne sıklıkta işlenmiştir?” olarak belirlenmiştir.

Alt problemler ise şöyledir:

- Fatih Erdoğan’ın “Sihirli Şemsiye” kitabında hangi duyarlıklar, ne sıklıkta işlenmiştir?
- Fatih Erdoğan’ın “Sihirli Şapka” kitabında hangi duyarlıklar, ne sıklıkta işlenmiştir?
- Fatih Erdoğan’ın “Sihirli Küpe” kitabında hangi duyarlıklar, ne sıklıkta işlenmiştir?
- Fatih Erdoğan’ın “Sihirli Küre” kitabında hangi duyarlıklar, ne sıklıkta işlenmiştir?
- Fatih Erdoğan’ın “Sihirli Kutu” kitabında hangi duyarlıklar, ne sıklıkta işlenmiştir?
- Fatih Erdoğan’ın “Sihirli Kitap” kitabında hangi duyarlıklar, ne sıklıkta

işlenmiştir?

- Fatih Erdoğan'ın "Sihirli Top" kitabında hangi duyarlıklar, ne sıklıkta işlenmiştir?

- Fatih Erdoğan'ın "Sihirli Kaykay" kitabında hangi duyarlıklar, ne sıklıkta işlenmiştir?

- Fatih Erdoğan'ın "Sihirli Araba" kitabında hangi duyarlıklar, ne sıklıkta işlenmiştir?

- Fatih Erdoğan'ın "Sihirli Gözlük" kitabında hangi duyarlıklar, ne sıklıkta işlenmiştir?

- Fatih Erdoğan'ın "Sihirli Kalem" kitabında hangi duyarlıklar, ne sıklıkta işlenmiştir?

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Son yıllarda yaşanan olaylar, durumlar ve bu olaylara, durumlara bireylerin yaklaşım biçimleri gösteriyor ki toplumsal varlık olan insan bu özelliğini neredeyse yitirmek üzeredir. Öyle ki günümüzde birçok insan, yakın çevresinde şahit olduğu birtakım yanlışlıklara, haksızlıklara, yaşanan mağduriyetlere sesini çıkarmak şurada dursun bunları izleyip gülüp geçmekte ya da ne yazık ki sosyal medyada beğeni almak adına video kayıtları ya da fotoğraf çekimleri yapmaktadır. Bencilleşmenin, 'bana ne' zihniyetinin neredeyse en uç noktasının yaşandığı bu zamanda toplum olarak en ihtiyaç duyulan kavramın "duyarlık" olduğu su götürmez gerçektir. Öyle ki sağlıklı bir toplumun var olabilmesi, huzurun ve barışın hüküm sürdüğü bir yaşam için toplumdaki tüm bireylerin benzer durumlar karşısında ortak tavır sergilemeleri, yanlışlara, haksızlıklara dur demeleri, yani duyarlı bir duruş sergilemeleri önemlidir.

Ancak duyarlık bir anda kazanılacak bir beceri değildir. Rastlantılarla kazanılmadığı gibi okullarda da ders niteliğinde bilgilendirici metinlerle de kazandıracak bir beceri değildir. Elbette eğitim öğretim ortamlarında uygulanan yöntemler, dersler bireyleri duyarlı hâle getirmede araç olabilir. Ancak sağlam ve kalıcı bir duyarlık yeteneği için bireyin çocukluk döneminde başlanan duyarlık eğitimi daha etkili olacaktır. Çocuğun bilişsel gelişim özelliklerini inceleyen Piaget'in çalışmalarından da anlaşılacağı üzere bilişsel gelişimin olgunlaşma ve çevreyle kurulan ilişkiyle birlikte gelişeceği sonucuna ulaşılmaktadır. Çalışmasında Piaget, çocuk gelişiminde düşünme gücünün gelişimini

evrelere ayırmış ve çocukların dünyayı tamamen fiziksel olarak keşfettikleri dönem olan bebeklikten mantıksal ilişkilendirme yaptıkları ve yaklaşık on iki yaşa denk düşen döneme doğru bir gelişim gösterdiklerini ifade etmiştir. Dolayısıyla çocukların gelişim özelliklerini inceleyen ve ahlaki gelişim özelliklerine dair çalışmaları olan Lawrence Kohlberg, Carol Gilligan gibi araştırmacılar da çocukların ahlaki gelişiminde içinde buldukları dönemin özelliklerine uygun bilişsel ve deneyimsel gelişim gösterirlerken ilerleyen yaşlara doğru otoriteye ve baskıya dayanan ahlak anlayışından uzaklaşarak bağımsız düşüncenin ve içinde buldukları grubun biçimlendirdiği bir ahlak anlayışı geliştirdiklerini belirtmişlerdir. Hatta Gilligan bu ahlaki gelişimde cinsiyet rollerinin de etkili olduğunu öne sürmüştür (Kiefer vd., 2007'den Akt. Gönen ve Veziroğlu, 2013). Özetle çocuklar için hazırlanan her tür materyal çocukların bilişsel gelişiminde önemli etkiye sahip olacaktır. Hem bilimsel çalışmalarda belirtilen ifadelerde hem de atalarımızın “Ağaç yaş iken eğilir.” sözünde olduğu gibi bireye doğru davranış kazandırmada en etkili dönem bireyin 2-14 yaş arasını kapsayan çocukluk çağıdır. Bu çağda gerek aile ortamında gerekse okul döneminde birtakım evrensel ve ulusal değerleri çocuklara öğretmenin ve bunlara yönelik farkındalık kazandırmanın birçok yolu vardır. Bu yollardan bir tanesi de çocuğa görelilik ilkesiyle yazılmış, çocuğu ve çocuğun dünyasını konu edinen, çocuklarda edebi zevk ve okumaya yönelik alışkanlık, sevgi kazandıran çocuk edebiyatı eserleridir.

Çocuk edebiyatının çocuğu kişilik olarak, sosyal olarak geliştiren özelliğiyle duyarlık eğitiminde de bir araç olarak kullanılması önemlidir. Bu bağlamda çocuklar için yazan, çocuk dünyasını bilen ve birçok kitabı olan yazar Fatih Erdoğan'ın kitaplarını duyarlık eğitimi kazandırmada birer araç olarak kullanabileceğini kanıtlamak dolayısıyla çocuk eğitimiyle ilgilenen herkese yol göstermek adına bu çalışma önem kazanmaktadır. Tam da bu noktada Fatih Erdoğan'ın “Sihirli Kitaplar” serisinin duyarlık eğitimi bağlamında incelenmesi adlı bu çalışmada serideki 11 kitapta hangi duyarlıkların ne sıklıkla işlenmiş olduğunu tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda alanla ilgili literatür taranmış ve Fatih Erdoğan'ın eserlerini duyarlık bağlamında inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmanın bir diğer önemi de Fatih Erdoğan'ın eserlerini duyarlık eğitimi bağlamında inceleyen ilk çalışma olmasıdır. Dolayısıyla bu araştırma, çocuklara duyarlık yeteneğini kazandırma da hem ebeveynlere hem eğitimcilere yol gösterecek ve incelenen kitaplar bu bağlamda materyal olarak kullanılacaktır.

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma, Fatih Erdoğan'ın ortaokul öğrencilerinin seviyesine de uygun olduğu

işaret edilen “Sihirli Kitaplar” serisindeki “Sihirli Kaykay, Sihirli Şapka, Sihirli Küpe, Sihirli Küre, Sihirli Kutu, Sihirli Kitap, Sihirli Şemsiye, Sihirli Kalem, Sihirli Top, Sihirli Gözlük, Sihirli Araba” adlı 11 kitap ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın diğer sınırlılığı ise kitaplardaki duyarlıkların, Aslan’ın (2016), Alamdar ve Söngü’nün (2017) ve Karakuş Tayşı’nın (2019) çalışmalarında belirlenen duyarlık alt kategorileri ile araştırmacının da eklediği diğer duyarlık alt kategorileridir.

1.4. VARSAYIMLAR

Araştırmacının belirlemiş olduğu duyarlık alt kategorilerini incelediği kitaplarda güvenilir biçimde ortaya koyduğu varsayılmaktadır.

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL/KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde araştırmanın bilimsel temelini oluşturan kavramlar ele alınarak araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Çalışmanın odak noktasını oluşturan “çocuk ve çocukluk kavramları” ve “duyarlık”, “duyarlık eğitimi”, “çocuk edebiyatı”, “çocuk edebiyatının yetişkin edebiyatından farkı”, “çocuk edebiyatının işlevi”, “çocuk edebiyatının çocuğun duyarlık eğitimine katkısı”, “edebiyat ve eğitim” gibi kavramlar; tanımlardan, farklı zamanlarda ele alınan düşüncelerden ve görüşlerden yola çıkılarak incelenmiştir.

2.1. ÇOCUK VE ÇOCUKLUK KAVRAMLARI

Çocuklar için yazılan eserler incelenirken öncelikle çocuk ve çocukluk kavramlarına yer vermek önem arz etmektedir. Çocuk ve çocukluk ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde evrensel bir çocuk tanımını yapmak zordur çünkü çocuk kavramı toplumdan topluma hatta bir toplumda tarihsel süreç içinde bile farklı tanımlanmıştır. Günümüzde çocuk ve çocukluk konusunda bilimsel, psiko-sosyal araştırmaların artması bu kavramlara verilen değeri de artırmıştır.

“Çocuk” kavramı sözcük anlamı olarak Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlüğünde (2011: 556) “1. Küçük yaştaki erkek veya kız, 2. Soy bakımından oğul veya kız, evlat, 3. Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak, 4. Genç erkek, 5. mec. Büyükler arasında daha az yaşlı olan kişi, 6. mec. Büyüklere yakışmayacak, daha çok küçüklerin yapabileceği gibi davranan kimse, 7. mec. Belli bir işte yeteri kadar deneyimi ve yeteneği olmayan kimse” şeklinde tanımlanmaktadır. Uluslararası belge olan Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda 20 Kasım 1989 onaylanarak yürürlüğe giren Türkiye’nin de onayladığı Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 1. Maddesine göre ise çocuk: “Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır.” tanımı yapılmıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesindeki bu tanım iç hukuka da uygulanmıştır. Böylece 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda madde 6’ya göre çocuk, 18 yaşını henüz doldurmamış bireyler için kullanılan bir kavram olarak yer almıştır. Medeni Kanun’da ise net bir çocuk tanımı olmamakla beraber çocuk, ana babaya soy bağı ile bağlı olan, onlardan türeyen, onların soyundan gelen kişi olarak yer bulmuş ve yaş sınırlaması belirtilmemiştir. Ancak yapılan birçok tanıma bakıldığında yaş aralığının genellikle belirtildiği görülmektedir.

Yalçın ve Aytaş (2016: 13) çocuğu “*çocuk iki yaşından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu; henüz ergenlik dönemine erişmemiş kız ve erkek*” olarak tanımlamaktadır. Kulaksızoğlu (2017) ise çocuğu, genel gelişimsel özelliklerini dikkate alarak bebeklik (doğumdan 2 yaşa kadar), ilk çocukluk (2-7 yaş), okul çocukluğu (kızlar 7-11, erkekler 7-13 yaş) şeklinde ele almıştır. Güler yüz (2003) ise, 2-16 yaş aralığındaki kız veya erkeklerin ortak adı şeklinde çocuk tanımı yapmıştır. Yavuzer (2003: 8) de çocuğu “*bireyin doğum döneminden başlayarak, ergenlik evresine kadar süregelen gelişim dönemi*” şeklinde tanımlayarak gelişimsel olarak ele almış ve çocukluğun yaşanırken farkında olunmadığını ancak herkesin bu dönemi geçirdiğini, çocukluğun doğumla yetişkinlik arasındaki anlamına değinmiştir.

Çocuğu eğitim bağlamında ele alan Demirel (2010: 1) “*Çocuk doğduğu andan itibaren kendine has bir karaktere, davranışa, zekâya ve görünümüne sahip olan, içinde bulunduğu her bir yaşa göre ayrı ayrı fiziksel, ruhsal ve zihinsel özellikler gösteren ve bu özellikleri henüz tam yerli yerine oturmamış olan, bütün bunların yanında yaratıcı özelliği en zengin ve en renkli süreci kapsayan, kendine özgü ilgi ve ihtiyaçları olan ve yine kendine özgü yeteneklerle donatılmış insan yavrusudur.*” şeklinde tanımlamıştır.

Neydim (2003: 21) ise çocuğu “*Çocuklar, bizim belki de artık yer alamayacağımız bir zamana gönderdiğimiz canlı elçilerdir. Biyolojik açıdan baktığımızda, kendisini yenilemek gerektiğini unutan bir kültür düşünülemez. “Çocuk” dendiğinde, genelde insanın 0-7 yaş arasındaki belirli bir kategorisi akla gelir. Bu kategoride, “Çocuk” bakıma, eğitime ve korunmaya ihtiyaç duyar*” diyerek tanımlamıştır.

Postman (1995’ten Akt. Şirin, 2016) ise çocuğu bebeklikten ayrı tutmuş çocukluğu toplumsal bir kurgu olarak ele almıştır. Yine Öztan (2012: 3) da çocuğu sosyolojik bağlamda değerlendirmiş ve “*Çocukluk, salt biyolojik bir kategori değil, aynı zamanda toplumsal ve siyasal bir tahayyüldür; tarihsel serüveni boyunca ekonomik, sosyokültürel ve politik düzlemde farklı şekillerde algılanmış ve kavramsallaştırılmıştır. Tüm coğrafyaları kapsayan tek bir çocukluk anlayışı olmadığı gibi çocukluk özelinde lineer bir çocuk imajından söz etmek de olanaksızdır.*” diyerek çocukluk kavramının toplumsal kültürle ilişkili olduğuna değinmiştir.

Yaşam döngüsünün belki de en önemli ve bireyin tüm yaşamının temellerinin atıldığı çağ olan çocukluk için birçok tanım yapılmıştır. Tanımlar toplumdan topluma ve toplumların içinde bulunduğu zamana göre değişiklik göstermiş ve günümüzde olumlu

manada gelişme kaydetmiştir. Çocukluk kavramı kültürle karşılıklı ilerleyerek içinde bulunduğu toplumun kültürüne göre anlamlar kazanmıştır (Baş, 2015). Çocuk ve çocukluk kavramları günümüzdeki şeklini alana kadar dünyanın birçok ülkesinde dolayısıyla birçok kültürde farklı tanımlarla anılmıştır.

Tarihsel sürece baktığımızda Aydınlanma Çağından önce nerdeyse tüm dünya ülkelerinde cinsiyet ve sınıf ayrımcılığının olduğunu tarihî belgeler göstermektedir. Sümerler'den Antik Yunan'a kadar tarihî belgelerde özellikle çocuk ve çocukluk tanımları bir yana erkek ve kız çocuk ayrımının yapıldığı, erkek çocuklarına verilen ayrıcalıkların ve kız çocuklarına biçilen rollerin birbirinden farklı olduğu ve bir ayrımcılığın olduğu görülmektedir (Çelik, 2014). Yine Antik Yunan'da sağlıklı doğan çocukların ölüme terk edildiği, sahip çıkılmadığı; sağlıklı çocukların ise yetişkinlerin özellikle ebeveynlerinin elinde şiddete maruz kaldığı, çocuğun "acemi insan" olarak görüldüğü, Yunanlıların bu acemi insanları sopa ile terbiye ettikleri görülmektedir (Çelik, 2014). Orta Çağ Batı toplumunda ise çocuğun biyolojik bir olgu olarak görülmediği, çocukluğun farklı ve özel bir dönem olarak kabul edilmediği buna karşılık çocukların yetişkin bireyin minyatürü sayıldığı; çocukların birer yetişkin gibi giydirildiği, beslenildiği dönemin resim ve heykel sanatlarında bunların yansıtıldığı görülmektedir (Onur, 2005).

Batı toplumunda çocuğa ve çocukluğa yönelik algıdaki değişimlerin 16. yüzyılda başladığı görülmektedir. Rönesans ve aydınlanma ile daha öncesinde insana atfedilen günahkâr algısı terk edilmiş, devrim niteliğinde olan bu düşünce değişimi ile çocuk ve çocukluk kavramlarında da ciddi değişiklikler getirmiştir. Bilimdeki gelişmeler, matbaanın icadı, okuma yazma oranının artması, sanayileşme, kentleşme, ulus devletlerin yükselişi; ekonomik, sosyal, siyasal, dinsel, toplumsal ve kültürel koşulların değişmesine neden olmuş. Dolayısıyla yeni bir çocukluk algısı oluşmuştur. Çocuklar bu değişimlerle yetişkin yaşamından izole edildiler ve çocukluk dünyalarına çekildiler (Karakuş Öztürk, 2017). 16. yüzyılın sonunda çocuk giysilerinin ayrıldığı, çocuklar için özel oyuncaklar üretildiği, büyük ve çocuk oyunlarının ayrıldığı görülmektedir (Tan, 1994). 16. yüzyıl sonrasında çocuğa bakış açısı olumlu şekilde değişmeye başlasa da günümüzdeki çocuğa göre pedagojik bir bakış açısından söz etmek henüz mümkün değildi. Amaçları disiplinli ve akılcı davranışları geliştirmek olan bazı din adamları ve bunlara katılan hukukçu ve ahlakçı kesim çocuğu soylu kesimin gördüğü gibi sevimli görmüyorlar; Tanrı'nın bir yarattığı olarak Tanrı tarafından korunması ve düzeltilmesi gerektiğine inanılan bir varlığı olarak görüyorlardı ki bu anlayış zamanla aileye de sirayet ediyordu. 18. yüzyıla gelindiğinde ise

bu anlayışlara ek olarak çocuğun sağlığını, temizliğini vurgulayan bir anlayış daha eklenmişti, böylece çocuk aile içinde artık sadece yetişkin olacağı ile ilgili değil varlığıyla yer edinmeye başlamıştı (Tan, 1994).

20. yüzyıla kadar çocuk algısı tüm bu süreçlerle beraber İngiliz filozof John Locke'un (1632-1704) çalışmalarıyla ve Fransız filozofu Jean Jacques Rousseau'nun (1712-1778) Emile'i ile şekillendi. Locke'a göre çocuk, Orta Çağ'ın günahkâr algısı yerine eğitime ve geliştirilmeye açık "tabula rasa / boş levha" olarak yer aldı. Böylece eğitim felsefesinde çocukların kişiliklerinin sonraki davranışlarıyla oluşacağı; şiddetle değil iyilikle ve sevecenlikle eğitilebileceği anlayışı yer aldı. Locke'a göre çocuk, edilgin varlıktır ve gelişimi süreklidir, ana babanın eğitimiyle kademe kademe kazanılır. Locke bu görüşüyle çocuğun gelişimini ve eğitimini yetişkinin ve çevrenin gücüne teslim eder. Ancak günümüz çocuk algısı, çocuğu kendi gelişiminde etkin bir varlık olarak görür ve buna en yakın desteği de Rousseau'nun eğitim felsefesinden alır. Çünkü Rousseau, Emile adlı romanıyla çocuğu bebekliğinden ergenliğe hatta yetişkinliğe varan süreçleri ele almasıyla ve böylece çocuğu tanımanın, incelemenin önemini vurgulamasıyla pedagoji biliminin temellerini oluşturan ilk filozoftur. Zira çocuğu kendine özgü bağımsız bir varlık olarak yetişkinden ayrı tutmuş ve çocuk eğitimi konusunda aileye sorumluluk yükleyerek, yol göstermiştir. Çocuğun kendi doğallığı içinde yetenekleri doğrultusunda yetiştirilmesi; babalığın beraberinde getirdiği görevleri, yeterlilikleri yerine getiremeyeceklerin baba olmamaları gerektiği gibi birçok konuda öne sürdüğü düşünceleri günümüzde bile hâlâ üzerinde tartışılmaktadır (Ceylan, 2014). Rousseau'ya göre gelişim doğanın belirlediği evreler hâlinde olur ve çocuğun gelişimi de bu evrelerden geçerken yetişkinden beklenen çocuğun gereksinimlerini karşılamaktır. Böylece çocuk, bu gelişim evrelerinden geçerek olgunlaşır, bu süreçte aktiftir ve çocuk yetişkinden farklıdır (Onur, 2005).

Batı toplumunda çocuk ve çocukluk ile tarihsel süreçten bahsederken çocukluk tarihi üzerine yapılan çalışmaların öncüsü Fransız nüfus bilimcisi ve toplumsal tarihçisi Philippe Aries ve "*l'Enfant et la Vie Familiale sous l'Ancien Regime*" isimli kitabı çocuk ve çocukluğun tarihsel süreci bakımından önemlidir. Aries, çocukluğun biyolojik değil sosyal ve kültürel bir olgu olduğunu savunmuştur. Dolayısıyla Aries'ten sonra çocuk sosyal ve kültürel olguya o hâlde her toplum ve zaman için genel geçer bir çocukluk tanımının mantığının olmadığı savunuldu. Böylece çocukluğu farklı toplumlar, değişen sosyo-kültürel yapı içinde açıklayabilecek bir zemin oluştu (Akbaş ve Atasü Topçuoğlu, 2009). Aries'in savunduğu fikir, çocukların her zaman var olmasına rağmen toplumsal bir

çocukluk anlayışının yeni bir buluş olmasıdır (Şirin, 2016). Aries'in *Centuries of Childhood* (1962) isimli meşhur yapıtında çocukluk üzerinde durmuş ve çocukluğun yeniçağın oluşturduğu bir inşa olduğu anlayışı yeni bir çocukluk algısının oluşmasını sağlamıştır. Bu çalışmasıyla çocukluk duygusunun üzerinde önemle duran Aries, çocukluk duygusunun kendine özgü bir yerinin olduğunu ve çocuk sevgisinden farklı anlamlar taşıdığını belirtmiştir (Bak, 2017).

Türk toplumunda çocuk ve çocukluk kavramlarının nasıl yer edindiğine baktığımızda İslamiyet öncesi Türk toplumunda çocuğun önemsendiğini, çocuksuz ailenin hoş karşılanmadığını çocukların -bilhassa erkek çocukların- eğitimine önem verildiğini, Dede Korkut hikâyelerinde ise çocuk eğitiminin vurgulandığını ve çocuklar üzerinde babanın sonsuz velayet hakkının olmadığı anlaşılmaktadır (Arı ve Karatepe, 2010; Aksoy, 2011). Orta Çağ Türk-İslam toplumunda Avrupa'dan farklı olarak ergenlik çağına kadar çocuklara özel bir değer verildiği, çocukların eğitilmeleri, her türlü kötü söz ve davranışlardan korunması gerektiği; çocuklara özel bir değer verilmesiyle olumlu ilişkinin benimsendiği bunun yanında ailenin özellikle babanın çocuk üzerindeki otoritesinin bulunduğu belirtilmektedir (Ay, 1991; Özdemir, 2002; Sağlam, 2002). 10. yüzyılda Farabi'nin ve İbn-i Sina'nın her çocuğun gelişimine ve farklılığına, çocukların bedensel ve ruhsal sağlığının önemine, çocuklara ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda yaklaşılmasının çocukların sevgisinin kazanılmasında etkili olduğuna vurgu yapması; Gazali'nin çocuk eğitiminde pekiştirmelere dikkat çekmesi, çocuklar için oyunun önemine dikkat çekmesi bugünkü çocuk ve çocukluk anlayışına uygun bir anlayışta olduğu görülmektedir (Yavuzer, 2003). Yine Yusuf Has Hacı, Mevlâna, Yunus Emre, Nasreddin Hoca; İran'da Şeyh Sadi gibi dönemine damga vurmuş isimlerin çocuk eğitimiyle ilgili konuları farklı biçimde ele aldıkları da belirtilmektedir (İnan, 1983).

Osmanlı Döneminde ise çocuğun üzerinde babanın otoritesinin hâkim olduğu ancak eğitiminde anne ya da büyükannenin sorumlu olduğu belirtilmektedir (Aksoy, 2011). Türk toplumunda çocuğa yönelik sevginin önceden beri söylene geldiğini ifade eden Onur (2005) ise Türk toplumunda çocuğun sevgi ve ihmal arasında kaldığını dile getirir. Çocuk sevilmiş, değerli görülmüş ama modern anlamda çocuğun hakları ya da çocukluğun tam olarak ne olduğu konusunda tarihî bir çalışmanın olmadığını belirtmiştir. Bu konu ile ilgili düşüncelerini: *“Türkiye'nin modernleşme sürecinin incelenmesinde çocukların ve çocukluğun tarihsel bağlamda da güncel olarak da ihmal edildiği söylenebilir. Başta da belirttiğim gibi bunun temel nedeni aslında çocukluğun Türk bilim dünyasında genel*

olarak dikkate alınmaması ya da 'marjinal' bir konu sayılmasıdır." şeklinde açıklamıştır (Onur, 2005: 109). Çelik (2014) ise 1928 Harf Devrimi ve sonrasında okuma yazma seferberliğinin başlamasıyla çağdaş çocukla tanışan Türkiye'nin bugünkü çocuk algısına Cumhuriyetle kavuştuğunu belirtir.

Matbaanın icadı, okuma yazma oranını artması, sanayileşme ve sonrasında gelen ekonomik gelişmeler, fabrikaların açılması, kentsel yaşam gibi nedenlerle toplumlarda çocuk ve çocukluğa ilişkin algılar sürekli değişerek ve gelişerek devam etmiştir. 20. yüzyıla gelindiğinde çocuğun ve çocukluğun önemi anlaşılmış özellikle modern bilimin çocuk üzerinde uzmanlaşmasıyla çocuk pedagojisi, çocuk psikolojisi gibi alanların gelişmesi toplumun çocuğa ve çocukluğa bakış açısını değiştirmiştir. Pedagojik açıdan çocuğun hayatındaki ilk altı yılın çok önemli olduğu, kişiliğinin büyük bir bölümünün çocukluk yaşantısıyla şekillendiği, okul hayatından iş hayatına kadar geniş bir yelpaze insanlarla olan ilişkilerinin, davranışlarının nasıl gelişeceğinin belirlendiği, zekânın ve becerilerinin geliştiği önemli bir dönem olduğu vurgulanmıştır (Saygılı, 2013). Ayrıca pedagoji sözlüğünde çocuk kavramı "*İnsan hayatının ergenlikten önce gelen dönemi. Genellikle üçe ayrılır: 1. İlk çocukluk veya küçük çocukluk (2 ½ yaşına kadar); 2. İkinci çocukluk veya orta çocukluk (2 ½ ile 7 yaş arası); 3. Üçüncü çocukluk veya son çocukluk (7 ile 11-12 yaş arası) bundan sonra ergenlik öncesi çağı gelir.*" (Paul Foulque, 1994'ten Akt. Tüfekçi Can, 2012) şeklinde tanımlanmıştır.

Modern çocukluk düşüncesinin oluşması neredeyse 400 yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Rönesans'ın en büyük buluşlarından birinin çocukluk düşüncesi olduğunu söyleyen Neil Postman'a göre matbaanın icadı ve okullaşma ile bu düşünce büyük bir ilerleme kaydetmiştir (Şirin, 2016: 31-40). Matbaanın icadıyla yetişkinliğin kazanılmasının zorunluluğunu, çocukların okumayı öğrenmeleri için eğitim almaları gerektiğini dolayısıyla eğitim için okullaşmanın gerektiğini belirten Postman (1995'ten Akt. Şirin, 2016: 31-40) "*Avrupa uygarlığı, okulları yeniden icat etti. Okulları icat ederek, çocukluğu zorunlu kıldı.*" sözleriyle çocukluğun ortaya çıkışında okulların sayısının artması, çocukların eğitime önem verilmesinin etkisini işaret etmiştir. Okullaşma ile çocukların yetişkinlerden ayrıştığı, çocuğun tarihte ilk defa öznelleştiğini belirten Şirin (2016: 31-40) "*Yeni bir toplumsal kategori olarak çocuk ve yetişkinin bu yeni ayrışma evresi, insanlık tarihinin bütün sosyal ve kültürel evrelerinin de dönüm noktasıdır. Bir uçta çocukluğun, diğer uçta yetişkinliğin tasarımına yönelik bilgi üretimi ile biçimlenen modern çocukluk tasarımı, yetişkinliği de tanımlayan bir sürecin başlangıcıdır.*" sözleriyle modern çağda

çocuk ve yetişkinin ayrıştığını dile getirmiştir. Yine Postman (1995'ten Akt. Şirin, 2016) modern çocukluk paradigmasının aynı zamanda modern yetişkinlik paradigması olduğunu belirtir. Güçlü (2016: 109) 20.yüzyılın egemen çocuk paradigmasının dayandırıldığı üç temel varsayımı şöyle sıralıyor:

1) *Çocuklar yetişkinlerden farklıdır ya da çocuklar özel bir biyolojik kategori oluştururlar.*

2) *Çocukların yetişkinliğe hazırlanması-yetiştirilmesi-gerekir ya da yetişkinlik bir kazanımdır.*

3) *Çocukların yetiştirilmesi sorumluluğu yetişkinlere aittir.*

Çocuk ve çocukluk kavramlarına ve bu kavramların tarihsel sürecine baktığımızda özet olarak diyebiliriz ki çocuk ve çocukluk yüzyıllar içerisinde toplumdaki topluma, yaşanan dönem içindeki toplumsal olaylardan, dinî inançlardan, ekonomik gelişmelerden vb. birebir etkilenmiş ve sürekli yeni anlamlar kazanarak günümüze gelmiştir. Günümüzde ise çocuğa yönelik algıda ciddi değişimler olmuş, çocuk ve onun içinde bulunduğu dönemin önemi anlaşılmış. Özellikle edebiyatta geç de olsa yerini alan çocuk, yetişkinler tarafından daha iyi anlaşılırsa ve çocukluk dönemini geliştirerek, öğrenerek geçirirse kendisine olduğu gibi içinde bulunduğu topluma da faydalı olacaktır (Akyüz, 2015). Bütün çocuklar sevmeyi, değer verilmeyi hak eder, sevilen sevgiyle büyüyen çocuk kendine ve çevresine saygı duyar ve iyiyi, güzeli, barışı bilir. Çocuk gelişen ve gelişmeye her daim devam eden umut dolu bir varlıktır, çocukluk insan yaşamının kök saldığı, geleceğin rüyasıdır (Bak, 2017; Karadoğan, 2019; Şirin, 2012).

2.2. DUYARLIK

Türkçede duymak kökünden türeyen ve genellikle hassasiyet ile aynı anlamda kullanılan duyarlık, kimi kullanımlarda duyarlılık şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Ancak “dilde en az çaba ilkesi” veya “dilde tutumluluk” ilkesi doğrultusunda duyarlık şeklinde kullanılması tercih edilmiştir. Duyarlık ile ilgili tanımlar şu şekildedir:

TDK Türkçe Sözlükte (2011: 580), duyarlı sözcüğü için “*Dış etkenlere karşı duyarlılığı olan, hassas.*”, duyarlık sözcüğü için “*1. Duyum ve duyguları algılayabilme yeteneği, duygunluk, hassaslık, hassasiyet. 2. Zayıf bir etkiye karşı tepki gösterebilme yeteneği.*” şeklinde tanım yapılırken TÜBA Türkçe Terimler Sözlüğünde (2011: 369) ise duyarlık sözcüğü çocuk gelişimi ve ruh bilimi, felsefe, yazın bilimi gibi farklı alanlara özgü olarak “*1. **çocg. ruhb.** 1. Uyarıcılardan, özellikle de güçsüz uyarıcılardan kolayca*

etkilenme ya da uyarıyı ayırt etme yetisi. 2. Başkalarının duygularını, özellikle belirgin olmadığı zamanlarda sezme yetisi. 3. Olumsuz etkilere kolayca kapılma, kolayca yaralanma. 4. Bir testin, belli bir özelliği saptama konusundaki doğruluk derecesi. 2. **fel.** İnsan aklının, duyu verilerini alma yetisi. 3. **yazb.** Bir yazar ya da şairin, güzellikleri ve başkalarının duygularını algılayabilmesi ve bu özelliğini yapıtlarında yansıtabilmesi.” şeklinde tanımlanmıştır. İngilizcede sensibility, sensitivity olarak geçen duyarlık Türkçe diğer sözlüklerde de duyarlı olma durumu, duygusallık, hassasiyet olarak tanımlanmıştır (Misalli Büyük Türkçe Sözlük, 2005; Nişanyan Sözlük, 2020).

Duyarlığı “duyar olma durumu, duyum ve duyguları algılayabilme, duyumsayabilme yeteneği” şeklinde tanımlayan Püsküllüoğlu da (2005: 307-308) sözlükteki anlamına benzer bir tanım yapmıştır. Duyar, duyarlı, duyarsız, duyarsızlaşma sözcükleri de yine aynı kökten türemiş, duyarlık ile ilgili bağlantılı sözcüklerdir. Duyarlık sözcüğü bir anlatım terimi olarak “1. Güzelliği, insanların neşe ve üzüntüsünü, her türlü duyguyu anlayabilme kabiliyeti. 2. Edebiyatta eserlere konu olan kişilerin iç yaşamına girilmesi; neşe, sıkıntı ve sorunlarıyla anlatılmış olması” şeklinde tanımlanmıştır (Gögüş, 1998: 48). Duyarlı sözcüğü ise kendi dışında olanları sezip değerlendirebilen, kendi dışındaki etkenlerden çabuk etkilenen, dış uyaranlara karşı duyarlı olan şeklinde tanımlanmıştır (Kavcar vd. 2005; Püsküllüoğlu, 2005). Aslan (2013a: 29) duyarlık sözcüğünü “Kendi yaşamı, kendi dünyası dışında olup bitenlerle ilgilenme; bunları umursama, sezip değerlendirebilme ve bu dış uyaranlara karşı bilinçli/uyanık olma, tepkide bulunma; olanlardan ve insanların yaşadıkları olay ve duygulardan etkilenme ve olanları görmezden / bilmezden / anlamazdan gelmeme; başkalarının duyum ve duygularını kendilerini onların yerine koyma yoluyla anlama, duyumsama hatta yaşama yeteneği” şeklinde açıklamıştır.

Tanımların birbirine benzerliği doğrultusunda sadece kendi yaşamıyla değil kendi dışındaki canlıların yaşadığı sorunlara da ilgi duyup bunları çözen veya çözülmesine yardımcı olan, insana ve çevreye kayıtsız kalmayan, akli ve yüreğiyle toplumdaki yanlışları, haksızlıkları, kötülükleri sorgulayan, eleştiren bunlara başkaldıran bireyler yani duyarlık yeteneğini kazanmış bireyler son yüzyılın en ihtiyaç duyduğu bireylerdir. Bu bağlamda yenedünya düzeni ve yeni dönem insanlık için duyarlık eğitimi önemli yer tutmaktadır.

2.2.1. Duyarlık Eğitimi

Duyarlık eğitimi ile ilgili alanyazın tarandığında (İng. Sensitivity training) farklı tanımların olduğu görülmektedir. TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğünde (2011: 369) *Bireyin, küme içindeki işlevlerini ve kümenin birey üzerindeki etkilerini anlamasını sağlamak, kişinin, kendinin ve başkalarının duygularına karşı duyarlılığını geliştirmek amacı ile uygulanan eğitim.*” şeklinde tanımlanan duyarlılık eğitimi Özçelik (1998: 18) *“Katılanların kendilerinin ve diğerlerinin duygu, tutum ve davranışlarını karşılıklı olarak fark etmelerini ve kabullenmelerini sağlayan, onları bu yeni bilgilere dayanarak davranış değişikliğine yönelten bir eğitim yönetimi”* olarak tanımlamıştır. Son yirmi yıldır farklı biçimlerde gelişmekte olan ve gelişmeye devam eden duyarlık eğitimi, “bireysel, etkileşimli ve örgütsel anlayışı” içeren deneysel öğrenme yöntemi olarak çatışmaları çözmeye, kişilerarası iletişimi geliştirmeye, yönetsel davranışları anlamada, iyi ilişkiler kurmada; bir liderle birlikte yürütülen ve sonunda gruptakilerin kendilerini ve diğerlerini anlamalarına, ön yargılarının farkına varıp bunları daha bilinçli hâle getirerek yine kendilerine ve grupta işlenen konuya yönelik daha duyarlı hâle getirmeyi amaçlayan deneyime dayalı bir öğrenme türüdür (Lakin, 1973’ten Akt. Aslan, 202; Maslowski ve Morgan, 1973).

Yukarıdaki tanımlara bakıldığında duyarlık eğitimi, farkındalık eğitimi olarak da kullanılmış ve yine bu tanımlar ışığında kişilerin kendileriyle birlikte başkalarını ve içinde bulunduğu grubu daha iyi anlamalarına yardımcı olmak; davranışlarında değişiklik oluşturarak daha insani ilişkiler kurmada farklı ve üstün beceriler kazandırmak, kısaca bireylerin yüz yüze iletişim hâlinde neler olduğunun daha çok farkına varmalarına yardımcı olmak şeklinde özetlenebilir. Ayrıca bu anlamdaki duyarlık eğitimi, genellikle iş ve eğitim ortamlarında çalışanların ya da eğitimcilerin daha verimli ve sağlıklı bir iş ya da eğitim ortamını sağlamak amacıyla kişilerin kendi fikirlerini belirtirken ön yargısız, eşduyum becerisini edinmiş, çatışmaları farklı bakış açılarıyla çözen bireyler hâline gelmelerini sağlayan ve bunlar için de liderler ya da danışanlar eşliğinde açık oturumlar, konferanslar gibi uygulamalarla verilen eğitim denilebilir (Aslan, 2021). Ancak burada verilen eğitim bilişsel düzeyde ve daha çok deneysel olarak yetişkinleri kapsamaktadır.

Oysa 21.yüzyıl dünyasında yaşanan olaylar gösteriyor ki bireyselleşmenin ve beraberinde getirdiği duyarsızlaşmanın sonuçları/ zararları sadece kişinin kendisini değil aynı zamanda içinde bulunduğu toplumu hatta kimi zaman tüm dünyayı etkilemektedir. Yaşadığı çevrede kendisi dışındaki birtakım haksızlıklara, yanlışlara ses çıkarmayan, bunları sorgulamayan eleştiremeyen bireyler ya da böyle bireylerden oluşan toplumlar ya

yok oluyor ya da diğerlerini yok ediyor. Hâl böyleyken duyarlı bireylere duyulan ihtiyaç her geçen gün artıyor. Dolayısıyla toplumların geleceği için, barışın, sevginin hüküm sürdüğü bir dünya için duyarlı bireylerin yetiştirilmesi, bunun da ancak duyarlık eğitimiyle mümkün olacağı sonucu ortaya çıkıyor. Ağaç yaş iken eğilir atasözünden de anlaşıldığı üzere yetişkin bireyi duyarlı hâle getirmek onlara duyarlık yeteneğini kazandırmak zorlama olacaktır. Bu yüzden bireylere, erken çocukluk döneminden başlayarak verilecek duyarlık eğitimi daha da önem ifade etmektedir (Yetkin,1978; Sönmez, 1997). Bu türden bir duyarlık eğitimi ise salt bilişsel düzeyde değil çocukların duyumsayacağı düzeyde ve yeterlilikte olmalıdır. Nitekim çocuklar didaktik bilgilerden ziyade yaşayarak, duyumsayarak ve sezerek öğrenirler. Kaldı ki duyarlık sözcüğüyle “ahlâk” kavramını aynı anlamda kullanan Gençaydın’a (2008) göre de bireyleri ahlâklı yani duyarlı kılmak onlara ahlâk bilgisi öğretmekle değil ancak duyguları güzelliğin hazzıyla besleyerek, ahlâkı duygularıyla yaşatarak olmalıdır. Bu ise amacı kişilerde iyiye, güzele yönelik duygularında değişiklik meydana getirmek olan sanatla mümkündür. Yine Yetkin (1962) de sanatın güçlü bir ahlaklaştırma aracı olduğunu ve bireyleri duyarlı kılacağını ifade eder. Tam da burada bireyleri duygusal ve duyusal anlamda eğiten, düşünmeye, sorgulamaya, eleştirmeye sevk eden bunları yaparken bireylere değerleri ve değerlerin önemini hissettiren sanatsal özellikte uyarıcılara ihtiyaç duyulur. Bu sanatsal uyarıcılardan biri de araştırmanın çalışma alanını oluşturan edebiyattır.

Edebiyatın sezdirme ve duyumsatma yöntemiyle vereceği duyarlık eğitiminin etkisi ve kalıcılığı elbette ki önemlidir. Bu bağlamda duyarlık eğitimi Aslan’ın (2021: 3) belirttiği gibi “*İnsanı yaşadığı toplum ve dünyadaki olaylara, olgulara, sorun ve çıkmazlara, yaşama, insana ve doğaya karşı edebiyat yapıtlarının sezdirimleriyle duyarlı kılmaya yönelik eğitim*” şeklinde anlamak çalışmanın alanı açısından daha doğru bir tanım olarak görünmektedir.

Duyarlık eğitimi ahlak eğitimi bağlamında ele alan, bireylerin hem kendisine hem de çevresindeki diğer varlıklara, olay ve durumlara duyarlı olmasının ahlak eğitimi için vazgeçilmez etmen olduğuna dikkat çeken, duyarlılık etiğinin oluşmasına fikirleri ile katkı sunan eğitim felsefesinde de önemli çalışmaları bulunan Nel Noddings’e göre de duyarlık eğitimi vermenin bir diğer yolu özellikle çocuklarla birebir iletişim hâlinde olan öğretmenler tarafından okulda yazınsal metinler özellikle öyküler ile gerçekleştirilmelidir (Noddings, 2006’dan Akt. Doğan, 2019).

Duyarlık eğitimi aynı zamanda değerler eğitimi de gerekli kılar. 2005 Türkçe

Öğretim Programı'nda değer olarak tarihsel mirasa, kültürel mirasa ve doğal çevreye duyarlık şeklinde üç boyutta ele alınan duyarlık değeri, 2018 Türkçe Öğretim Programı'nda bir değer olarak yer almamıştır. Ancak duyarlık eğitiminde “adalet, dostluk dürüstlük, öz denetim, sabır, sevgi, saygı, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” olarak belirlenen kök değerlerin (http://web.deu.edu.tr/ilyas/ftp/turkce_2018.pdf) bireylere kazandırılmasının amaçlandığının belirtilmesi duyarlık eğitime temel oluşturmaktadır. Bu kök değerler duyarlık yeteneğinin kazanılmasında çocuklar tarafından bilinmesi, edinilmesi gereken değerlerdir (Aslan, 2021).

Duyarlık eğitimi rastgele değil çocukla iletişimde olan öncelikle aile bireylerince ve beraberinde öğretmenlerin ya da çocuğun eğitimiyle sorumlu kişilerin bilinçli çabasıyla gerçekleşmelidir. Bunun için değerler bilişsel içerikli öğretici metinler, dersler ya da etkinliklerle çocuklara duyarlık yeteneğini kazandırmak için kullanılabilir ancak kalıcılığı ve etkileyciliği yeterli olmaz. Kaldı ki çocuk gelişimsel ve psikolojik yapısı itibarıyla didaktizmin hâkim olduğu bir eğitim/öğretim yerine olayları ya da durumları duyularıyla sezinleyebileceği, hisleriyle tecrübe edebileceği, kurmaca dünyaya ve bu dünyanın kahramanlarına daha çok ilgi duyar ki bu ilgi çocuğun değerleri daha iyi duyumsayıp özümsemesini, içselleştirmesini sağlar. Bu bağlamda da amacı okuyana değerleri öğretmek olmayan ancak bireylerin duygularını ve duyularını harekete geçiren, duygularında ve davranışlarında değişiklik yapan, değerlerin kazanılmasında etkileyciliği ile duyarlık kazanmasını sağlayan, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun bir kurguyla yazılmış sanatsal yapıtların -edebiyatın çocuklara yönelik olanı- çocuk edebiyatının önemi yadsınamaz (Alamdar ve Süngü, 2017; Aslan, 2021). Çocuk, çocukluk ve duyarlık kavramlarının tanımları doğrultusunda duyarlık eğitimiyle kazandırılmak istenen duyarlık yeteneğinin çocuğa en doğru ve etkili bir şekilde verilmesinin yolu, okuruna görsel ve dilsel ifadenin gücüyle sanatsal bir iletişim ortamı yaratarak onu sanatçı duyarlılığıyla buluşturan, toplumsal olaylara ve ilişkilere yönelik tecrübeler edindirerek duyularının ve düşüncelerinin birtakım değerlerle eğitilmesine katkı sağlayan yazınsal nitelikli çocuk kitaplarıdır (Sever, 2015).

2.3. ÇOCUK EDEBİYATI

Bu bölümde çocuk edebiyatının tanımı, yetişkin edebiyatından farkı, işlevleri ele alınmış; çocuk edebiyatının çocuğun duyarlık eğitimine katkısı ile edebiyat ve eğitim başlıkları açıklanmıştır.

2.3.1. Çocuk Edebiyatı Nedir?

Çocuğun ve çocukluğun bilinmesi, anlaşılması, günümüze kadar ki anlamsal olarak gelişim süreci göz önüne alındığında edebiyat içinde ayrı bir çocuk edebiyatının oluşması da kolay olmamıştır. Rönesans'ın beraberinde getirdiği gelişmelerden olan matbaanın icadıyla okumaya yönelik çalışmalar hızlanmış, bu dönemde çocukların da eğitim ve öğretimine hız verilmiş dolayısıyla edebiyat çocukların eğitiminde kullanılmaya başlanmış ancak bu dönemde edebiyat çocuk için yazılmamıştır (Şirin 1987; Nas, 2004). Çocuk edebiyatı, psikoloji biliminin çocuk psikolojisi konusunda yaptıkları çalışmalar ile çocuğa ve çocukluk dönemine verilen önemin artmasıyla ortaya çıkmıştır (Şirin, 1987). 18. yüzyıl Aydınlanma döneminin akılcılık, öğreticilik, işlevselcilik, yararlılık gibi ilkeleri edebiyata da yansımış ve bu dönemde ilk kez çocuk için edebiyat anlayışı oluşmuştur. Ancak çocuğu yönlendirme amacı taşıyan bu didaktik anlayış 1950'lere gelinceye kadar çocuğu anlama, tanıma ve onun dünyasını keşfetme doğrultusunda evrilmiştir (İpşiroğlu,1997).

Ayrıca çocuk edebiyatı günümüzdeki yerine gelene kadar “Edebiyat için de ayrı bir çocuk edebiyatı olmalı mı, olmamalı mı?” tartışmalarına da uğramıştır. Çocuk psikolojindeki ilerlemelere bağlı olarak eğitimci yazarlarca öne sürülen çocuğa yönelik edebiyatın gerekliliği konusu çeşitli tartışmaları da beraberinde getirmiştir. İlk olarak 18. Yüzyılda İngiltere’de gündeme gelen çocuk edebiyatı ve buna yönelik ilk eleştiri kiliseden ve kimi eğitimcilerden geldi ki bu kesimler ders dışı okuma etkinliklerinin ve kitapların çocuğa zararlı olacağını ileri sürdüler (Şirin, 1987).

Ülkemizde de tartışılan bu konu ile ilgili kimi edebiyatçılar, edebiyat bir bütündür ve ayrı bir çocuk edebiyatı olmamalı diyerek karşı çıkmışlardır. Edebiyat herkes içindir ve okuyan herkes kendine göre bir şeyler bulur, bir kitabı yetişkin de çocuk da severek okuyabiliyorsa ve sanatın amacı olan estetik zevki alabiliyorsa çocuk edebiyatı diye bir ayırımın olmaması gerektiğini düşünmüşlerdir. Nitekim çocuk edebiyatı gibi bir anlayışın çocukları küçümsemek olacağını da ileri sürmüşlerdir. Çocuklar için ayrı bir edebiyatın edebî zevkten yoksun olacağını, oysaki çocukların edebiyatın gerçekliğine ihtiyacı olduklarını düşünmüşlerdir. Nasıl ki çocuk yazar yoksa çocuk edebiyatı da olmamalı anlayışıyla çocuk edebiyatına karşı çıkmışlardır (Nas, 2004; Sınar Çılgın, 2007).

Diğer yandan çocuklar için ayrı bir edebiyat olmalı diyenler ise çocuklar için yazılan, konusuyla çocuk gerçekliğini yansıtan, çocuğun anlayabileceği yalınlıkta olan, yine edebiyatın estetiğiyle yazılmış çocuk edebiyatının olması gerektiğini savunarak

çocuğu ön plana alan bir anlayışla edebiyatı birleştirmişlerdir. Çocukların birer küçük yetişkin olmadığını, onların kendilerine özgü hayal dünyalarının ve yaşam gerçekliklerinin olduğunu savunan bu kesime göre çocukluk denilen bir dönemin varlığı ve önemi bilindiğine göre edebiyat içinde de bu döneme değer verilmeli zira çocuk yetişkinden farklı olarak algılar, düşünür, deneyimler. Tartışmalar nihayet sonuç vermiş ve edebiyat içinde çocuklar için ayrı bir çocuk edebiyatı oluşmuştur. Kaldı ki bu konuda Dilidüzgün (2006) günümüz dünyasında çocuk edebiyatının varlığı ve neden olması gerektiğinin artık tartışılmayacak bir olgu olduğunu belirtir.

Peki çocuk edebiyatı nedir? Alan yazın tarandığında şu tanımlarla karşılaşılır:

Alaylıoğlu ve Oğuzkan'ın hazırladığı Ansiklopedik Eğitim Sözlüğünde (1976: 52-53) çocuk edebiyatı “1. Usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel ad. 2. Türlü konular üzerinde yazılmış olup çocukların zevkle ve ilgiyle okudukları eserlerden meydana gelen edebiyat. 3. Çocukların faydalandığı her türlü yayını kapsayan edebiyat” şeklinde tanımlanmaktadır.

Sever (2019: 17) çocuk edebiyatını “Çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır.” olarak tanımlar.

Şirin (1994: 9) ise çocuk edebiyatı için “çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu edebiyat” der.

Çocukların kendilerine özgü haklarının, ilgilerinin ve yeteneklerinin olduğunu dolayısıyla yetişkinlerden farklı olduklarını bu bağlamda da çocukluğun getirdiği eğlenme, merak etme ya da hayal kırıklığı gibi duygusal davranışlara hitap eden bir edebiyata gereksinim duyulduğu fikrini ileri süren Huck, çocuk edebiyatının çocukluğun yaşandığı dönemdeki bu duygulara yoğunlaştığını söyler (Huck, 1976'dan Akt. Tüfekçi Can, 2012).

Gülyüz (2003: 37) de çocuk edebiyatını “üç yaşla ergenlik çağı arasındaki çocukların bilişsel ve duyuşsal dünyasını sözlü ve yazılı sanat ürünleriyle besleyen etkinlikler alanı” olarak tanımlar.

Aslan (2021: 20) ise genel bir tanımla çocuk edebiyatını, “Okulöncesi dönemin ilk yıllarında başlayıp 14-15 yaşlarına kadar süren uzun bir dönemde hem tasarım hem de

içerik özellikleriyle çocukların anlama düzeylerine, ilgilerine, beğeni ve beklentilerine uygun; onların bakışını, duyusunu, dünyasını, gerçekliğini yansıtan; ele aldığı konuyu yaş ve gelişim özelliklerine uygun bir anlayışla işleyerek en başta kendilerini, insanı ve yaşamı anlama/keşfetme konusundaki gereksinimlerini kurmaca bir gerçeklik ve sanatlı bir dille karşılayan ürünlere verilen addır.” şeklinde tanımlamış ve çocuk edebiyatının aslında çocukluk döneminin gereksinimlerine bağlı olarak ortaya çıktığını/ olması gerektiğini dile getirmiştir.

Çocuk edebiyatının en önemli ögesinin çocuk olduğunu dile getiren Nas (2004) ise bir yapıt biçim oyunlarından arındırılmış, uzun tümceler yerine daha anlaşılır kısa tümceler seçilmiş, imgeler ve duyarlıklar seyreltilerek öz ve biçimiyle çocuk edebiyatının kriterlerine göre yazılmış olsa da eğer çocuğun kendisi yoksa o yapıt çocuk edebiyatı olmaktan uzaktır diyerek okur olarak çocuğun edilgen kaldığı bir yapıtın tam olarak çocuk edebiyatı sayılamayacağını söyler.

Çocuk edebiyatının tanımlarından yola çıkarak iki kavram öne çıkmaktadır. Bunlardan biri olan “çocuğa görelik” ilkesi ki bu konuda kastedilen çocuksuluk değil, yapıtın içerik ve biçim olarak çocuğun anlayacağı düzeyde olması; onun düşsel dünyasına seslenmesi ve kolaylıkla anlamlandırabilmesiyle, tat alacağı dil ve anlatımıyla yine çocuğun ilgi duyacağı konuları işleyerek, onu duysal ve duygusal yönden beslediği gibi düşünce dünyasında da yer edinmesi tüm bunları yaparken karmaşık olay örgülerinden ve dikkat dağıtıcı ayrıntılardan arınmış olması anlaşılmalıdır (Yurttaş, 1997; Dilidüzgün, 2006). Diğer bir kavram ise çocukların yetişkinlerden farklı bir gerçeklik içinde olduklarını, algılama ve kavrama düzeylerinin farklı olduğunu, çocukların geçmiş gibi algıladıklarının hiç de nesnel olmayan algılar olduklarını vurgulayan; “çocuk gerçekliği” dir (Dilidüzgün, 2006).

Diğer yandan çocuk edebiyatının öğreticilik boyutu ki bu da tartışmalara sebep olmuştur. Öğreticilik aslında çocuk edebiyatının amacı değildir ve olmamalıdır. Çocuk edebiyatı çocuğun dünyasına seslenirken elbette ki birtakım değerleri hissetmesini sağlamalı ve bunlara duyarlık oluşturmalı ama bunu didaktik bir anlayışla değil edebiyat sanatının incelikleriyle sezinletmelidir. Bu bağlamda edebiyat olarak çocuk edebiyatı, okura farklı yaşamlar, duygular ve durumlar konusunda karşılaştırma yapma, benzer ve farklı yönlerin, olağan ile olağandışının ayırımına varma gibi imkânlar sunarak okuru yaşantı süreçlerine dâhil eder.

Özetle çocuk edebiyatı; çocuğun sosyal, psikolojik, bilişsel, dilsel ve kişilik gelişimini en önde tutarak, çocuğa göreliği ve çocuk gerçekliğini her daim göz önünde bulundurarak bunları edebiyatın ilkelerinden taviz vermeden çocuklar için yazılmış kitaplardır diyebiliriz (Dilidüzgün, 2006).

2.3.2. Çocuk Edebiyatının Yetişkin Edebiyatından Farkı

Çocuğun içinde bulunduğu dönem itibarıyla hem anlama becerisi hem de deneyim açısından yetişkinlerden farklı olduğu göz önüne alındığında çocuk edebiyatının da yetişkin edebiyatından farklı olması gerektiği ortaya çıkar. Ancak bu farklılık edebiyatın küçültülmüş, basitleştirilmiş, yazınsal yanının ve estetik olma özelliğinin göz ardı edilmiş şekli değildir (Baş, 2015). Fark çocuğun içinde bulunduğu dönemin özellikleridir ki çocuk kavramını tanımlarken belirtilen yaş aralıkları ile çocuğun içinde bulunduğu dönemlerin özelliği vurgulanmıştır. Çocukluk denilen bir olgu vardır ve bu dönem yetişkinlikten farklıdır. Çocuklar yetişkinler gibi dünyayı algılayamazlar, onların yaşam tecrübeleri sınırlıdır ve daha çok duygularıyla anlamaya ve anlamlandırmaya çalışırlar. Bir durumun doğruluğu ve yanlışlığıyla ilgili karar vermektense ziyade kendi hayal dünyalarıyla algırlar. Kendini de tam olarak tanımayan çocuk diğer insanları ve hayatı tanıma konusunda da değişmeye, yetişmeye ihtiyaç duyarlar. İlgileri, beklentileri, kelime dağarcıkları, ifade ediş tarzları yetişkinlerden farklıdır (Sinar Çılgın, 2007; Dilidüzgün, 2018). Dolayısıyla çocuklara okutulacak veya okunacak yazınsal yapıtlar ile yetişkinlerin okudukları arasında elbette fark olmalıdır. Kaldı ki Tamer de (1987) bu konuda çocuklar için ayrı bir edebiyatın gerekliliğine dikkat çekmiş ve özellikle çocuklara yönelik kitap yazımında birtakım kurallara uymanın, kimi deneyimlerin göz ardı edilmeden öykünün kendisi, olay akışı ve bilhassa dilin çocukların anlayacağı seviyede olması gerektiğini belirtmiştir. Ancak bu, yetişkinler ve çocuklar asla aynı kitabı okuyamaz demek değildir. Çocuklar da yetişkinler için yazılmış eserleri okuyabilirken yetişkinler de çocuklar için yazılmış kitapları okuyabilirler. Nitelikli edebiyat da burada ortaya çıkar. Yine Ural da (1987) çocuk edebiyatını yetişkin edebiyattan ayrı tutmuş ama bu ayrılığı kalın çizgilerle ayırmamış ve bu iki tür edebiyatın arasında bir ağacın dalı ile gövdesi kadar fark olduğunu dile getirmiş. Sözcük seçme, kısa cümleler kullanma ve eğitimsel yönünün olmasıyla çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından farklı yönlerini belirtirken *“İki yazın arasında temelde birliktelik, bakışta ve yazışta ayrılık vardır.”* demiştir. Diğer yandan Anton Çehov çocuk edebiyatıyla yetişkin edebiyatı arasında bir ayrım olmadığını ancak varsa dahi bunun yetişkin aspiriniyle çocuk aspirinindeki fark gibi dozda yani ölçü bakımından ayrım olduğunu dile

getirmiştir (Nas, 2004). Hunt (2002), çocuk edebiyatını yalnızca farklı yetenek, ihtiyaçlar ve okuma yöntemleri bakımından farklı okur kitlesine yönelik yazılmasıyla yetişkin edebiyattan ayrıldığını; Glazer (1997) ise çocuk yazının yetişkin yazımından türden çok derece bakımından farklılık gösterdiğini belirtir (Akt. Aslan, 2021).

Edebiyatın ilkeleri çocuk edebiyatı için de geçerlidir ve taviz verilmez. Çocuk edebiyatı, edebiyat sanatını çocuklaştırmak, çocuğa çocukça şeyler vermek bir bakıma “çocuksu edebiyat” ya da “çocuk oyuncağı” değildir. Aksine çocuklar için yazmak emek ve yürek ister, zor iştir; usta yazarlığın göstergesidir çocuklar için yazmak. Yetişkinler için yazarken okurun yaşı, sözcük dağarcığı, kültürü gibi unsurlar düşünülmez ama çocuk yazını yazan bir edebiyatçı eserini oluştururken hitap edeceği okurun yani çocuğun yaşını, bulunduğu dönemin gelişimsel özelliğini, o dönemin çocukluk psikolojini bilecek kadar gerekirse eğitim bilimleri ve pedagoji bilimini ruhunda eritmelidir (Başaran, 1987; Erdoğan, 1988; Dilidüzgün, 2018; Şirin, 2000; Yörükoğlu, 2010).

Aslan’ın (2021: 23) da belirttiği gibi “*Çocuk edebiyatının yetişkin edebiyatından farkı hedef kitlesinin anlama düzeyi, ilgi, beğeni, beklenti ve gereksinimleri ile gerçeği algılama biçimleridir.*” Özetle tüm bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere çocuk edebiyatı, “çocuğa görelilik” ve “çocuk gerçekliği” bakımından yetişkin edebiyatından ayrılır. Çocuğa göreliğin yani “*çocuğun yaşına, gelişim özelliklerine, algılama düzeyine, psikolojisine, sözcük ve kavram dağarcığına*” uygunluğun çocuk edebiyatında en duyarlı yaklaşımları belirlediğini vurgulayan Şirin’e (2000) göre çocuğa göreliğin ölçüsünü “çocuk bakışı” belirler. Dolayısıyla bu iki ilke doğrultusunda çocuk yazınlarının biçim, içerik, dil ve anlatım bakımından çocuğa uygun olması ve çocuk gerçekliğini/ çocuk bakışını taşıması gerektiği anlaşılır. Şirin (2000) dil ve anlatımın, çocuk edebiyatında çocuğa göreliği belirlediğini, çocuksu duyarlık ve edaya sahip dil ve anlatımın çocuk yazının vazgeçilmezi olduğunu, dilin hitap ettiği çocuğun yaşına dolayısıyla algılama seviyesine göre biçimlenmesi gerektiğini ifade eder. Ne yazdığından ziyade nasıl yazdığıyla ilgilenmenin çocuk edebiyatı yazarının en temel sorusu olması gerektiğini öne sürerken tüm bunları çocuk edebiyatı yazar ve çizerinin içindeki çocuksu duyarlık ile yapması gerektiğini belirtir.

Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından “okurları” açısından ayrıştırdığını ifade eden R. J. Lukens, J. J. Smith, C. M. Coffel (2021) ise çocuk edebiyatının çift yüzlü doğasının olduğunu ve sadece bu yüzden bile yetişkin edebiyattan ayrıldığını belirtir. Bu çift yüzlülüğü başka bir deyişle çift anlamlılığı, çocuk edebiyatının ikili okur kitlesine sahip

olmasıyla yani çocuk yazını hem çocukların okuması için uygun bulup satın alan yetişkinler hem de çocuklar tarafından okunmasıyla açıklar. Yine çift anlamlılığı, yetişkin edebiyatını yetişkinler yazarken çocuk edebiyatında bu durumun olmadığını, yetişkinler tarafından çocuk edebiyatı yazıldığını ifade ederek açıklar.

Çocuk edebiyatının yetişkin edebiyatından farkı “eğitsel özellikler” bağlamında da ortaya konabilir. Nitekim amaç çocuğu bilgilendirmek, çocuğa ahlaki ders vermek olmasa da çocuk edebiyatında yani çocuklar için yazılmış eserlerde hem içerik hem de görsel olarak belli bir iknaya yönelik niyet yetişkin edebiyatından daha belirgindir ve anlaşılması daha kolaydır. Ancak bu niyet yine yukarıda da üzerinde durulduğu gibi çocuk gerçekliğine uygun, çocuksu duyarlıkla ve çocuğa görelilik ilkesinden hareketle verilmeli. Yani yetişkin dünyasının değer yargıları, kalıp düşünceleri, ideolojik söylemleri, dayatmacı tutumları gibi çocuğu özne değil de nesneleştiren söylemler çocuk edebiyatından arınmalıdır (Dilidüzgün, 2018; Çer, 2019; Sever, 2019; Lukens vd. 2021).

2.3.3. Çocuk Edebiyatının İşlevleri

Geleceğin teminatı çocukların her yönden sağlıklı birey olarak toplumda var olabilmeleri için öncelikle çocukla ilgilenen aileye ve eğitimcilere büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu bağlamda çocuğa görelilik ilkesiyle çocuk gerçekliğini yansıtan nitelikli çocuk yazını da yazılı ve görsel bir uyaran olarak çocukların dilsel gelişimlerinin yanında çocukların hem bilişsel bakımdan hem de duyuşsal ve toplumsal bakımdan gelişmelerinde önemli bir yere ve işleve sahiptir (Aslan, 2006). Keyif veren, dinlerken veya okurken eğlendiren çocuk yazını eğlendirmenin de ötesinde çocuğa okuma kültürü kazandırma, olumlu kişilik özellikleri edindirme, çocuğun toplumsallaşmasını sağlama, iyiye güzele, doğruya yönelik duyarlık oluşturma gibi işlevlerini de yerine getirir. Çocukların hayal dünyalarının gelişmesini, yaşamda karşılaştıkları ya da karşılaşılabilecekleri olayları farklı açılardan düşünmelerini, sorunların çözümünde farklı yolların olduğunu görebilmeyi sağlayan nitelikli çocuk yazını bu işlevleriyle de çocuğu hem duyuşsal açıdan hem de bilişsel açıdan hayata hazırlar (Gönen ve Veziroğlu, 2013). Nitelikli çocuk yazını, çocukların dünyaya farklı açılardan bakmasını sağlayarak onları farklı mekânlara, zamanlara götürür; çeşitli kültürlerle karşılaştırır böylece çocuğun yaşam alanı genişler ve duyguları harekete geçer. Başkalarının yaşamlarıyla kendi yaşamı arasında bağ kurarak eğlencenin, maceranın kimi zamansa zorluklarla mücadelenin hazzını yaşar. Böylece çocukta sorunlarla baş edebilme becerisi, farklı çözüm yollarını görebilme, yardım etme, empati, iş birliğinde bulunma gibi sosyal beceriler gelişir (Gönen, 2014).

Bireylerde okuma kültürünün oluşması için de çocuklukta nitelikli çocuk edebiyatıyla karşılaşmaları önemlidir. Nitekim Sever (2019) de çocuk edebiyatının öncelikli amacının iyi bir okur yetiştirmek olduğunu ve bunun için de çocuk edebiyatının sanat-edebiyat-çocuk etkileşiminde önemli bir uyarıcı olduğunu belirtir. Çocuklara duyarlılık kazandırma ve onlarda düşünceyi geliştirme işlevine sahip nitelikli çocuk edebiyatıyla beslenen çocuklarda eleştirel düşünme ve okuma becerileri de gelişir (Sever, 2019).

Şirin (2016: 40-41), “Çocuk edebiyatını belli işlevlerle sınırlamadan anadil eğitimi, okuma kültürü, edebiyat okuru yetiştirilmesi, sanat-estetik eğitimi bileşenleriyle ilişkili bir amacı ve işlevi olan bir tür olarak değerlendirmek gerekir.” der ve çocuk edebiyatının bir başka işlevinin de okuduğunu anlayan, okuduğu üzerine düşünen ve böylece kendini gerçekleştiren bireyi yetiştirmek olduğunu belirtir.

Bilişsel olarak çocuğun nitelikli çocuk yazını örneklerini okuması çocukta eleştirme, analiz etme, karşılaştırma, gözlemlenme gibi bilişsel becerilerin gelişmesine; kitaplarda işlenen konulardan ve kahramanların yaşadıklarından hareketle düşüncelerin oluşmasına, doğru ve yanlış ayırt ederek kendi doğruların oluşmasına katkı sağlar. Sunduğu yaşantı örnekleriyle çocuk yazını, çocuğun kendini ve diğer insanları tanımasını; duygu, düşünce ve davranışlarının farkına varmalarını sağlayarak kendilerini önemli olduğunu anlama, başkalarına ve kendine saygı duyma, özgüven gibi olumlu kişilik gelişimini sağlayarak çocukların kişilik gelişimine etkisi vardır (Aslan, 2006; Sever, 2019).

Çocuğun toplumsallaşmasında, çocuk kitapları yazarı toplumu ve toplumun değerlerini anlattığı; okurda kendi dışındaki yaşamların, değerlerin ve kültürlerin olduğunu gösterdiği çocuk yazınlarıyla çocuğu toplumsal hayata hazırlar. Bu bağlamda Sever (2019: 65) “... Yaşam boyu sürececek öğrenmelerin temellendiği (0-6 yaş) ve desteklendiği (6-12 yaş ve üstü) dönemlerde çocuklara seslenen kitaplar, ailesi ve çevresi dışında da öykünebilecekleri modeller yaratarak onların toplumsallaşma sürecine kalıcı katkı sağlar.” diyerek çocuk edebiyatının toplumsallaşma işlevine dikkat çekmiştir.

Çocuğun dil gelişiminde önemli yeri olan çocuk yazını, ana dilin incelikleri ve zenginliğiyle kullanım olanaklarıyla çocukta dil bilinci oluşturur. Alıcı ve üretici dil becerileri gelişen çocuğun aynı zamanda duygu ve düşünce dünyası zenginleşir, görsel ve dilsel iletilerle beğeni düzeyi artar. Çocuk yazını, dört temel dil becerilerini -dinleme, anlama, okuma ve yazma- çocuğa kazandırır; okul öncesi dönemde yetişkinlerden

dinlediği çocuk yazını örnekleriyle dinleme becerisini edindirir, sözcük dağarcığını zenginleştirir, anadilin sözvarlığını, sözdizimini ve dil bilgisel yapısını sezinleterek dile yönelik duyarlık oluşturur (Aslan, 2007; Gültekin, 2011; Gönen ve Veziroğlu, 2013; Dilidüzgün, 2018; Sever, 2019). Bu bağlamda Yalçın ve Aytaş (2016: 20), “*Karşılıklı anlaşma aracımız olan dilin, çocukluk dönemlerinde daha çok geliştiği ve kökleştiği dikkate alınacak olursa çocuk edebiyatının, çocukta dil gelişimini sağlayan en önemli unsurlardan olduğu unutulmamalıdır.*” diyerek çocuk edebiyatının çocuklarda dil gelişimi üzerindeki işlevine dikkat çekmiştir.

Yazınsal iletileriyle kültürel kimliğin ve belleğin, ulusal mirasın parçası olan çocuk edebiyatı yapıtları (Short, Lynch-Brown ve Tomlinson, 2011’den Akt. Aslan, 2021) çocukların kimlik gelişimlerine destek olarak kendilerini gerçekleştirmelerini, duygu ve düşünce dünyalarının zenginleşmesini sağlayarak yaşam ve insan gerçekleriyle yüz yüze getirerek çocukları hayata hazırlamanın yanı sıra akademik olarak da gelişimlerine katkıda bulunur (Aslan, 2021).

Öz bir anlatımla çocuk edebiyatının işlevleri;

- Çocuklarda edebi zevki ve sanatın estetik hazzını yaşatmayı sağlamak,
- Çocuklarda okuma kültürü oluşturmak,
- Çocukların duygu ve düşüncelerine seslenerek kişilik, sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerinde olumlu yönde değişiklikler yaratmak,
- Kendi kültürlerini ve diğer kültürlerini tanımasını sağlayarak yaşama hazırlamamak ve toplumsallaşma süreçlerine destek olmak,
- Çocukların sözcük dağarcıklarını geliştirmek, kavram dünyalarını zenginleştirmek, onlarda dil bilinci oluşturmak,
- Çocukların hayal güçlerini besleyerek zenginleştirmek,
- Resimli kitaplar yoluyla çocuklarda sanatsal estetik oluşturmak,
- Kendisi dışındaki hayatları, güzellikleri ya da sorunları tanıtarak çocuklarda farkındalık oluşturmak; saygı, sevgi, yardımlaşma hoşgörü gibi değerlerin önemini sezdiren iletileriyle örtük bir duyarlık eğitiminden geçirmek, şeklinde sıralanabilir (Aslan, 2021).

2.3.4. Çocuk Edebiyatının Çocuğun Duyarlık Eğitimine Katkısı

Günümüz toplumunda, modern hayatın ve beraberinde getirdiği karmaşanın içinde bireyler, kendileri dışında gerçekleşen olayları gerçekmiş gibi algılamamakta olaylara tepki vermemekte, duyarsızlaşmaktadır. İnsani değerlerden uzaklaşmış, katı, duygusuz, kayıtsız hatta alaycı tutum içerisine giren bireyin kendi dışındaki insanları ve olayları dikkate almaması; bunlara karşı mesafeli, katı veya umursamaz tutum ve davranışlar içine girmesiyle belirtilerini gösteren duyarsızlaşma hâli (Torun, 1997), sağlıklı bir toplumda kabul görmeyen bir durumdur.

Oysa ideal toplum kendisi dışındaki olaylara tepki veren, haksızlıklara müdahale eden, başkalarının acılarına, sevinçlerine, yaşamlarına karşı hassas olan, sevgi, saygı, hoşgörü, yardımlaşma, adalet, doğruluk gibi değerleri benimsemiş yani duyarlı bireylere ihtiyaç duyar. Ancak bireylerde duyarlık kendiliğinden oluşmaz, bireylerin öncelikle birtakım değerleri bilmesi ve onları anlamlandırması gerekir. Bunun için de öncelikle ailede sonrasında okul hayatında değerler öğretici metinlerle, didaktizmin ağır bastığı bilişsel yöntemlerle yapılır ancak böylesine bir çaba değerlerin çocukta yerleşmesi ve kalıcı olmasında yetersiz kalır dolayısıyla bireylerde istenen duyarlık yeteneği oluşmaz. Bu bağlamda Aslan'ın (2013) da belirttiği gibi uygarlığın ve insanlığın gelişmesinde öncülük eden, insan yüreğinde güzel duygunun ve her türlü sevginin oluşmasını sağlayarak duyarlık yeteneğinin gelişmesine katkıda bulunan, bireyin duygularını devindiren, düşüncelerinde değişiklik meydana getiren; değerleri örtük bir duyarlık eğitimiyle veren sanatsal uyarılara ve bunlardan bir tanesi belki de en etkileyicisi edebiyata büyük görev düşer. İnsanın günlük hayatında karşılaşabileceğinden daha fazla deneyime, sevince, acıya, mutluluğa, üzüntüye, farklı yaşamlara ve kültürlere en açık, anlaşılır ve kolay ulaşabilecek bir sanat dalı olmasıyla edebiyat, duyarlık eğitiminin en etkili şekilde verileceği bir uyarandır (Aslan, 2013; Sever, 2019; Karakuş Tayşi, 2019).

Sanatçının hayal gücüyle, gözlemleriyle ve duyarlıklarıyla oluşturduğu edebiyat eserleri duygusal ve düşünsel anlatımlarıyla okurlara insan ve yaşam gerçekliğini sunar, okurları bu gerçekliğe ortak ederek duyuşsal ve düşünsel yönden eğitir (Aslan, 2021; Kavcar, 2017). Nitekim Binyazar (2010) da kendini aşmak isteyen insana güç birikimi sağlayan; bunu da duyarlık, düşünce ve bakış açısı kazandırarak yapan ve işlevsel bir eğitim aracı olarak gördüğü edebiyatın en büyük işlevinin her şeyden önce insana duyarlık kazandırmak olduğunu belirtir.

Dolayısıyla çocuk edebiyatı da duyarlık eğitimi kazandırmada önemli yer tutacaktır. Çocuk edebiyatının en önemli işlevlerinden biri de özellikle günümüz toplumun

ihtiyaç duyduğu duyarlı birey yetiştirmektir. Bu bağlamda Aslan (2021) çocukların duyarlı bireyler olabilmeleri için olayları estetik bir dille anlatan: düşünme, anlama ve duyumsama görevini çocuğa bırakan nitelikli çocuk yazınlarıyla buluşturulması gerektiğini belirtir.

Çocuk edebiyatını; olayları algılamadan, sorgulamadan yani eleştirel bir süzgeçten geçirmeden karara varan insanlar yerine düşünen, duyumsayan bu eylemler sonucunda olaylar hakkında karara varacak duyarlı bireyler yetiştirilmesine yönelik bir gayretin ürünü olarak niteleyen ve çocuk edebiyatının asıl işlevinin öğretici, ahlak kitaplarından farklı olarak çocukları insana özgü duyarlılıklarla buluşturmak olduğunu dile getiren Sever (2019: 76) de “Çocuk, kahramanlar aracılığıyla insanların başından geçebilecek olayları tanır. Sorunlar karşısında takınacağı tavır ya da geliştirebileceği davranışlara ilişkin ipuçları edinir. İnsan ve toplum yaşamını belirleyen kural ve değerleri tanıma ve anlama bilincini oluşturur. İnsan yaşamını anlamlı kılan erdemleri sezmeye başlar.” sözleriyle çocuk edebiyatının duyarlık eğitimindeki önemini açıklamıştır.

Özdemir (2013) ise duyarlı bireyler yetiştirmek için çocukların; kendi dünyalarını anlatan, dilsel ve yazınsal tatlar barındıran anlatımıyla yüreklerinde güzele yönelik sevginin oluşmasını sağlayan, kişiyi tam ve gerçek insan kılan duyguların yer aldığı yazınsal yapıtlarla buluşturulması gerektiğini söyler. Nitekim yaşam ve deneyim açısından henüz yolun başında olan çocukların toplumsallaşması, evrensel ve toplumsal değerleri benimseyip içselleştirmesi, geliştirerek davranışa dönüştürmesi; kendi dışındakilerinin duygularına, düşünce ve yaşamlarına duyarlı olabilmesi için doğru edebiyat ürünleriyle buluşması önemlidir. Okuduğu kitabın kahramanı ile özdeşim kuran çocuğun kurguda kahramanın hissettiği duyguları yaşayarak metnin anlam evrenine daha çok girerek metni duyumsaması kolaylaşır. Yazarlar böylece çocuk okurları kahraman ve yaşadığı olaylar üzerinden duyumsattığı değerlere dönük yaşantıya sokarak onları estetik, örtük bir duyarlık eğitiminden geçirirler (Aslan, 2013a).

Çocuğun insanı, insanla birlikte hayatı keşfetmeye başladığı dönemde çocuk edebiyatı kitaplarının mühim bir araç olduğunu belirten Alamdar ve Süngü (2017) de çocuk edebiyatı kitaplarıyla insancıl değerleri kavrayan ve duyarlılıkları özümseyen çocuğun yaşamda bunları davranışa dönüştürerek duyarlı bir birey olacağını ifade ederek çocuğa kazandırılmak istenen duyarlılıkların en iyi yolunun onlara özgü yazılmış metinler yani çocuk edebiyatıyla olacağını dile getirir. Yine Alamdar ve Süngü (2017) çocuk yazınlarının duyarlık eğitimi açısından taşıması gereken birtakım özelliklerinin olduğunu söyler. Bunlardan ilki, dil duyarlığının çocuğa en iyi şekilde kazandırılması gerektiği ve

çocuk edebiyatı kitaplarında ana dilin anlatım gücü ve zenginliği sezinletilmeli, dil çocuğun yaşına göre kullanılmalı ve çocuk, yazında anlatı dilinin inceliklerini tadabilmelidir. Üzerinde durduğu ikinci konu ise kitaplarda “kin, nefret, düşmanlık, ırkçılık, intikam, savaş” gibi kavram ve duygulardan olumlu şeymiş gibi değil de tam tersi bu kavram ve duyguların olumsuzluğu çocuğa hissettirilmeli; bunlara karşılık “sevgi, dostluk, saygı, hoşgörü, barış” ve bunlara benzer insani duygular yazın dünyasının sunduğu kurgu içinde örtük şekilde iletilmelidir. Yaşamın gerçekliği olan hastalık, ölüm, boşanma, doğal afetler gibi olay veya durumlar çocuğun yaşına göre içinde bulunduğu bilişsel ve duyuşsal gelişim özelliklerine uygun işlenmeli ve çocuğa bu durumlar karşısında ne yapacağı açıkça söylenmekten ziyade olay ve kahramanlar aracılığıyla sezdirilmeli, çocukta böylece duyarlık oluşturulmalıdır.

Duyarlık kavramının günümüzde daha çok önem kazandığını, bunun geliştirilmesinin yoğun ve köklü bir çabayla olacağını dile getiren Karakuş Tayşi (2019) de duyarlık sürecinin kalıcı bir davranışa dönüşmesinin çocuklukta kazandırılmasıyla mümkün olacağını dile getirir ve bu bağlamda çocuk edebiyatını önemli bir uyarıcı olarak görür. Çocukların toplumsal ve evrensel değerleri benimseyip, içselleştirmesi başka deyişle duyarlık yeteneğini edinmesi için olayları duyularıyla algılayabilmesi gerekmekte bunun için de çocuklar nitelikli çocuk edebiyatının dikte etmeyen; öğreticilikten, çocuksuluktan uzak anlatımı ve kurgusuyla buluşturulmalıdır. Yine Karakuş Tayşi’ye (2019) göre nitelikli çocuk edebiyatının duyarlık eğitimi sürecinde çocukların değerleri içselleştirip yorumlaması için yazarın bıraktığı özgürlük alanı çocukların bu değerlere duyarlık oluşturabilmesi açısından gerekli ve önemlidir.

Dilidüzgün (2018) çocukların duyarlı olmasının, çocuklarda olumlu duyguların ve davranışların oluşmasının yolunun kitaplardan geçtiğini bunun için de kitap seçerken anne babaya ve eğitimcilere büyük sorumluk düştüğünü dile getirmiştir.

Sözün özü güzel bir dünyanın varlığı ve güzel bir dünyada yaşamak için toplumdaki her bir bireyin duyarlı olmasının önemi yadsınamaz bir gerçektir. Duyarlı birey ise ancak duyarlık kazandırmayı sezdirme ve kavratma gücüyle estetik ve örtük bir şekilde gerçekleştiren sanat ile; özellikle de sanatçının yaratıcı gücüyle oluşturduğu, yaşama ve insana dair her türlü gerçekliği, duyguları ve düşünceleri dilin anlatım olanaklarıyla hayat bulduğu edebiyat yapıtları ile (Aslan, 2021) olur. Kaldı ki Binyazar (2010) da edebiyatın bu sezgi ve kavrayış gücüyle başkalarının iç dünyalarının tanınıp anlanabileceğini dile getirerek edebiyatın içe işleyiş özelliğine dem vurur. Bu içe işleyişle kastedilen ise

başkalarının duygu ve düşüncelerinin, duyarlıklarının kısacası varlığının okura duyurulabilmesidir. Edebiyat sayesinde yazarlar insanları duyarlıklarını kullanmaya, insanlıklarını bilinçli yaşamaya çağırır. Edebiyat, okuyanda estetik haz oluşturmakla eğlenceli vakit geçirtmekle kalmaz okuru düşündürür, hüzünlendirir, kimi zaman sorguladır. Farklı duyu ve düşüncelerin oluşmasını sağlar. Kişinin kendini ve kendi dışındaki yaşamları, kişileri tanımasını sağlayarak okuyanda duyarlık oluşturur. Bu bağlamda edebiyat içinde ayrı ve özel bir yeri olan çocuk edebiyatı da güzel bir dünyanın varlığı için geleceğin teminatı çocukların küçük yaşlarda kalıcı duyarlık yeteneğini kazanmaları yolunda hizmet ederek edebiyatın insanı eğitime işleviyle okurlarını estetik ve örtük bir duyarlık eğitiminden geçirir (Aslan, 2013).

2.3.5. Edebiyat ve Eğitim

İnsanlığın ve toplumun gelişmesinde büyük yeri olan sanat; duyguların, düşüncelerin ve evrensel değerlerin estetik bir şekilde aktarımıdır. Yaratıcısının bireysel çabasıyla ve duyarlılığıyla oluşur, alıcısının duygularında ve düşüncelerinde değişiklik yaratarak yüreklerinde güzel duyguların oluşmasını, kendilerini ve birbirlerini tanımasını sağlar; insanların yaşamına farklılık, coşku, güzellik katarak hayatın anlaşılmasına ve bilinçlenmesine katkıda bulunur (Binyazar, 2010; Aslan, 2021).

Fischer (2016: 22-23), “Sanatın Gerekliliği” adlı kitabında, “*Milyonlarca kişi kitap okuyor, müzik dinliyor, tiyatroya, sinemaya gidiyor. Neden? Oyalanmak, eğlenmek içinse, neden eğlenmek, oyalanmak istiyor?*” sorularına “*Belki de kendini aşmak istiyor insan.*” diyerek yanıt veriyor ve insanın, bireysel yaşamının beraberinde getirdiği yaşamdan kopmuşluğundan sıyrılmak, bu yaşamın telaşında kendi benliğini tüketmek zaruriliğine başkaldırmak ve benliğinin ötesinde ama yine de kendi için vazgeçilmez bir şeyin parçası olmak adına sanata ihtiyaç duyduğunu belirtiyor. Ve sanata yönelen insanın daha anlamlı, daha doğru bir dünyaya geçeceğini ve böylece tüm insan olacağını dile getiriyor.

Sanatın bir dalı olarak edebiyat da insan yaşamında önemli yer tutar. Edebiyat teriminin sanat bağlamında: “*Dille yapılan güzel sanat dalı*” (Çetişli, 2006: 76), *dile bağlı sanatın adı* (Tural, 1993: 10-11), *sanatlı yazınların tümü* (Aytaç, 2003: 338), *insanın çağlar boyu duyduğu, düşündüğü ve yaptığı şeylerin tümünü en zengin ve etkili biçimde ortaya koyan sanat dalı* (Kavcar, 2017: 4)” şeklinde tanımlandığı görülmektedir.

Edebiyat sözcüğünün köken olarak Arapçadan dilimize geçtiği ve “edeb” kökünden türemesiyle de terbiye=eğitim anlamlarını taşıdığı görülmektedir. Dolayısıyla edebiyatla

eğitim arasında bir ilişkinin olduğu açıktır. Ancak bu, edebiyat eğitmek için yapılır anlamına gelmemektedir. Edebiyatın eğitsel işlevi, insani ve toplumsal değerlerin okurda yerleşip kalıcı olmasında önemlidir. Bireyi hem kişisel hem de sosyolojik yani toplum içindeki varlık olarak iyi, güzel ve doğru davranışa, duyguya yöneltirken bireye yeni değerleri kazandırırken bunu ders gibi değil de sanatın sezdirme ve duyumsatma özelliğiyle yaşantı yoluyla ve estetik bir dille verir (Kavcar, 2017).

Gültekin (2011: 32) “*Edebiyat, okurunu sanatçı duyarlılığıyla örülmüş öznel bir gerçeklikle karşı karşıya getirir.*” sözleriyle edebiyatın okura yani bizlere gerek insandan gerekse onun yaşam gerçekliğinden önemli kesitler sunduğunu bunu da sözcüklerin yardımıyla estetik bir eylemle yaptığını belirtir. Kavcar (2017) ise edebiyatın eğitim açısından değerini insana çok çeşitli duyma, düşünme ve hareket etme temsillerini vererek sunduğu böylesine çoklu ortamda insanın kendine uygun yolu seçme özgürlüğünü kazandırmasıyla açıklar. İnsana kendinden başka insanlar olduğunu dolayısıyla bu insanların birbirinden farklı karakterlerinin, duygu ve düşünce dünyalarının, yaşam biçimlerinin olduğunu; farklı yerlerin ve o yerlerin de kendine özgü kültürel özelliklerinin olduğunu okuyucusuna hissettiren edebiyat sayesinde okurun kişiliği gelişir, sanatın estetiğiyle güzele yönelik duyarlılığı güçlenir. Okuduğu edebî eserlerle hayata ilişkin deneyimlerini genişleten okur kendi ruh dünyasını zenginleştirerek yeni hayat felsefeleri kazanır (Gültekin, 2011). Yine Aytaç’ın (1990) da belirttiği gibi edebiyat estetik bir eğitim aracı olarak insanın duygularını eğitir, akıl ve duygu dengesinin oluşmasına yardımcı olur; bütüncül eğitime katkı sunar.

Edebiyatı, bireyi yaşama karşı duyarlı kılmak şeklinde tanımlayan Çelik’in (2011) de ifade ettiği gibi edebiyat, eğitimin de amaçlarından biri olan duyarlı bireylerin yetişmesinde büyük role sahiptir. Edebî eserler sayesinde okurlarla etkileşime giren bireylerin böylece toplumsallaşacağını dile getiren Aslan (2013b) da edebiyatın toplumsal varlık olarak insanı eğitmesindeki yerine değinmiştir. Ayrıca eğitimin öncelikli amaçlarından biri olan bireylerde üst düzey düşünme biçimlerinin geliştirilmesinde de yine edebî eserlerin yerini vurgulamıştır (Aslan, 2013c).

Edebiyatın insanın kendisini tanıması ve anlaması yolunda önemine vurgu yapan Çotuksöken (2003), edebiyat insana “Ben kimim, neyim, nasıl bir insanım?” sorularını sordurarak kişinin benliğini arama ve bulmadaki faydasıyla edebiyatın kişilik eğitimi yönüne değinir. Uygur (1997) ise yaşamayı okuduğu romanlardan öğrendiğini böylece her okumada kendine biraz daha yaklaştığını ifade ederek romanlar ile duygularının ve

düşüncelerinin farkına vardığını üstelik bunu bilimsel bilgilerle değil de edebiyatın sunduğu yaşam bilgisiyle edindiğini dile getirirken edebiyatın örtük bir şekilde insan kişiliğini eğitime işlevini dile getirir.

Kavcar (2017) ise edebiyat ve eğitimi insan ve insan topluluklarıyla ilgilenme ve uğraşma bağlamında ortak yönlerinin olduğunu her ikisinin de insanı eğitime, yetiştirme ve geliştirme hedefleri olduğunu belirtir. İnsanları ruhsal ve sosyal açıdan etkilemede, iyiye, doğruya ve güzele yöneltmede; insanların sorumluluklarının farkına vararak istenen bireyler hâline gelmesinde, yeni düşüncelerin oluşmasında ve duyarlı bireyler olmasında edebiyatın büyük bir yeri olduğu böylece de edebiyat ile eğitim arasında sıkı bir yakınlık olduğu görülür (Aslan, 2021).

Edebiyatın okurda yaşamın bir bütün ve bu bütünlük içinde anlamlı olduğu duygusunu yarattığını ifade eden Lukens vd. (2021) gibi Uygur (1975: 11-158) da “...Bilim kitabı, uzmanlar okusun diye yazılır; edebiyatsa herkese seslenir...Vazgeçilmez bir eğitici dir edebiyat.” der ve edebiyatın okurun tüm duygu yönünü açtığını, bildirdiğini; insana kendini öğrettiğini bu bağlamda ise okuruna duygu eğitimi sağladığını ifade eder. Felski (2016: 37) “Edebiyat Ne İşe Yarar?” adlı kitabında “...Okuduğum sayfalarda kendi izlerimi aramaktan alamam kendimi. Bir şeylerin değiştiği su götürmez; perspektifim başka yöne kaymıştır, daha önce görmediğim bir şeyi görüyorumdur.” sözleriyle kitap okumanın kendisinde ne gibi etkiler yarattığını açıklar ve romanlar sayesinde okurların gözlerini kendi içlerinden dışarıya çevirdiklerini sözün büyüsü içinde kendilerini farklı gözle görmeye başladıklarını ifade ederek edebiyatın kişinin benliğini ve duygularını tanıması yolundaki eğitici yönünü belirtmiş olur. Yine Proust (2010’dan Akt. Felski, 2016: 40)’a göre “Her okur, okuma esnasında kendi benliğini okur. Yazarın elinden çıkan eser okurun, bu kitap olmasaydı, kendi başına belki de hiç kavrayamayacağı şeyi fark etmesini sağlamak için yazarın okura sunduğu bir çeşit optik araçtan ibarettir.” sözleriyle edebiyatın birey için önemini ifade eder.

Demokratik toplumun oluşmasında sanatın ve edebiyatın önemini vurgulayan Özbek (2018: 78) ise “Edebî metinler değiştirir, dönüştürür bireyi ve yepyeni dünyalar açar. Toplum olarak eğitim kurumlarında edebiyat ürünlerini yeteri kadar irdelemeyi, düşünce dünyamızı, kültürel yaşamımızı buradan yola çıkarak sorgulasaydık, eğitim anlayışımızın bu acınası hâliyle yüz yüze kalmazdık.” sözleriyle eğitimle edebiyatın iç içe olması gerektiğini belirtir. Ona göre çağdaş dünyanın istediği eleştirel, sorgulayan, kendi kendine yeten ve kendi doğrularını araştıran, bulan girişimci ve yenilikçi bireylerin ancak

sanat ve edebiyatla olur. Edebiyatın dünü bugüne, bugünü yarınlar taşıma işlevine dikkat çekerek kültürel zenginliğimizin bu yolla korunup gelecek nesillere aktarılacağını ifade eder.

Özetle edebiyat her şeyden önce bir sanat dalı olması itibarıyla okurunda sanatsal estetik oluşturarak bireyi doğruya, güzele iyiye yönlendirmesiyle; kurgusundaki olabilir yaşantılar ve karakterler yoluyla bireyleri örtük bir duyarlık eğitime tabi tutmasıyla toplumda istedik davranışlara sahip bireylerin yetişmesine olan katkısıyla eğitimin hedeflerini gerçekleştirir. Anadili ve bu dilin inceliklerini, zenginliklerini yine örtük bir şekilde vermesiyle anadili eğitime; insanın tüm yanlarına -çelişkileri, korkuları, sevinçleri, acıları, eksikleri ve yanlışlarıyla...- kurgusal olarak yer vererek okura kendini tanıma ve duygularını hissetme olanağı sunmasıyla kişilik eğitime katkısı büyüktür (Aslan, 2021).

2.4. FATİH ERDOĞAN’IN HAYATI, ESERLERİ VE ALDIĞI ÖDÜLLER

2.4.1. Fatih Erdoğan’ın Hayatı

23 Nisan 1954 tarihinde İzmir’de doğan Fatih Erdoğan, 1958 yılında İstanbul’a gelerek ilkokulu Kanarya İlkokulunda tamamladı. Kültür Koleji’nde de ortaokul öğrenimini, 1972 yılında ise Robert Koleji’nde lise öğrenimini tamamladı Boğaziçi Üniversitesi Makine Mühendisliği Bölümü’nden 1972 yılında mezun olan Fatih Erdoğan kitaplara bilhassa çocuk kitaplarına olan ilgisi nedeniyle mezun olduğu bölüm yerine 1980-1991 yılları arasında Redhouse Yayınevi’nde çocuk yayınları editörlüğü yaptı. Yine 1980 yılında Mavibulut Yayınevi’ni kurdu.

Münih’teki Uluslararası Çocuk ve Gençlik Kütüphanesi (Internationale Jugendbibliothek) bursundan 1984 yılında yararlanarak üç ay bu kütüphanede çalıştı. Bu sayede çok iyi çocuk kitapları ve makaleler okuyarak dünyada çocuk edebiyatı alanındaki gelişmeleri gözlemlene fırsatı bulduğunu belirten Erdoğan Türkiye’ye döndükten sonra 1986-1994 yılları arasında Cumhuriyet Gazetesi’ne ait Çerçeve ve Kitap adlı dergilerde çocuk edebiyatıyla ilgili yazdı.

Çocuk edebiyatının çoğu alanında öncü çalışmalar yapan Fatih Erdoğan, “Çocuklar için edebiyat dergisi” sloganıyla çocuklara edebiyatı ve okumayı sevdirmek, çocuklara yazılı kültürel ürünlerimizi tanıtmak amacıyla dilimizin doğru kullanımına özen gösteren, eğitimcilerin ve akademik çevrenin takdirini kazanan, çocuklar için ilk edebiyat dergisi olan Kırmızıfare’yi 1990’da çıkardı. Kitap resimleme yarışmaları düzenledi, Yine Kültür

Bakanlığı, özel yayınevleri ve bankalar tarafından çocuk edebiyatı alanında düzenlenen yarışmalarda seçici kurul üyeliği ve başkanlığı; Şeyma Doğramacı tarafından 1985 yılında Gelişim Yayınları'ndan çıkan Çocukça Dergisi'nde ise danışmanlık yaptı. Yine alanında öncü olarak çocuk edebiyatındaki gelişmeleri, araştırmaları ve nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarını tanıtmak amacıyla “Çocuk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi” Binbirkitap adında üç aylık bir dergi çıkardı.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nde 1989 yılında yüksek lisansını, 1998 yılında ise doktorasını tamamlayan Erdoğan, aynı bölümde 1992-2002 yıllarında okutman olarak “Çocuk Edebiyatı, Masaüstü Yayıncılık, Kütüphanecilik Metinleri, Yayın Hayatı ve Sorunları, Bilgibilim Metinleri” derslerini verdi. 2001-2003 yılları arasında ise Radikal Gazetesi'nin çıkardığı Radikal Kitap ekinde çocuk edebiyatı üzerine yazılar yazdı.

Çocuk edebiyatıyla ilgili çok sayıda fuar, konferans, sempozyuma katılan şu ana kadar 70'ten fazla çocuk kitabı yazan Fatih Erdoğan, birçok çocuk kitabını dilimize çevirdi ve birçok kitabın da editörlüğünü yaptı. Münih'te 1988 yılında düzenlenen “Uluslararası Çocuk Yayınları Sempozyumu”na katılan Erdoğan, 1995'te uluslararası IFLA sempozyumunda “Türkiye’de Çocuk Edebiyatı” konulu konferans verdi. Kültür Bakanlığı'nca Türkiye'yi temsil etmek üzere Moldova'da düzenlenen bir kitap fuarına gönderildi, Bakü'de çocuk edebiyatı konulu konferans verdi. Kütüphanecileri, çocuk yazarları, çizerleri, editörleri içine alan ve Uluslararası Çocuk Kitapları Kurulu'nun Türkiye kolu olan “Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği”ni kurdu ve on yıl yönetim kurulu başkanlığını yaptı.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın Çocuk Edebiyatı Komitesi'nde 2004-2006 yılları arasında görev yapan Erdoğan, 2006-2008 yıllarında İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde yetişkinlere “Çocuklar için Yazmak” konulu seminerler; 2008'de Yeditepe Üniversitesi'nde “Yaratıcı Yazarlık”; 2011-2015 yıllarında da Maltepe Üniversitesi Eğitim Bölümü'nde “Çocuk Edebiyatı” dersleri; Türkiye'nin onur konuğu olduğu 2013 Londra Kitap Fuarı'nda da çocuk edebiyatı üzerine konferans verdi. Çocuk edebiyatının mavi yüzü olarak adına sempozyum düzenlenen Fatih Erdoğan hâlen çocuk edebiyatı alanındaki çalışmalarına, yaratıcı yazarlık ders ve atölyelerine devam etmektedir (<https://www.fatiherdogan.com/hakkimda/>).

2.4.2. Fatih Erdoğan'ın Aldığı Ödüller

Fatih Erdoğan, 1980 İstanbul Uluslararası Çocuk ve Gençlik Yayınları Konferansı Çocukların Seçtiği Kitap Yarışması'nda yine aynı yıl yayımlanan ilk kitabı “Pan ve Çiçeği” ile Resimli Kitap Dalı'nda Birincilik Ödülü'nü almıştır.

Ankara Üniversitesi'nin 1997'de düzenlemiş olduğu Çocuk Edebiyatı Sempozyumu'nda “Türkiye'nin En İyi 10 Çocuk Yazarı” olarak belirlenen listeye seçilmiştir.

Özel Atacanlar Eğitim Kurumları'nın 15-20 Aralık 2000 tarihinde düzenlediği 1. Kitap Fuarı'nda konuk yazar ve çizerler içinden öğretmenler ve öğrencilerce oy çokluğuyla Onur Konuğu seçilmiştir.

Tudem Yayınları'nın 2004'te düzenlediği çocuk tiyatrosu yarışmasında “Fa Usta'nın Kemanları” oyunuyla üçüncülük ödülü almıştır.

Bağcılar Atatürk İlköğretim Okulu ve Esenler Türk İsveç Kardeşlik İlköğretim Okulunun 2007-2008 öğretim yılında ortaklaşa düzenlediği ankette Yılın Çocuk Edebiyatı Yazarı seçilmiştir.

Kosova'da Türkçem Dergisi tarafından 2008 yılında verilen Çocuk Edebiyatı ödülünü almıştır.

Türkiye Kütüphaneciler Derneği tarafından 2009 yılında “2008 Yılı'nın En İyi Çocuk Yazarı” seçilmiştir.

Çocuk Vakfı, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü ve Boyalıkış Çizerler Grubu'nun 2009 yılında düzenlemiş olduğu II. Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatı Buluşması'nda Onur Konuğu seçilmiştir.

Osmangazi Üniversitesinin 9-11 Mayıs 2012 tarihinde düzenlediği “Yaşayan Yazarlar- Aytül Akal” Sempozyumu'nda Mustafa Delioğlu ile Onur Konuğu seçilmiştir.

Dünyanın en büyük çocuk edebiyatı ödülü “Astrid Lindgren Anma Ödülü”ne 2016, 2017 ve 2018 yıllarında aday gösterilmiştir.

Osmangazi Üniversitesi ve Çukurova Üniversitesi'nin 11-13 Mayıs 2016 tarihinde düzenlediği “Yaşayan Yazarlar Sempozyumu”nda 2016 yılının yazarı olarak seçilmiştir (<https://www.fatiherdogan.com/hakkimda/>).

2.5. KONUYLA İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.5.1. Duyarlık ve Çocuk Edebiyatı Konusuyla İlgili Yapılan Çalışmalar

Konuya ilişkin diğerk çalışmaları incelemek ve değerlendirmek, alandaki eksiklikleri belirlemek ve sonuçları karşılaştırmak adına yararlı bulunmaktadır. Bu dūřunceden yola çıkararak alandaki diğerk araştırmaların, Türkçe eğitimi, ocuk edebiyatı ile ilgili olanları belirlenmeye çalışılmıştır.

Duyarlık eğitimi son yıllarda ilgi çekici bir konu hâline gelmiştir. Alanyazında ocuk edebiyatı ve duyarlık eğitimi konularını içeren çalışmalar bulunmaktadır. Aslan (2013) ‘‘Duyarlık ve Dūřunceyi Geliřtirmede ocuk/Gençlik Edebiyatı’’ adlı çalışmasında ‘‘Duyarlık’’, ‘‘Duyarlık eğitimi’’ ve ‘‘ocuk edebiyatı ve duyarlık eğitimi arasındaki ilişki’’ gibi kavramları açıklayarak alana katkı sunmuş ve daha sonraki araştırmalara ışık tutarak bu alanla ilgili ilk çalışmalardan biri olma özelliğini taşımıştır.

Aslan (2014) ‘‘Türkiye’de ocuk ve gençlik edebiyatında duyarlı konuların ele alınışı üzerine eleştirel bir yaklaşım’’ adlı çalışmasında ocuk ve gençlik edebiyatında ele alınması gereken konulara ve bunların ne şekilde ele alınması gerektiğine ilişkin görüş ve dūřuncelerini açıklamıştır. ocuk ya da gençler için yazılan eserlerde toplumsal değer ve duyarlılıkları; ocuk ve gençlerin içinde bulunduğu yaşın gelişim özelliklerine, ilgilerine ve beğenilerine göre almaları gerektiğini ifade etmiş ve MEB’in 2004 yılında belirlediği 100 Temel Eser listesindeki kimi kitapları da bu bağlamda değerlendirmiştir. Böylece ocuk ve gençlere yönelik yazılacak veya tavsiye edilecek kitaplarda verilmek istenen değerlerin kazandırılmak istenen duyarlılıkların çağın gerektirdiği ocuk anlayışı, ocuk gerçekliği üzerinden ve çocuğa görelilik ilkesiyle; edebiyatın sezinletme, duyumsatma özelliği ile verilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Yine Aslan’ın (2016) ‘‘Uluslararası Türk Masal Dünyası ve Doğumunun 100. Yılında Oğuz Tansel Sempozyumu’’nda Oğuz Tansel’in derleyerek yazıya geçirdiği 41 masalı duyarlık eğitimi bakımından incelediği bildirisi bulunmaktadır. Çalışmada Aslan’ın 2013 yılındaki çalışmasında duyarlık eğitimine dair belirlediği 14 alt kategori bu masalarda betimsel çözümlleme ile ortaya koyulmuştur. Araştırmanın sonucunda Oğuz Tansel’in masallarının dilsel duyarlık ilk sırada olmak üzere insan, hayvan, aile sevgisi; barış, adalet, hukuk, iyilik, alışkanlık, emek, yoksulluk gibi evrensel konularda çocukta duyarlık oluşturacak nitelikte olduğu görülmüştür. Dolayısıyla bu çalışmasında Aslan, masalların çocuğu duyarlı birey olarak yetiştirmede kullanılacak önemli kaynaklar olduğunu belirlemiştir. Aslan (2013, 2016) araştırmalarıyla duyarlık eğitiminin ocuk edebiyatıyla ilişkisi yönündeki araştırmalarına bir bakış açısı kazandırmıştır.

Alamdar ve Sng (2017) alışmalarında ocuk edebiyatı yapıtlarının duyarlık eğitimindeki önemine ve etkisine dikkat çekmişler. ocuğu değerlere duyarlı kılmada masalların önemini vurgulayan araştırmacılar bu bağlamda, Nazım Hikmet'in "Sevdağı Bulut" isimli eserindeki 16 masalı duyarlık eğitimi açısından incelemişlerdir. Çalışmaların zmlemesinde Aslan'ın (2013, 2016) alışmalarındaki duyarlık eğitimi alt kategorilerine eklemeler yaparak çeşitli duyarlıklarla ilgili 18 alt kategori belirlemişlerdir. Yapılan analizler sonucunda "Sevdağı Bulut" isimli masal kitabındaki 16 masalda da farklı konuları içeren duyarlıklar tespit edilmiştir. Bu masalardan 11 farklı duyarlık alt kategorisine yer vermesiyle *Sevdağı Bulut* masalında diğer masallara göre en fazla sayıda duyarlık tespit edilmiş, barışa ve toplumsal huzura duyarlık alt kategorilerine ise hiçbir masalda rastlanmamıştır. Tüm masallar ortak tabloda incelendiğinde iyilik yapmaya ve hayvanlara/hayvan sevgisine duyarlık kategorileri en sık (11); insanın mutluluğuna ve paylaşmaya duyarlık ise en az (2) geçen duyarlıklar olarak tespit edilmiştir.

Aslan (2019) alışmasında; duyarlık ve duyarlık eğitimi kavramlarını, ocuk edebiyatıyla duyarlık eğitiminin ilişkisini ve önemini açıklayarak bu anlamda alanyazına dair geniş bir bilgi donanımı ile alana katkı sağlayan önemli bir çalışma sunmuştur. Ayrıca kitapta çocukların belli bir oturma düzenine göre oturup yaratıcı ve eğlenceli etkinliklerle birbirlerine zaman ayırdıkları "duyarlık atölyesi" adlı bir etkinlik süreci tanıtılmakta; yaratıcı drama gibi teknikler ile çocukların kitaplardaki duyarlık eğitimine ilişkin iletileri sezmesine yardımcı olacak çalışmalar rneklennmektedir.

Karakuş Aktan (2019) alışmasında edebiyatın duyarlık eğitiminde önemini, ocuk edebiyatı yapıtlarından örnekler vererek açıklamıştır. Çalışmada bazı ocuk edebiyatı ürünlerini inceleyerek duyarlık eğitimi için örnek göstermiş böylece duyarlık eğitimini edindirmede nitelikli ocuk edebiyatı ürünlerinin değerı vurgulanmıştır.

Evsen (2019) alışmasında duyarlık eğitimi açısından Mustafa Ruhi şirin'e ait ocuk şiirlerini, masallarını ele almıştır. Araştırmacı bu şiir ve masalları belirlediği 35 duyarlık alt kategorisine göre inceleyip zlemiştir. Sonuç olarak Mustafa Ruhi şirin'in ilgili yapıtlarında 33 farklı duyarlık kategorisinde 487 tane duyarlık ögesi bulunmuştur. Söz konusu eserlerde en fazla "hayal ve dş gücüne duyarlık ögesine, arkasından ise "sorgulamaya duyarlık" ile "ocuğa ve çocukluğa duyarlık" gelerine rastlandığı tespit edilmiştir. Ayrıca duyarlık açısından şirin'in şiirlerinin masallarına göre daha zengin olduğu belirlenmiştir.

Etoğlu Kibris (2019) alışmasında Türk ocuk edebiyatının ne çıkan isimlerinden Gülten Dayıoğlu'nun beş ocuk kitabını duyarlık eğitimi bağlamında incelemiştir. Araştırmacı kitapları duyarlık eğitimine dair 35 alt kategoriye göre doküman incelemesiyle ele almıştır. Yapıtlarda 35 farklı duyarlık kategorisine kitaplarda farklı oranlarda yer verildiğini bununla birlikte insana ve insanın mutluluğuna, doğaya, insani özelliklere duyarlıklar başta olmak üzere aile bireyelerine, aşka ve sevgiye, yardımlaşmaya, hayvanlara, dürüstlüğe duyarlığın sıklıa geçtiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak Dayıoğlu'nun yapıtlarının duyarlık eğitimine dair birçok ileti içerdiği ortaya koyulmuştur.

Karakuş Tayşi (2019) ise yine Türkiye'de ocuk edebiyatının önemli isimlerinden Sevim Ak'ın üç ocuk kitabında -Sakız Kızın Günlükleri, Uurtmam Bulut şimdi, Pembe Kuşa Ne Oldu?- geçen 27 öyküyü duyarlık eğitimi bağlamında ele almıştır. Çalışmada ocuk edebiyatının çocuğun gelişimindeki rolüne dikkat çeken araştırmacı ocuk edebiyatı ile duyarlık eğitimi ilişkisini de ortaya koymuştur. Araştırmacının incelediği  yapıt duyarlık eğitimi ana kategorisi altında, 29 alt kategoride çözümlenmiştir. Yapılan araştırmada "barışa duyarlık" alt kategorisi dışında diğer duyarlıklara öykülerde farklı oranlarda yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. En sıklı "insan ve insanın mutluluğuna duyarlık ile "dilsel duyarlık" olduğu tespit edilmiştir. Türk ocuk edebiyatının nc yazarlarının ocuk kitaplarının duyarlık eğitimi açısından incelenmesi alana katkı sağladığı gibi Türkçe eğitiminin gelişimine; çocuklar için kitap seçerken öğretmenlere, anne-babalara faydalı olacaktır. Ayrıca böyleleri araştırmalar duyarlık eğitimi çalışmalarının gelişmesi ve bireyelerin alana ilişkin farkındalık oluşturabilmesi bakımından da önem taşımaktadır.

Melanlıoğlu (2020) alışmasında konusu g ve mültecilik olan "Arkadaşım Korku", "Kayıktaki ocuk", "Yolculuk", "Tarık ve Beyaz Karga", "Akim Koşuyor" adlı beş ocuk kitabını duyarlık eğitimi bağlamında incelemiştir. Yapıtları 16 duyarlık eğitimi alt kategorisi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda ise "Tarık ve Beyaz Karga" kitabının en fazla sayıda duyarlık içeren iletilere sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca incelenen kitaplarda en fazla işlenen duyarlıkların "sevgiye duyarlık" ve "kültürel duyarlık" olduğu devamında ise aile bireyelerine, toplumsal huzura, doğaya duyarlık kategorileri geldiği görülmektedir. Bununla birlikte "bilime ve alışkanlığa duyarlık" alt kategorilerine en az sayıda yer verildiği; "yoksul insanlara duyarlık" alt kategorisinde ise herhangi bir iletiye rastlanmadığı görülmektedir.

zbilen Demirtaş (2021) alışmasında Koray Avcı akman'ın öykü ve romanlarını

duyarlık eğitimi açısından incelemiştir. Bu doğrultuda Koray Avcı Çakman'a ait 8 -13 yaş aralığında, 21 öykü ve roman türünde yapıt incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Aslan (2013; 2016), Karakuş Tayşi (2019), Evsen (2019) ve Etoğlu Kıbrıs (2019)'in belirlediği ve araştırmacının da geliştirdiği 34 duyarlık kategorisi listesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi ile toplanan veriler, betimsel olarak çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda Koray Avcı Çakman'ın incelenen yapıtlarının “Doğaya duyarlık”, “Dünya tarihine ve kültürel mirasa duyarlık” ve “Hayvanlara Duyarlık” içerikleri bakımından zengin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Süngü (2022) ise Zeynep Cemali'nin eserlerini değerlere duyarlık bağlamında incelemiştir. Çalışma kapsamında incelenen sekiz eserde en çok işlenen duyarlıklar sırayla: deyim ve atasözüne, aileye, hayvanlara, emeğe ve çalışkanlığa, yardımlaşmaya, arkadaşlığa-dostluğa, doğal çevreye duyarlıktır. Yine sekiz kitapta en az hukuk ve adalete, barışa, bilime, temel yaşam ihtiyaçlarına, yaşama sevgisine duyarlık alt kategorilerine rastlanmıştır.

İlgili araştırmalar ve çalışmalar ile duyarlık konusu daha da ilgi çeker hâle gelmiş ve özellikle çocuk edebiyatındaki yeri ve önemi anlaşılmıştır. Ancak çocuk edebiyatı yazarı Fatih Erdoğan'ın eserlerini duyarlık eğitimi bağlamında inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır.

2.5.2. Fatih Erdoğan ile İlgili Çalışmalar

Kılıçarslan (2011) “Fatih Erdoğan'ın Eserlerinde Çocuk ve Eğitim Teması” adlı tez çalışmasında çocuk edebiyatına ve yazara ilişkin kavramsal çerçeveye değindikten sonra yazarın 11 eserindeki “çocuk, aile ve eğitim ortamları, okul, öğretmen yaklaşımları, sosyal çevre yaşantılarına” dair eğitsel iletileri inceleyerek çocuklara edindirilmesi gereken faydalı alışkanlıkları tespit etmiştir. Çalışma sonucunda yazarın, eserlerinde yeni kuramlar rehberliğinde çocukların içinde bulunduğu bilişsel, duyuşsal, sosyal gelişimlerini göz önünde bulundurarak sadece çocukları ve çocukluğu işlediği; aile, öğretmen, sosyal çevre üzerinden eğitsel iletiler verdiği görülmüş. Dolayısıyla çalışmada yazarın eserlerinde çocuğu nesnel bir gözle, olduğu gibi gösterdiği, çocuğun hayal ve fantastik öğelere olan ilgisini gerçek hayattan olaylarla verdiği böylece söz konusu eserlerde eğitim teması açısından çocuğu olumsuz etkileyecek herhangi bir iletiye ya da konuya rastlanmadığı tespit edilmiştir.

Yılmaz (2013) doktora tezinde Erdoğan'ın eserlerini eğitsel değerler bağlamında

incelemiştir. Araştırmacı çalışmasında “çocuk ve eğitim” değeriyle ilgili unsurları Erdoğan’ın 6-14 yaş arasındaki çocuklar için kaleme aldığı kitaplarında ve araştırma inceleme yazılarında nitel araştırma yaklaşımlarından tarama modelini esas alarak tespit etmiştir. Araştırmanın sonucunda yazarın çocuk merkezli kurguladığı pek çok değeri 17 olumlu, 10 olumsuz olarak eserlerinde işlediği görülmüştür. Olumlu değerlerden ilk sırada barışı öne çıkaran kin tutmamak, ara bulmak, kavga etmemek gibi değerlerle toplumsal huzura ve barışa çağırır okuyucuları. Bunun yanı sıra eserlerde olumlu değerler olarak çalışmanın ve disiplinin önemi, aile ve toplumsal bağlar, toplumsal kurallar, bilinçli vatandaş, dinî ve kültürel değerler ad koyma, dua etme gibi; evrensel değerler sevgi, merhamet gibi olumlu değerlere rastlanmıştır.

Yılmaz’ın ve Arslan’ın (2014) Fatih Erdoğan’ın eserlerinde yardımseverlik değerini inceledikleri çalışmada, yazarın 6-14 yaş aralığındaki çocuklara hitap eden kitapları nitel araştırma yöntemiyle incelenmiş ve bu kitaplarda yardımseverlik değerine olumlu iletilerle büyük ölçüde yer verdiği görülmüştür.

Karaman (2016) çalışmasında Erdoğan’ın eserlerini, mizahın bilişsel ve duyuşsal işlevi bakımından incelemiştir. Araştırma sonucunda Erdoğan’ın çocukların dünyasına ve gelişim özelliklerine uygun olarak mizahî unsurları eserlerinde sıklıkla kullandığı, böylece okurların sadece gülmekle kalmayıp olaylar karşısında düşünmelerini, duyumsamalarını, olayları anlamlandırma, olaylar arasındaki neden ve sonuçlarla ilgili bağ kurmaları gibi zihinsel becerileri; mizahın nasıl yapıldığıyla ilgili okurlara örnekler vererek okurlarında özgüven becerisi, sosyal iletişim gibi de duyuşsal özellikler kazandırabileceği görülmüştür.

2016 yılında Ankara Üniversitesi ÇOGEM tarafından “On Çocuk Edebiyatı Sanatçısının Yazınsal Kişiliğini ve Çocuk Edebiyatına Bakışını Çerçeveleyen Söyleşi Kitaplarının Oluşturulması -Sanatçılarla Söyleşi-” adlı projeye “Çocuk Edebiyatın Mavi Yüzü: Fatih Erdoğan” adında söyleşi gerçekleştirilmiş ve kitap olarak sunulmuştur. Çalışma ile Fatih Erdoğan’ın hayatı, yazınsal anlayışı, çocuk ve gençlik edebiyatına ilişkin görüşleri, eserleri, dergilerdeki yazıları, aldığı ödüller gibi konu başlıklarıyla yazar tanıtılmıştır.

Çöktü İmren (2017) çalışmasında Fatih Erdoğan’ın “Gözü Çok Ama Çok Ağrıyan Adam” kitabını psikosomatik hastalığının bireylerde spiritüel içgörü kazanımı ile farkındalık oluşumu açısından incelemiştir. Çalışmanın sonucunda ise yazarın eserindeki kahraman aracılığıyla sabır ve sabretmek değerini öne çıkardığını, bireyin kendi sorununu

yine kendisinin çözebileceğini böylece insanın kendi sorununa çözümünü yine kendinde bulabileceğini; tüm bunlarla beraber umutlu olmanın insan için önemli olduğunu aktarmaya çalıştığı görülmektedir.

Çöltü İmren ve Çeker (2017) çalışmasında Erdoğan'ın "Hamburgere Dönüşen Anne", "Kanepeye Dönüşen Baba" adlı eserlerini okuma günlüğü bağlamında didaktik olarak karşılaştırmasını yapmışlardır. Eserler 4. sınıflara okutulmuş aynı zamanda grup kolaj çalışmaları, okuma günlüğü yöntemi, eylemsel ve üretimsel yöntemler gibi birtakım uygulamalarla çocuk ve gençlik yazını eserlerinin didaktik bağlamda çalışılmasının alana örnek kazandırmak açısından önemli olabileceği düşünülmüştür. Yapılan çalışmanın sonucunda okuma günlüğü yöntemiyle yapılan okumanın eserleri algılama ve alımlamadaki verimliliği önemli ölçüde ortaya çıkmıştır.

Dönmez (2019) çalışmasında Fatih Erdoğan'ın çocuk kitaplarını sosyal gelişim açısından incelemiştir. Yazarın çocuklar için yazdığı 40 kitap ile sınırlandırılan inceleme sonucunda Erdoğan'ın kitaplarının çocukların sosyal gelişimlerine olumlu yönde katkı yapacağı, özellikle aile ve öğretmenlere çocuklara yeni bir bakış açısı kazandıracığı sonucuna ulaşmış.

Özbaşı (2020) çalışmasında Erdoğan'ın kitaplarında fantastik öğeleri incelemiştir. Çalışmada "Sihirli" serisindeki beş kitap, fantastik öğelerin tek tek belirlenmesiyle ve belirlenen öğelerin başlıklar altında toplanmasıyla fantastik kurgu bağlamında değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda Fatih Erdoğan'ın, fantastik öğeler içeren kurgu yoluyla okurlarının merak duygusunu devindirerek, düş ve hayal dünyasını zenginleştirerek okuma eylemini daha zevkli ve sürükleyici hâle getirmeye çalıştığı; yine kitaplarında iletmek istediği mesajları fantastik öğelerle okurlarına duyumsatmaya çalıştığı ve bu şekilde onlara duyma-düşünme görevini verdiği görülmüştür.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme; verileri toplama aracı ve verileri analiz etmede kullanılan teknikler açıklanmıştır.

3.1. ARAŞTIRMANIN DESENİ

Araştırma Fatih Erdoğan'ın kitaplarını duyarlık eğitimi bağlamında incelenmesini amaçladığından nitel araştırma ile yürütülmüştür. Nitel araştırma, *“gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma”* olarak tanımlanabilir.” (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 41). Yine nitel araştırmalar *“doğal ortama duyarlık, araştırmacının etkin rolü, bütüncül yaklaşım, alguların ortaya konması, araştırma deseninde esneklik, tümevarımcı analiz, nitel veri”* özelliklerini barındırır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 42).

Araştırmanın amacına uygun olarak nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ve içerik analizi işe koşulmuştur. Verilerin toplanma sürecinde; elde bulunan kaynakların araştırılmasında, sınırlandırılmasında, kategorize edilmesinde ve içeriğinin yorumlanmasındaki teknikleri içeren doküman incelenmesi yönteminde dokümanlar, (Özkan, 2019). Yıldırım ve Şimşek'in (2018: 189) de belirttiği gibi *“...araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyalleri kapsar. ...Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır.”*

Doküman incelemesi yaparken araştırmacı, *“araştırma probleminin niteliğine, doküman incelemesi sonucunda elde etmeyi hedeflediği veriye veya dokümanları ne kadar kapsamlı ve derinlemesine incelemek istediğine bağlı olarak dokümanlara ulaşma, orijinalliğini kontrol etme, dokümanları kullanma, veriyi analiz etme, veriyi kullanma”* aşamalarını kullanır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 194). Dolayısıyla araştırmada, doküman incelemesi yönteminin aşamalarına uygun olarak Fatih Erdoğan'ın mavibulut.com internet sitesinden “Sihirli” serisindeki 11 kitabı doküman olarak belirlenmiştir.

Doküman incelemesi ile edilen verileri analiz işlemi verilerin kodlanmasını, temaların bulunmasını, kodların ve temaların düzenlenmesini, bulguların tanımlanıp yorumlanmasını aşamalı olarak kullanmayı içeren içerik analizi tekniği kullanılmıştır. (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Karasar'a (2009) göre içerik analizi ya da içerik tahlili tekniğinde metin, belge, kitap gibi doküman özelliği taşıyan malzemeler belli özelliklerin

tespit edilmesi amacıyla nicelleştirme kriterlerini baştan geliştirmeyi, malzemeyi belli beklentiler doğrultusunda irdelemeyi ifade eder.

3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini Fatih Erdoğan'ın çocuk kitapları oluşturmaktadır. Örneklemi ise Fatih Erdoğan'ın Mavibulut adlı yayınevini internet sitesinde yer alan ortaokul seviyesine de uygun olan "Sihirli" serisindeki 11 kitap oluşturmaktadır. Bu kitaplar şunlardır:

Tablo 3.1. Araştırmanın Örneklemi Oluşturan Kitaplar

Kitap Kodu	Kitabın Adı	Sayfa Sayısı	Basım Yılı
K1	Sihirli Şemsiye	128	12. Basım 2015
K2	Sihirli Şapka	136	13. Basım 2017
K3	Sihirli Küpe	184	6. Basım 2019
K4	Sihirli Küre	184	9. Basım 2019
K5	Sihirli Kutu	264	3. Basım 2019
K6	Sihirli Kitap	160	16. Basım 2019
K7	Sihirli Top	224	4. Basım 2019
K8	Sihirli Kaykay	112	22. Basım 2020
K9	Sihirli Araba	184	3. Basım 2020
K10	Sihirli Gözlük	352	5. Basım 2021
K11	Sihirli Kalem	208	6. Basım 2021

3.3. VERİ TOPLAMA SÜRECİ VE ANALİZİ

Verilerin analizinde, doküman incelemesi yöntemiyle bulunan veriler içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2018: 242) içerik analizi için “içerik analizinde toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak temel amaçtır. ...Bu teknikte temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır.” der. Dolayısıyla araştırmada içerik analizi tekniğinin tümevarımcı analiz aşamasında kodlamaya dayalı olarak veriler ilgili duyarlık kategorilerine göre kodlanmıştır. Kodlama yapılırken ilgili duyarlık kategorilerinin olduğu düşünülen cümle veya paragraflar işaretlenmiştir. Word dosyasında hazırlanan duyarlık alt kategorileri listesine cümle ya da paragrafların geçtiği sayfa numarası yazılmıştır. Bu aşamada Aslan (2016), Alandarı ve Söngü (2017), Karakuş Tayşi'nin (2019) çalışmalarında belirlediği duyarlık alt kategorileri kaynak oluşturmuştur. Ayrıca araştırmacının da uzman desteği alarak eklediği veya değiştirdiği kategoriler olmuştur. Araştırmacı “insana, insan mutluluğuna duyarlık” ifadesini “mutluluğa duyarlık” şeklinde; “toplumsal huzura duyarlık” ifadesini “toplumsal huzura ve normlara duyarlık” şeklinde; “doğaya duyarlık” ifadesini “doğaya ve yaşadığı gezegene duyarlık” şeklinde; “kitap okumaya duyarlık” ifadesini “kitaba ve okumaya duyarlık” şeklinde değiştirmiştir.

Araştırmacının uzman desteğiyle eklediği duyarlık alt kategorileri ise şunlardır: Engelli bireylere duyarlık, yaşama sevgisine duyarlık, yaşlı bireylere duyarlık, kültüre duyarlık, oyuna duyarlık, spora duyarlık, çocuğa ve çocukluğa duyarlık, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlık, tarihsel duyarlık, insani duygulara duyarlık, özverili olmaya duyarlık, hayal ve düş gücüne duyarlık, sorgulamaya ve merakla duyarlık, zamana duyarlık, cesaretli olmaya duyarlık, kişisel bilgi ve eşyaların gizliliğine ve dokunulmazlığına duyarlık, mücadeleye ve başarmaya duyarlık, sorumluluklara duyarlık. Böylece araştırmada incelenen duyarlık alt kategorileri şu şekildedir:

Tablo 3.2. Duyarlık Alt Kategorileri

1.Dilsel duyarlık	17.Sanata duyarlık	33.Kültüre duyarlık
2.Mutluluğuna duyarlık	18.Doğaya ve yaşadığı gezegene duyarlık	34.Oyuna duyarlık
3.Kadına duyarlık	19.Sağlığa duyarlık	35.Spora duyarlık

4.Aşka-sevgiye duyarlık	20.Kişiye özgü özelliklere duyarlık	36.Çocuğa ve çocukluğa duyarlık
5.Hayvanlara duyarlık	21.Özgüvenli olmaya duyarlık	37.Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlık
6.Aile bireyelerine duyarlık	22.Özgürlüğe duyarlık	38.Tarihsel duyarlık
7.Barişa duyarlık	23.Meslekelere karşı duyarlık	39.İnsanî duygulara duyarlık
8.İyilik yapmaya duyarlık	24.Dürüst olmaya duyarlık	40.Özverili olmaya duyarlık
9.Paylaşmaya duyarlık	25.Kitaba ve okumaya duyarlık	41.Hayal ve düş gücüne duyarlık
10.Toplumsal huzura ve normlara duyarlık	26.Ölüme karşı duyarlık	42.Sorgulamaya ve meraka duyarlık
11.Yardımlaşmaya duyarlık	27.Arkadaşlığa-dostluğa duyarlık	43.Zamana duyarlık
12.Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık	28.İnsan ilişkilerine duyarlık	44.Cesaretli olmaya duyarlık
13.Yoksul insanlara duyarlık	29.Umutlu olmaya duyarlık	45.Kişisel bilgi ve eşyaların gizliliğine ve dokunulmazlığına duyarlık
14.Hakka, hukuka, adalete duyarlık	30.Engelli bireylere duyarlık	46.Mücadeleye ve başarmaya duyarlık
15.Temek yaşam ihtiyaçlarına duyarlık	31.Yaşama sevgisine duyarlık	47.Sorumluluklara duyarlık
16. Bilime duyarlık	32.Yaşlı bireylere duyarlık	

Veriler analiz edilirken araştırmanın geçerliği ve güvenilirliğini sağlamak önemlidir. Güvenirlik ve geçerlilik kavramları doğa bilimlerinde geliştirilmiştir. Bu nedenle ve nitel araştırmanın çok farklı epistemolojik temeli nedeniyle, aynı kavramların nitel kanıtın

kalitesini veya sürdürülebilirliğini belirlemede herhangi bir değeri olup olmadığı konusunda gerçek endişelerin olması mümkündür. Elbette, matematiksel veya fiziksel bilimlerde kullanıldığı şekliyle güvenilirlik ve geçerlilik testleri veya ölçümleri, nitel araştırma için tamamen uygun değildir.

Bununla birlikte güvenilirlik, genel olarak araştırma bulgularının tekrarlanabilirliği ve aynı veya benzer yöntemler kullanılarak başka bir çalışma yapılması durumunda tekrarlanıp tekrarlanmayacağı ile ilgili olarak anlaşılmaktadır.

Güvenirlik için ilk gereklilik, nitel verilerin hangi özelliklerinin tutarlı, güvenilir veya tekrarlanabilir olmasının beklenebileceği konusunda net bir anlayışa sahip olmaktır. Başka bir deyişle, orijinal verilerde bulunan dâhilî unsurların, boyutların, faktörlerin, sektörlerin vb.nin çalışma popülasyonunun dışında tekrarlanacağına dair bir kesinlik olması gerekir. İkincil bir husus, araştırmacı tarafından verilere yerleştirilen yapıların tutarlı ve titiz bir şekilde türetilmiş olup olmadığıdır.

Dış ve iç güvenilirlik arasında önemli bir ayrım yapılmıştır. İlki, benzer çalışmalar yapılırsa beklenebilecek tekrarlar düzeyiyle ilgilidir; ikincisi, araştırmanın yürütülmesine dâhil olan değerlendirmelerin, yargıların, derecelendirmelerin ve benzerlerinin araştırmacılar, yargıçlar vb. arasında ne ölçüde mutabık kaldığı veya çoğaltıldığı ile ilgilidir. Her ne kadar değerlendiriciler arası güvenilirliğe verilen değere genellikle daha fazla önem verilmesine rağmen, bunların her ikisi de kalite değerlendirmelerinde önemlidir. (Ritche ve Lewis 2003).

Nitel araştırmanın güvenilirliğinin sağlanmasında aşağıdaki hususiyetlere dikkat edilmelidir:

- Numune tasarımı/seçimi önyargısız, 'sembolik olarak' hedef kitleyi temsil ediyordu, bilinen tüm seçmenleri kapsıyordu.
- Saha çalışması tutarlı bir şekilde yürütüldü mü?
- Analiz sistematik ve kapsamlı bir şekilde gerçekleştirildi mi?
- Yorum kanıtlarla iyi destekleniyor mu? (Ritche ve Lewis, 2003)

Geçerlilik

Bulguların veya verilerin geçerliliği, geleneksel olarak, bir araştırma okumasının 'doğruluğu' veya 'kesinliği' anlamına gelir. Genellikle iki farklı boyutu olan bir kavram olarak açıklanır; birincisi, iç geçerlik olarak bilinir ve sizin 'araştırdığınızı iddia ettiğiniz

şeyi araştırıp araştırmadığınız' ile ilgilidir (Arksey ve Knight, 1999'dan Akt. Ritche ve Lewis, 2003); ve ikincisi, 'oluşturulan, rafine edilen veya test edilen soyut yapıların veya varsayımların' popülasyon içindeki diğer gruplara (LeCompte ve Goetz, 1982) veya diğer bağlamlara veya ortamlara (Lincoln ve Guba, 1985) ne ölçüde uygulanabilir olduğuyla ilgili dış geçerlilik olarak adlandırılır. Burada dış geçerlilik ve genelleme yeteneği arasındaki doğrudan örtüşme, genelleme hakkındaki tartışmaların neden kolayca birbirine karışabileceğinin bir parçasıdır (Akt. Ritche ve Lewis, 2003)

Geçerlik, bir bulgunun veya sonucun geçerliliğinin nasıl çapraz kontrol edileceği veya başkalarının kendilerinin yapması için araştırma sürecine yeterli erişime nasıl izin verileceği hakkında çok sayıda öneride bulunulur.

Araştırmanın geçerliliğinin tesisi için aşağıdaki sorulara cevaplar vermeye çalışılmıştır:

- Tanımlama veya etiketleme: fenomenler, çalışma katılımcıları tarafından verilen anlamları yansıtacak şekilde tanımlanmış, kategorize edilmiş ve 'adlandırılmış' mı?
- Yorum: geliştirilen açıklayıcı açıklamalar için yeterli dâhili kanıt var mı?
- Görüntüleme: bulgular, orijinal veriler için 'doğru' kalacak ve diğerlerinin meydana gelen analitik yapıları görmesine izin verecek şekilde tasvir edildi mi?

Bu bağlamda araştırmacı, bulguların sınıflandırılması için tezinde belirlenen 47 duyarlık alt kategorisini dikkate almış ve okunan metinlerde bu kategorilerden herhangi birine dâhil edilen cümle veya cümleler metin içerisinde doğrudan alınmıştır.

Araştırmacının çalışmada güvenilirliği sağlamak için örnekleme aldığı kitaplar, önyargısız biçimde belirlenmiş olup saha çalışması yani doküman incelemesi yapılırken araştırmanın başında belirlenen 47 duyarlık alt kategorisine göre incelenmiştir. Kitaplar okunurken duyarlık alt kategorilerinin olduğu listedeki duyarlıklara ilişkin cümle ya da paragraflar işaretlenmiş ve ilgili duyarlık alt kategorisinin yanına sayfa numarası yazılmıştır. Araştırmacı 11 kitabı da birer ay arayla tekrar okumuş ve duyarlık alt kategorilerine ilişkin bulguları kıyaslamıştır. Ayrıca “Sihirli Kaykay, Sihirli Gözlük ve Sihirli Kalem” adlı kitaplar araştırmacının kendisi dışında 4 Türkçe eğitimi uzmanına da okutturulmuş ve onların da tespit ettiği duyarlık alt kategorilerine ilişkin ifadeler kıyaslanmıştır. Devamında fikir birliği yapılan ifadeler belirlenmiş; uzmanların kararsız kaldığı ve hangi duyarlık alt kategorisine dâhil edilmesi gerektiğinde ortak karara varılmayan ifadeler alınmamıştır. Bununla birlikte araştırmanın güvenilirliği sağlama

çalışmalarında bu kıyaslamada elde edilen veriler sonucunda duyarlık alt kategorilerine ilişkin ifadelerin tespiti aşağıdaki açıklamalar doğrultusunda yapılmıştır:

- Dilsel duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadeler tespit edilirken okuyucuda dile duyarlık oluşturacağı düşünülen konuşmalar, yerel kullanımlar, deyim ve atasözlerinin anlamının verildiği ve terim anlamlı sözcüklerin açıklamalarının verildiği cümle ya da paragrafların bu kategori içinde sayılması kararlaştırılmıştır.

Örneğin “Sihirli Kaykay” adlı kitapta olduğu gibi,

“__Marş marş! Arkanıza dönerseniz gulaklarınızı çekerim!

Herkes ormana doğru koşmaya başladı. Bir tek Ozan geride kalıp ‘Gulak değil, kulak!’ dedi. Adam onun kulağını çekip ötekilerin yanına gönderdi.” (s.30).

- Zamana duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadeler tespit edilirken kitaptaki kahramanın zaman yönetimi, zamanı verimli kullanması ya da kullanmamasının sonuçlarını anlatan cümle ya da paragraflar bu duyarlık alt kategorisi bağlamında değerlendirilmiştir.

Örneğin “Sihirli Kalem” adlı kitapta olduğu gibi,

“Ama kitaplarımızı yok etmeye kararlı. Mutlaka geleceklerdir. Artık hiç zamanımız kalmadı. Hemen çalışmaya koyulmalıyız.” (s.113).

- Kitaba ve okumaya duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadeler tespit edilirken kitaptaki kahramanların kitaba ve okumaya yönelik ilgilerinin, sevgilerinin belirli olduğu ifadeler alınmıştır. Okumaya duyarlık bağlamında gazete, dergi gibi diğer materyaller de ele alınmıştır.

Örneğin “Sihirli Kalem” adlı kitapta olduğu gibi,

“... Aslında uykusu gelmişti ama. Mayahuel dedesinin o gün kütüphaneden getirdikleri kitaplardan birini masanın üstüne açışını, sonra evin arkasından kendi ürettiği kâğıt tabakasını getirişini, sonra da kömür uçlarını ve fırçalarını alıp aynısını kopya edişini izlemek istiyordu.” (s.63).

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular 11 kitap için ayrı ayrı grafiklerde yorumsuz biçimde verilmiştir. Yazarın duyarlık bağlamında incelenen her bir kitabı için bir grafik oluşturulmuştur. Grafiklerde incelenen kitapta tespit edilen duyarlık alt kategorileri ve bunların işlenme sıklığı verilmiştir. Devamında ise tespit edilen duyarlık alt kategorilerine ilişkin örnek cümle ya da paragraflar kitaptan alıntılanarak sayfa numaralarıyla verilmiştir.

4.1. Sihirli Şemsiye Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları

Kitap özeti: Kahramanımız Nilay, okula yeni gelen sınıf arkadaşı Ömer'den hoşlanmaktadır. Ancak o gün yoğun kar yağışından dolayı okulların tatil edildiğini duyunca Ömer'i göremeyeceği için üzgündür. Ailesiyle vakit geçirmekten her ne kadar hoşlansa da okulun tatil edilmesi ve kar yağışının birkaç gün daha devam edecek olması Nilay'ın okuldan dolayısıyla Ömer'den uzak kalmasına sebep olmuştur. Bu arada hastalanan babasıyla ilgilenen Nilay, bir gün bakkala limon almaya giderken “Keşke, elimde öyle bir güç olsaydı ki ne zaman kar ne zaman yağmur yağacağına ben karar verseydim.” diye mırıldandı tam o anda altından geçmekte olduğu meşe ağacından bir meşe palamudu düştü ve onu aldı. Nilay bu hayalini o meşe palamudu ve evinde bulduğu şemsiye sayesinde gerçekleştirdi. Artık sihirli bir şemsiyesi olan Nilay istediği zaman kar, yağmur yağdırabiliyor ya da havanın güneşli olmasını sağlayabiliyordu. Böylece okuldan ve Ömer'den uzak kalmadığı gibi evlerinin yakınlarındaki ormanlık alanda kaçak olarak yapılan villanın yıkılmasına da vesile oldu.

Aşağıdaki grafikte “Sihirli Şemsiye” kitabında tespit edilen duyarlık alt kategorileri ve işlenme sıklıkları verilmiştir.

Grafik 4.1. Sihirli Şemsiye Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı.

Grafikte görüldüğü üzere “Sihirli Şemsiye” adlı kitapta çocukları duyarlı kılacağı düşünülen 16 farklı duyarlık alt kategorisine ilişkin toplamda 73 ifade tespit edilmiş olup bunlardan en fazla hakka, hukuka, adalete duyarlık (14) alt kategorisine ilişkin ifadelerdir. Devamında ise doğaya ve yaşadığı gezene duyarlık (12), aile bireylerine duyarlık (7), toplumsal huzura ve normlara duyarlık (7), insani duygulara duyarlık (7), mutluluğa duyarlık (5), sağlığa duyarlık (4), dürüst olmaya duyarlık (4), aşka ve sevgiye duyarlık (3), yoksulluğa duyarlık (2), arkadaşlığa ve dostluğa duyarlık (2), insan ilişkilerine duyarlık (2), hayal ve düş gücüne duyarlık (2) alt kategorilerine ilişkin ifadelerin olduğu görülmüştür. Kitapta en az rastlanan duyarlıklar ise temel yaşam ihtiyaçlarına duyarlık (1), kitaba ve okumaya duyarlık (1), mücadele ve başarmaya duyarlıktır (1).

Sihirli Şemsiye adlı kitapta tespit edilen duyarlık alt kategorilerine ilişkin alıntı ifadeler aşağıda sunulmuştur. Duyarlık alt kategorilerine ait ifadelerden örnekler verilirken duyarlıkların işlenme sıklıkları göz önünde bulundurularak grafikteki sıraya göre verilmiştir.

Mutluluğa duyarlık kategorisine ilişkin tespit edilen ifadeler:

“Bu, Nilay’ın hoşuna gitti. Ara sıra evde tek başına kalmayı sevse de annesi ve babası da evde olunca daha çok eğleniyordu.” (s.10).

“Ah benim güzel kızım, dedi babası. Bu çayı içer de iyileşmez miyim ben hiç...”

(s.27).

“İsterim! Diye bir sevinç çığılığı attı Nilay. Şimdi olan biteni anlıyordu sanki.”

(s.64).

Aşka-sevgiye duyarlık kategorisine ilişkin tespit edilen ifadeler:

“...ama bugün okula gitmeye her günkünden daha istekliydi, çünkü okula yeni gelen Ömer’den çok hoşlanmıştı.” (s.7).

“Dün dersler boyunca çaktırmadan Ömer’e bakıp durmuş, sabahleyin de bir an önce okula koşmak için sabırsızlanmıştı.” (s.8).

“Nilay yine Ömer’i düşündü. Acaba şimdi ne yapıyordu? O da Nilay’ı düşünüyor muydu?” (s.18).

Aile bireylerine duyarlık kategorisine ilişkin tespit edilen ifadeler:

“Bu Nilay’ın da hoşuna gitti. Ara sıra evde tek başına durmayı sevse de annesi ve babsı da evde olunca daha çok eğleniyordu.” (s.10).

“Evet, çünkü baban hasta ve ben de işe gidiyorum. Okullar da tatil edildiğine göre babana bugün sen bakacaksın!” (s.17).

“...Babasının yumuşak sesi onu rahatlatmıştı. Hemen uyudu.” (s.77)

Toplumsal huzura ve normlara duyarlık kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Başbakanlık her ilde bir kriz maması oluşturulması kararını almıştı. Valilik bir genelge yayımlayarak, “birlik ve beraberliğe her zamankinden daha çok ihtiyacımız olan şu günlerde halkımızın zorunlu olmadıkça sokağa çıkmaması ” talimatını vermişti.” (s.38).

“Sizin olmamasına sevindim dedi babası tane tane konuşarak. Çünkü sanırım kaçak bir yapı...” (s.92).

Yoksul insanlara duyarlık kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Özellikle kentin dere yataklarına yerleşmiş olan gecekondular mahalleleri için yağmur yalnızca ısıdırıp demektir.” (s.75).

“...Yalnızca yoksulların barınmak amacıyla yaptıkları gecekondular da var, gecekonduculuğu geçim kaynağı olarak gören insanlar da...” (s.89).

Hakka, hukuka, adalete duyarlık kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Olabilir mi? Yani ormanda yer edinmek bu kadar kolay mı? Şikayet edilemez mi?” (s.68).

“...Bir de işte böyle yasaları çiğneyerek kendine ayrıcalıklı özel alanlar açanlar da... Her durumda, çalışarak ve yasalara uyarak ev sahibi olmak isteyen namuslu insanlara karşı büyük bir haksızlık...” (s. 89-90).

“...İlk işçiler geldiğinde ise kaçak olduğunu sandıkları için çekim yaptıklarını, eğer kaçak değilse ve ruhsatını gösterirlerse çekimleri yayımlamayacaklarını söylediler.” (s.116)

“Annem de ‘Kaçak bir evde oturacağıma, gider annemin evinde otururum’ dedi.” (s.119).

Temel yaşam ihtiyaçlarına duyarlık kategorisine ilişkin tespit edilen ifade:

“Yalnızca yoksul insanların barınmak için yaptıkları gecekondular var...” (s.89).

Doğal çevreye ve yaşadığı gezegene duyarlık kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Küresel ısınma...Küresel ısınma... Olacağı buydu...” (s.35).

“Haa...İşte bu ani sıcaklık değişiminin başka bir açıklaması yok. Yerküre ısınıyor, anlıyor musun? Biz insanlar yerkürenin doğasını bozduk. Ozan tabakasını deldik. Ağaçları, ormanları yok ettik. Havayı kirlettik. Kirlenen hava nedeniyle artık yerkürenin sıcaklığı arttı. Buzullar eriyor, iklimler değişiyor. Ani sıcaklık değişiklikleri hep bundan...Baksana...” (s.36).

“Küresel ısınma...dedi Nilay’ın babası yine. Doğanın bütün dengesi bozuldu. Bak şimdi, toprak ısınıyor. Toprağa çarpan ışınlar yansımayla geri dönemiyor, çünkü hava kirliliği ve çeşitli sanayi gazları tıpkı bir şemsiye gibi ışınları hapsediyor...” (s.40).

“...Oysa şimdi ormanın bu bölgesinde ağaçlar kesilerek koca bir alan açılmış. Üstelik, bu kadar kısa süre içinde nasıl olduysa yüksek bir temel inşa edilmişti.” (s.88).

“Nilay’ın öğrendikleri onun Ömer’e olan duygularını etkilemişti. Sevimli ve yumuk gözlü Ömer gitmiş, onun yerine ormanda kendine özel alan açmak isteyen, bunun için ağaçları kesen, böylece dünyanın doğal dengesini bozan ve küresel ısınmaya neden olan

bencil bir canavar gelmişti sanki.” (s.107-108).

Sağlığa duyarlık kategorisine ilişkin tespit edilen ifade:

“Ateşi var, dedi. Uyursa terleyip terlemediğine bak. Çok terlerse çamaşırlarını değiştirmesine yardım et. İşyerini merak etmesin, ben telefon edip durumu bildireceğim.” (s.17).

Dürüslüğe duyarlık kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Nilay kafasından geçirdiği bu düşüncelerin ağırlığıyla Ömer’e bakamıyordu. Ondan gizlediği bu düşünceler kendini yalancı hissetmesine neden oluyordu. ‘Amaan’ dedi içinden. ‘Sanki o çok mu dürüst?’” (s.109-110).

“Annem babama kızdı. ‘Yalan söyledin, beni kandırdın, hani arazi yasaldı?’ diye.” (s.119).

Kitaba ve okumaya duyarlık alt kategorisine ilişkin ifade:

“Nilay’ın annesi de babası da haftasonlarında birkaç gazete birden alırlardı. Halının üstüne uzanarak onları okumaları saatler sürerdi.” (s.52).

Arkadaşlığa-dostluğa duyarlık kategorisine ilişkin tespit edilen ifadeler:

“Yine hıçkırıldı. Nilay kolunu Ömer’in omzuna koydu. Ömer de ona sarıldı. Hıçkırması geçmemişti.” (s.119).

“Sen iyi bir arkadaşsın, dedi Nilay’a.” (s.124).

İnsan ilişkilerine duyarlık kategorisine ilişkin tespit edilen ifadeler:

“Nilay, adamların ‘Ne yapıyorsunuz?’ sorusundan pek hoşnut olmadıklarını düşündü. Çünkü babasının nazikçe ‘Kolay gelsin!’ demesine karşılık olarak hiçbir biçimde ‘Teşekkür ederiz’ filan gibi bir söz çıkmamıştı ağızlarından.” (s.59).

İnsanî duygulara duyarlık kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Böylece biraz daha özeleyecekti onu. Özlemenin tadı da başkaydı.” (s.7).

“Nilay içinden yükselen öfke duygusunu bastırarak her ikisine de gülümsedi. Ne yani, yağmuru dakikası dakikasına bilerek Ömer’i etkilemiş olmasının ona kazandıracığı hiçbir şey yok muydu?” (s.82).

“Sık sık onu sakin olmaya ve serinkanlı davranmaya yönelten babasından, öfkesine

hak veren bu sözleri duyunca Nilay önce şaşırды ama kendisine hak verilmesi onu rahatlattı.” (s.84).

Hayal ve düşünme gücüne duyarlık alt kategorisine ilişkin ifade:

“Keşke...diye mırıldandı. Elimde öyle bir olsaydı ki, ne zaman kar, ne zaman yağmur yağacağına ben karar verseydim!” (s.23).

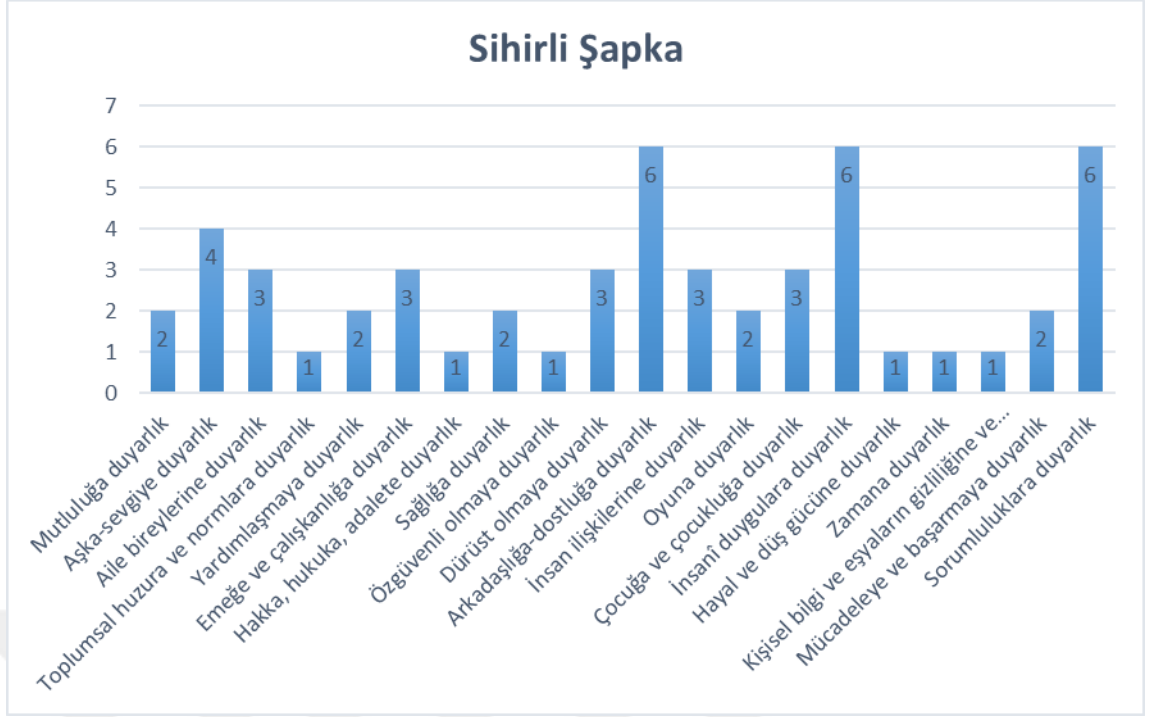
Mücadeleye ve başarıya duyarlık kategorisine ilişkin tespit edilen ifade:

“Tamam, dedi Nilay. Sonra da ıslık çala çala odasına gitti. Hayır. Kaçmayacaktı. Doğum gününe gidecekti. Yenilgiyi kabul etmeyecekti.” (s.87).

4.2. Sihirli Şapka Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları

Kitap özeti: Kitabın baş kahramanı Burak, anne ve babası ile yaşayan ilkökul öğrencisidir. Ödevlerini yapmak ile arkadaşları ile vakit geçirmek arasında kalan her çocuk gibi Burak da bir gün ödevlerini yapmadan evden çıkar arkadaşlarıyla buluşur ancak vakit geç olmuştur. Eve dönme zamanı geldiğinde ödevleri aklına gelir ve eve doğru giden Burak, parkta meşe ağacının altından geçerken kendi kendine “Ah keşke görünmez olsam!” diye söylenir. Tam bu seslenme ile meşe ağacından bir palamut düşer önüne ve pek fazla ilgilenmese de palamudu alır, cebine koyar. Böylece Burak’ı ve okuyucuyu şaşırtacak, heyecanlandıracak bir dizi serüven de başlar. Çünkü Burak, palamut cebindeyken taktığı şapkasıyla görünmez olabilmektedir. Okulda ödevlerle ilgili yaşadığı birtakım sıkıntılardan kurtulma gibi hoşlandığı kız Ece’ye varana kadar sihirli şapka sayesinde yaşadığı ilginçlikler, bir gün Ece’nin doğum gününde palyaço kılığındaki hırsız fark etmesiyle ve hırsızlık olayının önüne geçmesiyle son bulur.

Aşağıdaki grafikte “Sihirli Şapka” kitabında tespit edilen duyarlık alt kategorileri ve işlenme sıklıkları yer verilmiştir.

Grafik 4.2. *Sihirli Şapka* Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı

Grafikte de görüldüğü üzere “Sihirli Şapka” adlı kitapta 20 farklı duyarlık alt kategorisine ilişkin toplamda 53 ifade tespit edilmiştir. Bunlardan en fazla arkadaşlığa-dostluğa duyarlık (6), insani duygulara duyarlık (6), sorumluluklara duyarlık (6) alt kategorilerine ilişkin ifadelerdir. Devamında ise aşka-sevgiye duyarlık (4), aile bireylerine duyarlık (3), emeğe ve çalışkanlığa duyarlık (3), dürüst olmaya duyarlık (3), insan ilişkilerine duyarlık (3), mutluluğa duyarlık (2), yardımlaşmaya duyarlık (2), sağlığa duyarlık (2), oyuna duyarlık (2), mücadele ve başarmaya duyarlık (2) kategorileri izlemektedir. Toplumsal huzura ve normlara duyarlık (1), hakka, hukuka, adalete duyarlık (1), özgüvenli olmaya duyarlık (1), hayal ve düş gücüne duyarlık (1), zamana duyarlık (1), kişisel bilgi ve eşyaların gizliliğine ve dokunulmazlığına duyarlık (1) ise en az rastlanan duyarlık alt kategorileridir.

Sihirli Şapka adlı kitapta tespit edilen duyarlıklara ilişkin ifadelerden örnekler:

Mutluluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Ama işte şimdi o da sevinçle koşuyor, onlarla birlikte olmaktan mutlu olduğu her hâlimden belli oluyordu.” (s.63).

“...Ozan da hem hayatında ilk kez uçurtma uçurduğu için hem de ötekiler onu

aralarına aldıkları için çok mutlu oldu. Burak da öyle...” (s.67).

Aşka-sevgiye duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Öğle yemeği sırasında Burak, Ece’nin yanına oturmak istedi çünkü ödevlerden ne kadar hoşlanmıyorsa, Ece’den de bir o kadar hoşlanıyordu.” (s.38).

“Sınavdan tam not alacaksın. Seni seviyorum...” (s.75).

“Serhat tombul yanaklarına doldurduğu leblebilerin tozunu püskürterek Ece’ye ‘Seni seviyorum’ dedi.” (s.125).

Aile bireyelerine duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Adam kendisini saran bu garip şefkat duygusunun nereden geldiğini anlamasa da bundan mutluluk duymaya başladı. Torunlarını özlediğine karar verdi. Kucağında hissettiği ağırlık, tıpkı torunlarını kucağına aldığı anda yaşadığı mutlu duyguları yaşatıyordu ona.” (s.97).

“Az evvel el çırparak oynayan çocuklar şimdi çığlık çığlığa ağlayarak dışarı çıkıyorlardı. Anneler gözyaşları içinde çocuklarına sarılıp hızla evlerine kaçtılar.” (s.128).

Toplumsal huzura ve normlara duyarlık alt kategorisine ilişkin örnek ifade:

“Polis memuru Şeref aslında komiser kadar sabırlı sayılmazdı ve birkaç yaramazın karakolu bu kadar işgal etmesinden hoşlanmamıştı. Azarlayan bir ses tonuyla:

__Bak yavrucuğum, dedi. Bu kez seni bağışlıyorum ama bir kez daha ararsan yerini buldurur, seni içeri atarım.” (s.887).

Yardımlaşmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Burak son hızla koşarak Ozan’ın yanına geldi ve tam atladığı yerden gerisingeri dereye düşmek üzereyken onu montunun önünden yakaladı.” (s.64).

Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Burak duyduklarından rahatsız olmuştu. Kendisi gidip onun çekmecesindeki haber kağıtlarına sahte para basılan yerin adresini yazmasaydı Cefa Muhtar’ın bunlardan haberi bile olmayacaktı ki...Ama şimdi her şeyi kendisi yapmış gibi şişiniyordu.” (s.102).

“Bak... diyerek sözünü kesti Ece. ‘Ben iyi not almak istiyorum ama bunu kendim kazanmak istiyorum.’” (s.115).

Hakka, hukuka, adalete duyarlık alt kategorisine ilişkin ifade:

“İşte sayın seyirciler, adaletin elinden ve bizim elimizden bir şey kurtulmaz. Size de bir çift sözüm var bey kardeşim. Ayıptır ayıp! Siz utanmıyor musunuz tüyü bitmemiş yetimin...” (s.102).

Sağlığa duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Aman tanrım! Yüz yirmi kilo mu? Hemen perhize başlamayalım, diye çığlık atarak uzaklaştı.” (s.98).

Özgüvenli olmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin örnek ifade:

“O hâlde Burak’ın gizlenmesine gerek yoktu. Tersine gururla öğretmenin karşısına çıkabilecek durumdaydı.” (s.37).

Dürüst olmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Tam not almamam gerekiyordu, dedi Ece
...Ece gelip kâğıda baktı. Bakın, dedi. Bu sonucu buraya ben yazmadım. Yazmayı unutmuştum ben.” (s.110).

Arkadaşlığa-dostluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Yine de arkadaşlarını görünce neşesi yerine geldi ve tüm mahalleyi kapsayan ve bütün çocukların katıldığı saklambaç oyunu başladı.” (s.7).

“Arkadaşın için gözyaşı dökmen ne güzel.” (s.56).

“Can bir ara uçurtmanın ipini Ozan’a bile tutturdu. Ozan da hem hayatında ilk kez uçurtma uçurduğu için, hem de ötekiler onu aralarına aldıkları için mutlu oldu. Burak da öyle...” (s.67).

“Polisler palyaçoğu yakalayıp götürdüler. Ece gözyaşları içinde Burak’a sarıldı. ‘Sen bir kahramansın!’ dedi.” (s.134).

İnsan ilişkilerine duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“O bir kazaydı, dedi Ece. Burak ‘Evet evet, tabii ki kazaydı!’ diye haykırmak istedi ama kendini tuttu. Kazaydı, dedi Ece yine. Hepimiz kaza yapabiliriz.” (s.44).

“Bence insan davranışlarını kontrol etmeli, dedi Serhat bilgiç bilgiç.” (s.44-45).

Oyuna duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Peki dedi annesi. Bu daha iyi olmuştu. Şimdi içi daha rahat olarak dışarı çıkabilirdi. Zaten akşamüzeriydi ve güneş çok yakıcı değildi. Bütün arkadaşları

dışarıdaydı. Ödevlerin başına oturmadan önce biraz sokakta oynamalarına izin verilmişti.” (s.6).

Çocuğa ve çocukluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnek ifade:

“Komiser hoşgörülü bir adamdı. Üzerinde durmamalarını söylemişti polislere. ‘Çocuk onlar, bir süre sonra vazgeçerler’ demişti.” (s.86).

İnsanî duygulara duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Burak onları bulmak için gelmişti ama onları birlikte ve mutlu görünce fena hâlde canı sıkılmıştı.” (s.43)

“Arkadaşın için gözyaşı dökmen, ona karşı çok hoş duygular beslediğini gösterir. Çok güzel bir şey yaşıyorsun. Çok mutlu oldum.” (s.56).

“Ece’nin dudakları titremeye başladı. Şaşkınlığından nasıl tepki göstereceğini bilemedi. Önce ağlamak istedi, sonra kırık bir kahkaha attı. Kimse görmesin diye hemen defteri kapattı.” (s.75).

Hayal ve düş gücüne duyarlık alt kategorisine ilişkin örnek ifade:

“Ah keşke görünmez olsam! İstemediğim zaman beni kimse göremese...” (s.12).

Zamana duyarlık alt kategorisine ilişkin örnek ifade:

“Nazife öğretmen, onu görünce önce çıkıştı: ‘Tuvalete gitmek için teneffüsleri kullanmalısınız.’ dedi. Sonra da ödevini yaptığı için onu kutladı.” (s.37).

Kişisel bilgi ve eşyaların gizliliğine ve dokunulmazlığına duyarlık alt kategorisine ilişkin örnek ifade:

“Kimin şapkasıysa ver, kendininkini al. Unutma sakın!” (s.26).

Mücadele ve başarmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Başarısız olmak istemiyorum ben! Dedi. Sağına soluna bakındı. Yüksek sesle konuştuğunu fark etmişti çünkü. Kimsecikler yoktu. Herkes evindeydi ve herhâlde çoktan masalarına oturmuş ödevlerini yapmaya başlamışlardı. Onlar yarın okulda ödevlerini açıp gösterecekleri ve öğretmen onlara ‘Başarılı’ diyecekti. Oysa ona... Burak defterine bir kez daha ‘Başarısız’ yazdırmamak için neler vermezdi?” (s.11).

Sorumluluklara duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Ne demek şapkamı kaybettim? Sana kaç defa eşyalarına dikkat et demedim mi?”

(s.5).

“Önce Can’ın annesi seslendi:

Haydi eve, ödev zamanı...” (s.8).

“Sana bakıp ben de çalışmaya heveslenirim, böylece çabuk biter. Dedi babası. Sonra da gülererek ekledi: Yani görüyorsun, benim de çok ödevim var...” (s.13).

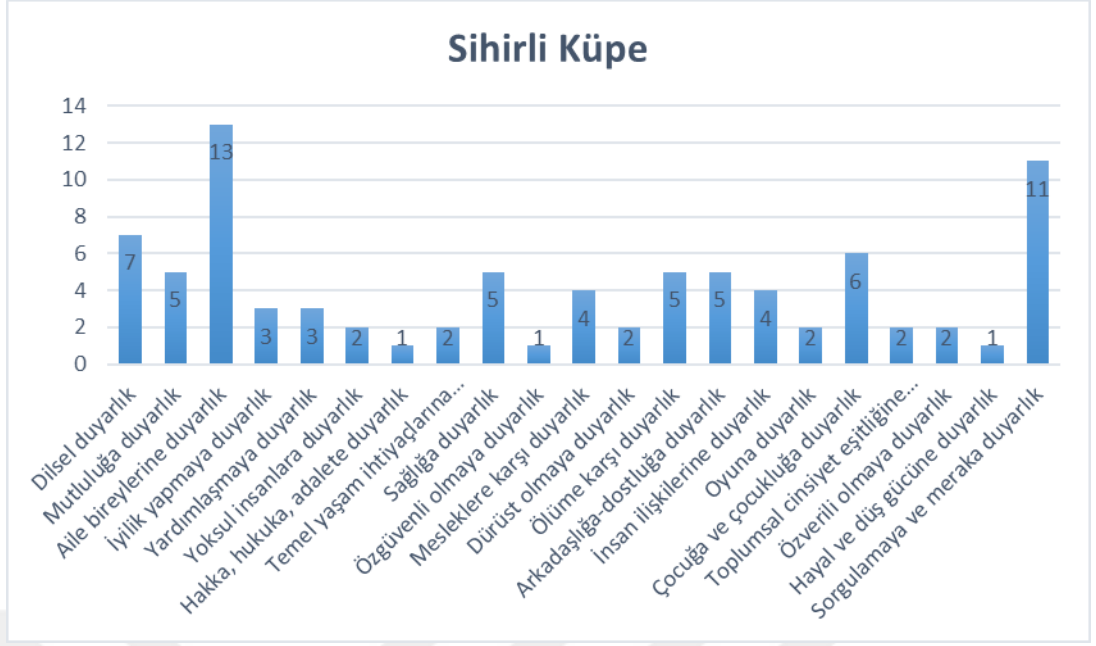
“Ben de bitiremedim zaten. Bundan sonra çok ödevin olduğunda oynamaya çıkmamalısın bence dedi.” (s.14).

“...Sonra da ödevini yaptığı için onu kutladı.” (s.37).

4.3. Sihirli Küpe Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları

Kitap özeti: Elif, yetim olmakla birlikte yoksul bir ailenin en küçük çocuğudur. Ablaları, ağabeyleri ve annesi ile tek odalı bir evde yaşamaktadır. Evlere temizliğe giden Elif’in annesi bir gün elinde bir oyuncak bebek yatağıyla gelir. Elif buna çok sevinir çünkü oyuncak bebeği Püskül’e yatak bulmuştur. Bakkala ekmek almaya giden Elif bir gün parktan geçerken kendi kendine oyuncak bebeğinin yatağını düşünerek “Ne şanslı, kendi yatağı var. Bense annemle ablamın arasında eziliyorum. Yatakları mı değişsek?” dedi. Daha sonra “Keşke sığabilseydim, keşke onun kadar küçük olabilseydim de onun yatağına yatabilseydim.” dileğini yüksek sesle dile getirdi. Tam o anda altından geçmekte olduğu meşe palamudu ağacından bir palamut düştü kafasına ve o palamudu alıp cebine koydu Elif. Artık palamudu ve ablasının hediyesi olan mavi tek bir küpe ile küçülebilme özelliği kazanan Elif, öykünün devamında sihirli küpesi sayesinde mahallerinde yaşayan fakir bir ailenin kızlarını ameliyat ettirebilmek için para bulmaya çalışan babalarının karıştığı hırsızlık olayının çözülmesine yardımcı oldu.

Aşağıdaki grafikte “Sihirli Küpe” kitabında tespit edilen duyarlık alt kategorileri ve işlenme sıklıkları yer verilmiştir.

Grafik 4.3. Sihirli Küpe Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı.

Grafikte görüldüğü üzere “Sihirli Küpe” adlı kitapta toplamda 21 farklı duyarlık alt kategorisine ilişkin 86 ifade tespit edilmiştir. Tespit edilen duyarlık alt kategorilerinden işlenme sıklığı en fazla olandan en az olana sırasıyla şu şekildedir: aile bireylerine duyarlık (13), sorgulamaya ve merak duyarlık (11), dilsel duyarlık (7), çocuğa ve çocukluğa duyarlık (6), mutluluğa duyarlık (5), sağlığa duyarlık (5), ölüme karşı duyarlık (5), arkadaşlığa-dostluğa duyarlık (5), mesleklerle karşı duyarlık (4), insan ilişkilerine duyarlık (4), iyilik yapmaya duyarlık (3), yardımlaşmaya duyarlık (3), yoksul insanlara duyarlık (2), temel yaşam ihtiyaçlarına duyarlık (2), dürüst olmaya duyarlık (2), oyuna duyarlık (2), toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlık (2), özverili olmaya duyarlık (2), hakka, hukuka, adalete duyarlık (1), özgüvenli olmaya duyarlık (1), hayal ve düş gücüne duyarlık (1).

Sihirli Küpe adlı kitapta tespit edilen duyarlıklara ilişkin ifadelerden örnekler:

Dilsel duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

Dilsel duyarlık ile ilgili örnekler tespit edilirken kitabın hitap ettiği yaş grubundaki çocuklarda dilin kullanım özelliklerine, sözcüklerin doğru biçimlerine farkındalık oluşturacağı düşünülen örnekler ve muhtemelen ilk defa karşılaştıkları yerel söyleyişe ait sözcükler, deyim veya atasözleri alınmıştır.

“__Söylerin bakalım, dedi. Hasmımız var mı?”

__Hasmımız mı?

—Evet, yani düşmanınız...Kavgalı olduğunuz birileri...Kız meselelerinden ya da başka bir şeyden filan...” (s.64-65).

“Ben örtmen olcam bana ne!” (s.15).

“Üff, dedi Elif, ‘Bekliyecek miyim şimdi burda!’” (s.36).

Mutluluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Elif sevincinden uçmak üzereydi. Bir mutfağa bir yatak odasına koşuyor, ağabeyinin kucağından öteki ablasının kucağına atlıyordu.” (s.30).

“Çok mutluydu. Artık ablaları gibi küpe takabilecekti.” (s.43).

“Tüm aile sevinçle karakoldan çıktılar. Mutluluklarını nasıl ifade edeceklerini bilemez hâldeydiler.” (s.178).

Aile bireylerine duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Valla televizyon çalınmış. Başka bir şey çalınmış mı bilmiyoruz ama yoktu zaten çalınacak bir şeyimiz...Önemli olan kızımız, memur bey...” (s.63).

“Gerçekten de öyleydiler. Elif’i çok sevdiklerini biliyorlardı ama yine de onu bir daha göremeyeceklerini sandıkları süre boyunca kendileri için ne kadar önemli olduğunu çok daha iyi anlamışlardı. Ona kavuşmuş olmalarının sevincinden, kafalarındaki soruları soramıyorlardı bir türlü.” (s.109).

“Bak, dedi. Kızımın ameliyat parası için kalkıştım buna. Her dediğiniz yere de tehlikelidir, zordur filan demeden girdim. Artık yeterince alacağım birikmiştir herhâlde sizden. Birikmemişse de avans olarak verin bana şu parayı da ameliyat gecikmesin. Kızımı kurtaralım, borcumu birkaç iş daha fazladan yapıp öderim.” (s.148).

İyilik yapmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Keşke param olsaydı, dedi Zeynep. Hiç düşünmez son kuruşuna kadar verirdim.” (s.134).

“Biliyorum güzel kızlarım, dedi annesi. Biliyorum verirdiniz. İşte hayat böyle. Kiminde sizinki gibi güzel bir yürek var, kiminde de para. İkisi her zaman bir araya gelmiyor ne yazık ki... Hepiniz elinizden geleni yapardınız, bundan hiç kuşku yok. Tıpkı şu anda hiçbir şey bilmeksizin o zavallı, yalnız kızı mutlu etmek için elinden geleni yapmaya çalışan küçük Elif’imiz gibi...” (s.135).

Yardımlaşmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Eve gelip ekmek torbasını masanın üzerine bıraktı. Kollarım koptu! Dedi. Annesi gülümseyerek başını okşadı. ‘Aferin kızıma!’ dedi. ‘Sen olmasan ne yaparım ben? Baksana şu tembelle!’” (s.8).

“Evet, küçük bi kız. Ağlıyordu. Yolunu kaybetmiş. Onu evine götürdüm. Sonra da onlarda kaldım işte, hepsi bu.” (s.114).

Yoksul insanlara duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Annesi ona bakıp gülümsedi ve yaklaşp başını okşadı. Sonra pencereye doğru yürüdü ve kendisini altı çocukla bu iki göz evde yokluk içinde bırakan çaresizliğine isyan ederek sessizce ağladı.” (s.10).

“... Çete üyelerinden Gizem’in babasının da hırsız olduğunu söyleyenler çıktıysa da koca bir depo dolusu çalıntı malla yakalanan bu adamlar yerine, onları yakalatan yoksul bir adamı suçlamak kimsenin aklına bile gelmedi.” (s.180-181).

Hakka, Hukuka, adalete duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Elif, onlara bir arkadaşının babasıyla birlikte bir hırsız çetesinin peşinde olduklarını, ilerdeki park etmiş olan arabayla az sonra çetenin deposuna gideceklerini anlattı. Telsizler çalıştı, ekipler yerlerini aldı.” (s.176-177).

Temel yaşam ihtiyaçlarına duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Elif’in hem sarsıntıdan hem de açlıktan içi dışına çıkmak üzereydi. Üstelik çışı de gelmişti. Açlık gibi, bu da çözümsüz görünüyordu şu anda gözüne. ‘Oyuncak bebeklerin de çışı gelebilir’ deyip tuvalete gidecek hâli yoktu ya. Yiyecek bir şeyler istemesi de söz konusu olamazdı.” (s.91).

“Elif uzanıp dilimin yumuşak yerlerinden hızla ısırıldı. Kız yeniden masaya döndüğünde Elif karnı tıka basa doymuş, gözleri kapalı, mutlu mutlu yatıyordu.” (s.93).

Sağlığa duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Kalkmak yok, dedi annesi. Hani hastaydın sen!” (s.128).

“Gizem kan kanseri...Ölecek...” (s.131).

Mesleklere karşı duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Taksici, dedi Gizem. Geceleri çalışıyor, bazen de gündüzleri... Belli olmuyor...”

“Müşteri durumuna bağlı, diye ekledi Gizem’in annesi kapıda belirerek.” (s.104).

Dürüst olmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Elif kendi evlerinden çalınan televizyonu düşündü. Demek ki hırsızlık yaptığı hâlde karısına ve kızına taksici olduğunu söylüyordu adam.” (s.104).

Ölüme karşı duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Elif’in babası yoktu. O daha bir yaşında bile değilken öldüğü için onunla ilgili hiçbir şey hatırlamıyordu.” (s.8).

“Haklısınız, dedi kısık bir sesle, yerine otururken. Çok haklısınız. Çocuklar olmadan bir ev ölü evinden farksız olur...” (s.130).

Arkadaşlığa-dostluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“İyi ettin, dedi Gizem’in annesi. Kızının hiç arkadaşı olmamasından dolayı üzülüyordu zaten. Buralarda bir arkadaş edinmesi iyi olurdu.” (s.101).

“Elif’in annesi masanın öteki ucunda duran küçük havluya uzandı. Kadına sarılıp gözlerini sildi. Lütfen, dedi. Bana ne olduğunu söyler misiniz? Biz komşuyuz, değil mi?” (s.131).

İnsan ilişkilerine duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“... Anneleri arada bir ‘Teşekkür etmek yok mu?’ sözleriyle uyarmalarına rağmen beğenmedikleri hediyeye geldiğinde suratlarındaki ifadeyle bunu hemen belli ediyorlardı.” (s.26).

“... Elif gerçekten bayılacaktı buna.

__ Teşekkür ederim.

__ Asıl ben teşekkür ederim Sunacağım, dedi Ayten Hanım.

Oyuna duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Ablaları ve ağabeyleri ile oynamaktan en çok hoşlandığı oyun gıdıklamacaydı ve gıdıklanıp gülmekten soluksuz kalan hep kendisi oluyordu.” (s.81).

Çocuğa ve çocukluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Bana ne! Ben abla diilim! Dedi Elif. Ben çocuğum!” (s.19).

“Aldırma çocuk onlar!”

Daha sonra da çocukların ne kadar açık sözlü olduğuna ilişkin derin bir sohbeta dalmışlardı.” (s.27).

“Evet. Dediğim gibi şu anda yanımızda ve gayet sağlıklı. Bir arkadaş edinmiş ve bebeğinin yatağını ona hediye etmeye gitmiş. Geceyi de orada geçirmiş. Merak edeceğimiz aklına bile gelmemiş. Çocuk işte!” (s.107).

Cinsiyet eşitliğine duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Elif, kıkırdayarak ‘Onlar adam olmaz ki anne; onlar kız’ dedi. ‘Sen sus!’ dedi annesi. Bak bebeğin uyanmış süt ver ona çabuk...” (s.15-16).

“...Evin reisi neredeydi? Anneleri ‘Evin reisi benim!’ diye yanıtlamıştı bu soruyu.” (s.62).

Özverili olmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Elif kendi yatağından vazgeçtiği için mutlu değildi, ama içinden bir ses onu küçük kıza vermekle doğru davrandığını söylüyordu.” (s.105).

Hayal ve düş gücüne duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“Keşke sığabilseydim, dedi. Keşke onun kadar küçük olabilseydim de onun yatağına yatabilseydim!” (s.37).

Sorgulamaya ve meraka duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerden örnekler:

“İşin aslına bakarsanız, hepsinin içinde en çok kafası karışık olan Elif’ti. Kendisini sevinçle karşılayan annesine, ablalarına, ağabeylerine ne yaşadıysa olduğu gibi anlatmalı mıydı? Bulduğu mavi küpeyi kulağına takar takmaz masallardaki Parmak Kız gibi küçüldüğünü, Püskül’ün yatağına yatıp uyduğunu, bir hırsızın evdeki televizyonu Püskül’ün yatağıyla birlikte onu da alıp götürdüğünü ve kızını Gizem’e verdiğini...Mutsuz ve yalnız Gizem’in de annesinin de babasının hırsızlık yaptığını bilmediklerini anlatmalı mıydı?” (s.110).

“...Arada bir erken kalkacakları tutsa bile, anneleri ‘Gidip ekmek alın!’ dediğinde sözleşmişler gibi seslenirlerdi: ‘Eliiiiif! Ekmek alsana!’

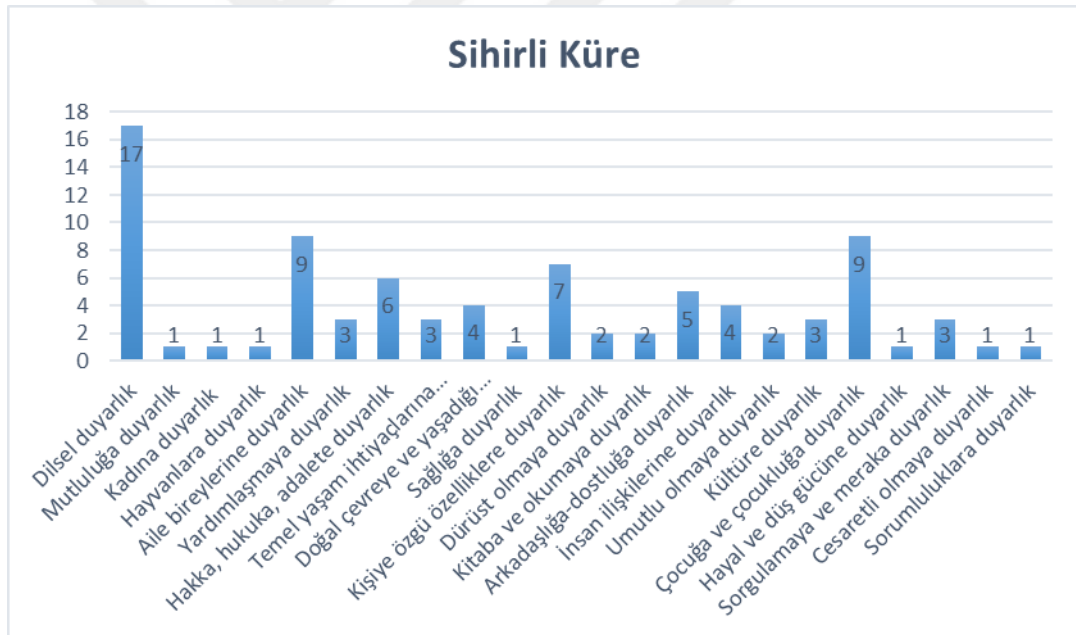
Annesine ‘Neden hep ben gidiyorum?’ diye sorduğu da oluyordu Elif’in ama...” (s.6).

4.4. Sihirli Küre Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları

Kitap özeti: Kahramanımız Ozan, Yeni Zelanda’da yaşayan ve tatil bittiği için yaşadığı ülkeye dönmek zorunda olan anneannesini çok özlemektedir. Bu özlem duygusuyla evden çıkıp parktan geçerken “Üff yaa! Üff! Yeni Zelanda neden bu kadar uzak olmak zorunda ki? Neden istediğim saniyede orada olamıyorum? Neden uzaklar yakın olmuyor?” diye yüksek sesle söylenirken bir palamut düşer kafasına ve alır cebine koyar. Akşam tesadüfen evde bulduğu küre ile uğraşırken cebindeki palamutun da etkisiyle küre sihirli hâle gelir. Böylece istediği ülkeye ya da şehre kürede dokunduğunda kendini orada bulur. Ozan da anneannesinin özlemiyle küre üzerinde Yeni Zelanda’yı incelerken bir anda neredeyse ışınlanır ve kendini o ülkede bulur Ozan’ın macerası başlar. Yeni Zelanda’da da uyuşturucu ticareti yapan kötü adamların yakalanmasını sağladığı gibi kendisini o ülkede koruyan Kerry’i de kötü adamların elinden kurtarır.

Aşağıdaki grafikte “Sihirli Küre” kitabında tespit edilen duyarlık alt kategorileri ve işlenme sıklıkları yer verilmiştir.

Grafik 4.4. Sihirli Küre Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı

Grafikte görüldüğü üzere “Sihirli Küre” adlı kitapta 22 farklı duyarlık alt kategorisine ilişkin toplamda 86 ifade tespit edilmiştir. Bu ifadelerden en fazla dilsel duyarlık (17) kategorisine ilişkin olup diğerleri sırasıyla aile bireylerine duyarlık (9), çocuğa ve çocukluğa duyarlık (9), kişiye özgü özelliklere duyarlık (7), hakka, hukuka, adalete duyarlık (6), arkadaşlığa-dostluğa duyarlık (5), doğal çevreye ve yaşadığı gezegene duyarlık (4), insan ilişkilerine duyarlık (4), yardımlaşmaya duyarlık (3), temel yaşam

ihtiyaçlarına duyarlık (3), kültüre duyarlık (3), sorgulamaya ve meraka duyarlık (3), dürüst olmaya duyarlık (2), kitaba ve okumaya duyarlık (2), umutlu olmaya duyarlık (2) şeklindedir. İncelenen kitapta mutluluğa duyarlık, kadına duyarlık, hayvanlara duyarlık, sağlığa duyarlık, hayal ve düş gücüne duyarlık, cesaretli olmaya duyarlık, sorumluluklara duyarlık alt kategorilerine ait ifadeler ise en az (1) geçen ifadeler olarak görülmektedir.

Sihirli Küre adlı kitapta tespit edilen duyarlıklara ilişkin ifadelerden örnekler:

Dilsel duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

Sihirli Küre ile Yeni Zelanda'ya giden Ozan, hiç bilmediği bir ülkede İngilizce konuşmak zorunda kalır. Dolayısıyla araştırmacı; öykü kahramanının İngilizce ile verdiği mücadeleyi, kitabı okuyan çocuklarda dilsel duyarlık oluşturacağını düşünerek bu ifadeleri dilsel duyarlık alt kategorisinde değerlendirmiştir. Ayrıca yine kitabın hitap ettiği yaş grubunun dikkatini çekeceği düşündüğü deyim, atasözlerini veya yerel sözleri de dilsel duyarlık alt kategorisinde değerlendirmiştir. Bu ifadelere ilişkin örnekler:

“Excuse me? Ozan şaşırıldı. ‘Bugün şansım turistlerden açıldı’ diye düşündü. Adam İngilizce konuşuyordu. Okuldaki İngilizce öğretmeni aklına geldi. Ozan’ın bir türlü ağzını açıp İngilizce konuşmamasından şikayetçiydi. ‘Konuşmaya çalışmazsan öğrenemezsin’ diyordu hep.” (s.42).

“How can I help you? Arabadaki adam gülümseyerek ona bakıyordu. Ozan belleğini zorladı ve adamın ‘Sana nasıl yardım edebilirim?’ dediğini anladı. Anladı da, ona nasıl cevap verecekti? Zaten İngilizce okuldaki sorunu da buydu işte. Söyleneni anlıyor ama kendisi konuşamıyordu. İşte şimdi o en çok zorlandığı şeyi başarmak zorundaydı.” (s.43).

“Kazık yutmuş gibi duruyordu. Kerry’nin deminden beri başucunda durduğunu çok geç fark etti.” (s.64).

“Ozan’ın annesi ateş saçan gözlerle yerinden doğruldu.” (s.40-41).

“Bunu biliyordu işte. ‘Nerelisin?’ demekti. Bu soru hoşuna gitti. Böylece bulunduğu yeri anlama şansı doğmuştu. Göğsünü gere gere ‘Kemberburgaz!’ dedi. Adam kaşlarını kaldırıp tekrarladı:

__Kemirboğurgaz?

__ Hayır hayır, şey yani no demek istedim. Kemirboğurgaz değil, Kemberburgaz, diye düzeltti Ozan gülererek.” (s.45).

Kadına duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Baba! Hani şu bebeklerin ilk söylediği sözcüklerden. Hani anneler çok bozulur, derler ki: ‘Bak şuna, ben doğurdum. Ben emziriyorum. Geceleri uyanan benim. O gitmiş ‘anne’ diyeceğine ‘baba’ diyor!’ diye.” (s.119).

Hayvanlara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Bir süre kapının önünde dolaşan kedi yavrusunu okşadıktan sonra ellerini şortunun cebine sokup yürümeye başladı.” (s.8).

Aile bireyelerine duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Anneannesinin gelmesini seviyordu çünkü anneanesi geldiği zaman kendini çok iyi hissediyordu. Annesi de babası da ara sıra ona kızıyorlar ama anneanesi hiçbir zaman kızmıyordu.” (s.9).

“__ Oraya geleceğim...”

__ Anne gelip ne yapacaksın? Öyle uzaktasın ki...

__ İsterse dünyanın öteki ucu olsun...

__ Anne zaten orası dünyanın öteki ucu...

__ Olsun. Geleceğim ve torunumu elimle koymuş gibi bulacağım.” (s.71).

“Gitmeliyim! dedi. Hemen gitmeliyim. Torunumu bulmalıyım.” (s.84).

Yardımlaşmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“...Sabah dolaşıp uyandırmak zorunda kaldıkları komşularını yeniden dolaşmışlar, her birinin evlerinin bodrumlarına kadar tek tek bakmışlardı. Daha sonra bütün komşular çevre tepelere yayılıp her yerde Ozan’ı aramışlardı.” (s.51).

“Ozan Kerry’ye rastlamasının ne büyük bir şans olduğunu düşünüyordu şimdi. Kendini çok çaresiz hissettiği bir anda birisi ona yardım ediyordu ve üstelik bunu yaparken gülümsüyordu. O da ona gülümsemek istedi.” (s.64).

Hakka, hukuka, adalete duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Ozan uyanır uyanmaz bağırmaya başladı:

__Polise gitmeliyiz! Polise gitmeliyiz!..

Makbule Hanım şaşkınlıkla ona baktı. Ozan yerinde duramıyordu. ‘Lütfen!’ dedi ‘Lütfen anneanne! Hiçbir şey sormadan ve hiç zaman yitirmeden beni polise götür!’ (s.108).

“Ozan program başlamadan az önce asıl amacını Erhan’a anlatmıştı. Erhan hiç kimseye sezdirmeden polisi aradı ve hem televizyon binası çevresinde hem de Ozan’ın anneannesinin evinin çevresinde önlemler alındı.” (s.175-176).

Temel yaşam ihtiyaçlarına duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“...Ozan’ın çözmesi gereken bir yığın soru vardı:

Bir: Neredeydi?

İki: Karnını nasıl doyuracaktı?

Çok acıkmıştı. Ancak bu iki sorudan hangisini önce çözmesi gerektiğini kestiremiyordu. Çünkü öncelikle yiyecek bir şeyler alabilmek için ona para gerekiyordu; tabii eğer evinden çok uzaktaysa... Yok eğer evine yakınsa, hemen koşarak gitmeli ve bu tuhaf rüya sona ermeliydi...” (s.57-58).

“Al. Açlıktan gebermeni istemem. Kapı yeniden kapanmıştı. Kerry bir süre torbaya öfkeyle baktı. Ama karnı gerçekten acıkmıştı. Çaresiz, torbaya uzandı.” (s.164).

Doğal çevreye ve yaşadığı gezegene duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Gerçekten de çok uzaktı. Öyle uzaktı ki hatta mevsimler bile farklıydı. Burada yazken orada kıştı. Yılbaşı’nı plajlarda geçiriyorlardı.” (s.8).

“...Çevresine daha dikkatli baktı. Ama burasını anımsamıyordu. Ara sıra piknik yapmaya gittikleri ormana benziyordu. Ama hayır, oradaki ağaçlar bunlardan farklıydı.” (s.31).

Sağlığa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifade:

“Makbule Hanım yaşadığı şokun, herhangi bir nedenle bayıldığı anda gördüğü bir rüya olduğunu düşünüp ferahladı. Ozan’ın kayıp olması onu çok etkilediği için zayıf düşmüş olmalıydı. Zaten tansiyon sorunu vardı ve tuzlu yememesi gerekiyordu. Ama kızının ve damadının, hatta Ozan’ın bütün uyarılarına rağmen eli tuzluğa gitmeden

yemeğini yemeye başlamıyordu.” (s.101).

Kişiye özgü özelliklere duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Şeyyy... Benim torunum... Ay böyle bir anda insan heyecanlanıyor işte. Bakın benim torunum...Kumral saçlı...Uzun boylu...On yaşına girdi amcası... Ispanaklı böreğe bayılır... Ödev yapmaktan nefret eder...” (s.99-100).

“Ne tipsiz adamlardı, dedi. ‘Hele o burnunun üstünde kocaman bir beni olanı.’

Ozan anneannesi bu sözleri kendisine çevirir çevirmez yüzünü asarak Kerry’e baktı. Kendi dudağının üstündeki küçük ben onu hep rahatsız ediyordu zaten. Demek Kerry onu da tipsiz buluyordu. Kerry Ozan’ın gülümsemesinin azaldığını fark etmişti. ‘Şeyy...’ dedi. ‘Aslında burnunun tam tepesinde ve çok büyük. Yoksa ben çok da yakışabilir bazılarına. Örneğin... Aaa, bak sende de varmış. Şimdi fark ettim. Dudağının üstünde. Çok yakışıyor sana.’ Ozan, doğru mu söylüyor diyerek kuşkuyla baktı Kerry’ye. Kerry gülererek yaklaştı ve Ozan’ı tam da üst dudağındaki benden öpüverdi!” (s.112-113).

Dürüst olmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Ozan, doğru mu söylüyor acaba, diyerek kuşkuyla baktı Kerry’ye. Kerry gülererek yaklaştı ve Ozan’ı tam da üst dudağındaki benden öpüverdi! ‘Doğru söylüyor!’ dedi Ozan içinden. Tabii ki, doğru söylüyor!” (s.113).

“Ozan’ın babası gerçekten ne diyeceğini bilemiyordu şimdi. Çünkü hiç yalan söylemediğinden emin olduğu oğlu, ona inanılması neredeyse imkânsız olan bir şey söylüyordu.” (s.125).

Kitaba ve okumaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Ozan erken uyanırdı. Annesiyle babasından önce kalkar, yatağının çevresine yığıldığı dergi ve kitaplarıyla uzun uzun oyalanırdı.” (s.13).

“...Çamaşır makinesinin üstünde duran fıkra kitabından birkaç fıkra okuyup aklında tutmaya çalıştı. Uyanır uyanmaz babasına anlatmayı düşünüyordu.” (s.13).

Arkadaşlığa-dostluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Sofraya oturdu ve Kerry’i düşünmeye çalıştı. Şu anda nerede ve ne hâldeydi acaba? Ozan’ın boğazı düğümlendi. Başını hafifçe öne eğdi. Gözlerinden süzülen iki gözyaşı dereciğini kimsenin görmesini istemedi.” (s.153).

“Ozan kalabalığı yardı ve üstü başı perişan hâldeki Kerry’ye sarıldı. İkisi de hıçkırarak ağlıyordu.” (s.181).

İnsan ilişkilerine duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Ozan’ın arkadaşlarının evlerin ve bütün komşularını tek tek aradılar. Hayır, ozan onlara da gitmemişti ve sabahın köründe bu da ne münasebetsizlikti canım! Bu itirazlara aldılmayıp binlerce özür dileyerek evleri tek tek dolaşıp zillerini çaldılar.” (s.39).

“...Gizleyecek bir şeyleri olanlara dikkat et! derdi babası. (s.83).

Umutlu olmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Bence kaçırıldı, dedi annesi. Gözleri ağlamaktan kıpkırmızı olmuştu. ‘Hemen en kötüsünü düşünmesene!’ dedi babası.” (s.51).

“Bulacağız, dedi. Merak etme, bulacağız. İnan bana! Şu anda nerede olduğunu ve ne yaptığını ben de öyle merak ediyorum ki...” (s.56).

Kültüre duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Ozan az sonra karayoluna ulaştığında uzaktan gelen arabaya el sallarken arabanın yolun sağından değil de solundan geldiğini ve şoförün arabanın sağ tarafında oturduğunu henüz fark etmemişti. (s.35).

“Araba yavaşlayıp durdu. Ozan gülümseyerek yaklaştı. ‘Direksiyonunuz ters taraftaymış şaşırıdım da...’ dedi. (s.42).

Çocuğa ve çocukluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Boşuna neden heveslendiriyorsun çocuğu! Sanki kapı komşu!” (s.6).

“Ne demek anne bak? Bir çocuğa sahip çıkamadınız ha! Yazıklar olsun!” (s.67).

“Ah İffet Hanımcığım. Öyle zor ki böyle yaşamak. Olacağı buydu işte. Bu çocuklar iş güç derken öyle ihmal ediyorlar ki torunumu.” (s.85).

“Haklısın Makbuleceğim. İnşallah hemen bulunur. Çocuktur, akli havadadır. Bir arkadaşına, ne bileyim, öylesine dolaşmaya filan gitmiş olamaz mı?” (s.86).

Hayal ve düşünme / duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Üff yaa! Üff! Yeni Zelanda neden bu kadar uzak olmak zorunda ki? Neden istediğim saniyede orada olamıyorum. Neden Uzaklar yakın olmuyor?” (s.10).

Sorgulamaya ve merak duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... Aklına yine Yeni Zelanda geldi. Orada da çocuklar var mıydı? Oradaki çocuklar da kendisi gibi çok sıkılıyorlar mıydı?” (s.8).

“Her şey ne saçma, diye düşündü. Benim burada ne işim var? Her şey anlamsız bir rüya gibi ama rüya değil. Bütün bu olup bitenleri nasıl açıklayabilirim? Kim bana inanır?” (s.94).

Cesaretli olmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Cesareti artarak ilerledi. Kapıya yaklaştı.” (s.96).

Sorumluluklara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

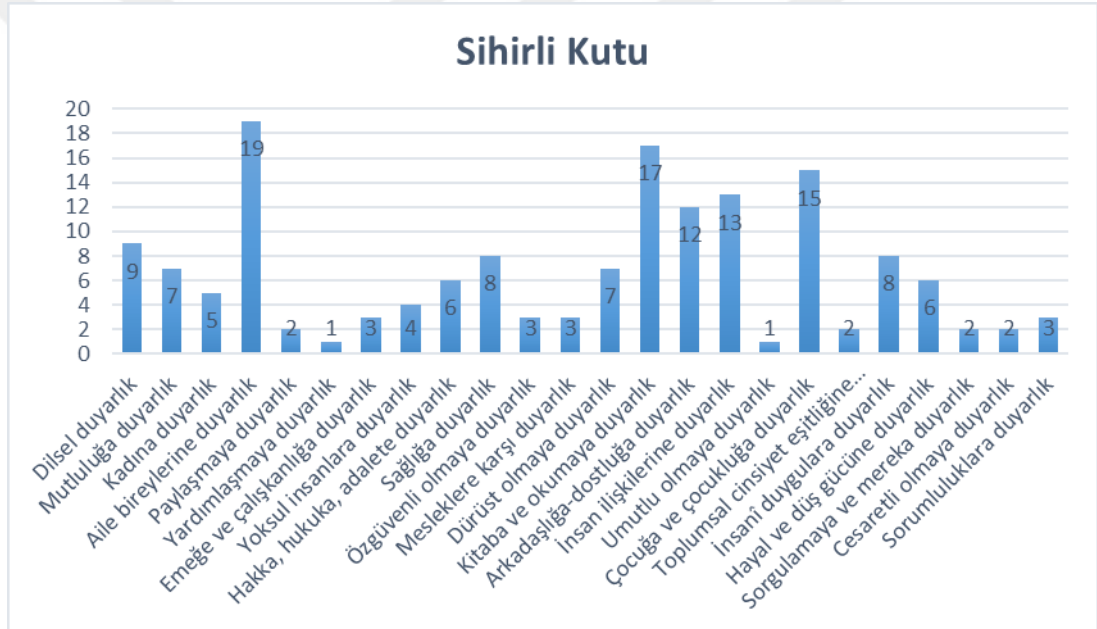
“... Küreyi çalışma masasının üstüne koydu ve pijamalarını yerden kaldırdı. Henüz katlayıp dolaba kaldırmayı akıl edemiyordu ama bir süredir giysilerini ve pijamalarını yerden alıp yatağının üstüne kaldırma alışkanlığı edinmişti.” (s.19).

4.5. Sihirli Kutu Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları

Kitap özeti: Baran, hamile annesi ve babası ile bir apartmanın kapıcı dairesinde yaşamaktadır. Baran’ın babası hem yaşadıkları apartmanda kapıcılık yapmakta hem de evi geçindirmek için ara ara yük taşıma işine gitmektedir. Baran ise ilkokul öğrencisi olup sorumluluk sahibi bir öğrencidir. Yoksul olan aile geçim derdiyle uğraşmakta bir yandan da apartman yönetimin aldığı kararlar kira vermek durumunda kalmışlardır. Bir gün okuldan eve ödevini almaya gelen Baran, anne babasının kira durumu ile ilgili konuşmalarını duyunca çok üzölmüş ve okula giderken parktan geçtiği sırada yüksek sesle

“Keşke kutumda çok param olsaydı...Kutudaki para hiç bitmeseydi.” dedi. Tam o anda kafasına palamut düştü ve her şey yine o palamut ile başladı. Baran’ın harçlıklarını koyduğu bir ayakkabı kutusu vardı her gün okula giderken buradan simit parası alırdı. Palamudunu bu kutuya koyan Baran o günden sonra kutusunda bir sürü para ile karşılaştı. Baran ailesine bunu nasıl izah edeceğini bile bilemedi öykü boyunca. Sihirli kutudaki palamut sayesinde biriken paralarla ailesi biraz olsun maddi olarak rahatlamıştı ki Baran, arkadaşı Nurettin’in babasının borçlu olduğu kişiler tarafından kaçırılması ve öykünün sonunda kurtarılmasıyla bedavadan gelen paranın pek de bir hayır getirmediğini anlamış oldu.

Aşağıdaki grafikte “Sihirli Kutu” kitabında tespit edilen duyarlık alt kategorileri ve işlenme sıklıkları yer verilmiştir.

Grafik 4.5. Sihirli Kutu Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı

Grafikte görüldüğü üzere “Sihirli Kutu” adlı kitapta 24 farklı duyarlık alt kategorisine ilişkin toplamda 158 ifade tespit edilmiştir. Bu ifadelerden en fazla aile bireylerine duyarlık (20) alt kategorisine ilişkindir. Devamında ise sırayla kitaba ve okumaya duyarlık (17), çocuğa ve çocukluğa duyarlık (15), insan ilişkilerine duyarlık (13), arkadaşlığa-dostluğa duyarlık (12), dilsel duyarlık (9), sağlığa duyarlık (8), insani duygulara duyarlık (8), mutluluğa duyarlık (7), dürüst olmaya duyarlık (7), hakka, hukuka, adalete duyarlık (6), hayal ve düş gücüne duyarlık (6), kadına duyarlık (5), yoksul insanlara duyarlık (4), emeğe ve çalışkanlığa duyarlık (3), özgüvenli olmaya duyarlık (3),

mesleklere karşı duyarlık (3), sorumluluklara duyarlık (3), paylaşmaya duyarlık (2), toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlık (2), sorgulamaya ve meraka duyarlık (2), cesaretli olmaya duyarlık (2), yardımlaşmaya duyarlık (1), umutlu olmaya duyarlık (1) şeklindedir.

Sihirli Kutu adlı kitapta tespit edilen duyarlıklara ilişkin ifadelerden örnekler:

Dilsel duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Esengül onun kireç gibi bir yüzle odadan çıktığını görünce telaşlandı.” (s.75).

“...Pastanın üstündeki yazıdaki yanlışı herkesten önce bulan da o olmuştu:

__ Hey! Nisamur yazmışlar!” (s.120).

“Belli ki hak edilmiş bir parayla alınmamış. Haydan gelen huya gitmiş.” (s.261).

Mutluluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“...Aferin alanlardan biri Baran’dı. Baran için sevinç dolu bir gündü.” (s.44).

“... Baran da geldiğinde sevincinden zıplamıştı. Herkesin yüzü gülüyordu.” (s.164).

Kadına duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Daha doğmadı, dedi Zeynel. Ama yakındır...Uyku filan yok zaten. Hanım yarım saatte bir ayakta valla.” (s.90).

“Zeynel gülümseyerek ‘Çok yakıştı!’ dedi. Ne güzel annesi var benim Rojda’mın!” (s.132).

“Zeynel gözlerini kaçırarak ‘Küçük bir şey’ dedi. Meleşime...Kızımın melek annesine...” (s.140).

Paylaşmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“...Cebinden çıkardığı gofreti ısırıldı. Erkin’in baktığını görünce elini cebine atıp öteki gofretlerden birini çıkardı ve ‘İster misin’ dedi.” (s.147).

“İstersen çikolata da var, dedi Baran. Erkin kolunu Baran’ın omzuna attı ve bahçede yürümeye başladılar. Baran kendini çok iyi hissetti.” (s.148).

Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Üç lira... Her daireye düşecek olan bu kadar... Üç lira... Dedim ki, bir güne bir gün işimizi aksattık mı söyleyin. Dedim ki, biraz anlayış gösterin Bahri Bey, istediğimiz

çok fazla bir şey değil. Bunu katınca bile öteki kapıcıların aldığından daha az şu aldığımız para...” (s.20).

“...Onun parasını kazanmak için nasıl yorulduğumu hatırlasana...Emek harcanmadan kazanılan hiçbir şey kalıcı olmuyor, uçup gidiyor işte böyle...” (s.262).

Hakka, hukuka, adalete duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Esengül buldukları parayı hemen buraya getirmeleri gerektiğinde ısrarcı olmuştu. ‘Başımıza bir iş gelecek, bu para bizim değil. Bu işin arkası karanlık!’ demişti ve Baran okuldan gelir gelmez hemen buraya gelmişlerdi.” (s.178).

“Merak etme, dedi karısına. Polise filan gittik artık. Kimse girmez bir daha evimize.” (s.190).

Sağlığa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Ameliyat, dedi babası. Bildiğin ameliyat işte. Korkma ama...Kötü bir şey yok. Kesiyorlar, kardeşini çıkarıp yine sonra dikeyorlar.” (s.106-107).

“Hasta mı?

__Hayır, değil ama bebekler hasta olmasalar da arada bir doktora götürülürler.” (s.210).

Özgüvenli olmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Harika değildim, dedi Baran. ‘Korktum.’ Olsun, dedi görevli. İlk seferde olur.” (s.139).

“Evet, dedi babası. Herkes ilk seferde korkar... En cesurlar bile...” (s.261).

Mesleklere karşı duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Saçmalama Esengül! Polisler niye alsın senin giysini ayakkabını? Giderken ellerinde hiçbir şey yoktu.” (s.245-246).

“Nisanur öfkeli bir sesle ‘Siz Baran’ı kaçırdınız. Ben de sizi polise söyledim. Sizi bulup dövecekler!’ dedi. (s.252).

Dürüst olmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden

örnekler:

“Oğlum... Bak... Kızmayacağım... Bana doğruyu söyle...” (s.65).

“Para bulduk biz para... Evimizde para bulduk ve götürüp teslim ettik...” (s.248).

Kitaba ve okumaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Baran’ın aklına işte tam o anda doğum günü için harika bir hediye fikri geldi. Evet, kitap alacaktı ama sıradan bu kitap sıradan bir kitap olmayacaktı.” (s.49).

“Aslında... dedi Nisanur. ‘Şey... Kitap okumak gerçekten yararlıymış...’ dedi.” (s.260).

İnsan ilişkilerine duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“__ Neden bağıyorsun ki!

__Bağırmiyorum.

__Bağıyorsun ya işte!

__Bağırmiyorum! Sinir etme adamı!

Esengül içini çekerek masadan kalktı.” (s.18).

“__Güle güle kullan!

__ Ne?

__ Güle güle kullan! Dedi Esengül.

__ Sa...Sağ ol... dedi Zeynel. Şaşırmış ve sevinmişti.” (s.151).

Çocuğa ve çocukluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Bir daha bu çocuğun yanında para sıkıntılarımızı konuşmayalım, diye fısıldadı Esengül kocasına.” (s.72).

“Paramız olsaydı. Yani çok para da gerekmez aslında, kendim için değil de Rojda için bir şey...” (s.129).

Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Baran gözlerini iri iri açarak ‘Erkek mi olacak’ diye sordu. ‘Kim bilir...’ dedi annesi. Kız da olabilir erkek de... Ama ne olursa olsun futbolcu olmasına engel değil ki bu...” (s.34).

“Ama futbol takımları hep erkek, dedi. ‘Öyle’ dedi annesi. Kız takımları da var ama az...Gelince babana sor bakalım, neden öyleymiş...” (s.34).

İnsanî duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Zeynel oğlunu sakinleştirmek için elini omzuna atıp sarıldı. Nereden çıktı bu para oğlum? Haydi söyle canım. Korkmadan söyle.” (s.66).

“Esengül kocasının yüzünün gölgelendiğini fark edince gülerken kocasına sarıldı. ‘Bunları kim istemez ki? Sordun diye aklıma gelenleri söylüyorum işte. Bir gün bunlar da olur canım.’” (s.130).

Hayal ve düş gücüne duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Keşke kutumda çok param olsaydı...dedi. O zaman hediye alabilirdim...” (s.30).

“Para...dedi Esengül. Keşke o kadar çok paramız olsaydı...” (s.127).

Sorgulamaya ve meraka duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifade:

“Zeynel içindeki bulantıyı güçlkle bastırdı. Ne oluyordu? Baran nelerin içindeydi? Bu paraları nereden buluyordu? Buluyorsa bundan neden söz etmiyordu? Söz etmeyecekse, yani gizli bir şeyler çeviriyorsa neden bu paraları kutuya koyuyordu? Gizli işler çeviren bir çocuk hiç annesini ve babasının bildiği bir kutuya para koyar mıydı?” (s.70).

Sorumluluklara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Ödevine sahip çıkmak senin görevin! Diyen öğretmen haklıydı ona göre. Kendi kardeşi olduğunda ödevini yırtmasına izin vermeyecekti.” (s.9).

“__ Bugün unutma bari ödevini...”

__ Çantama koydum bile! Dedi Baran.

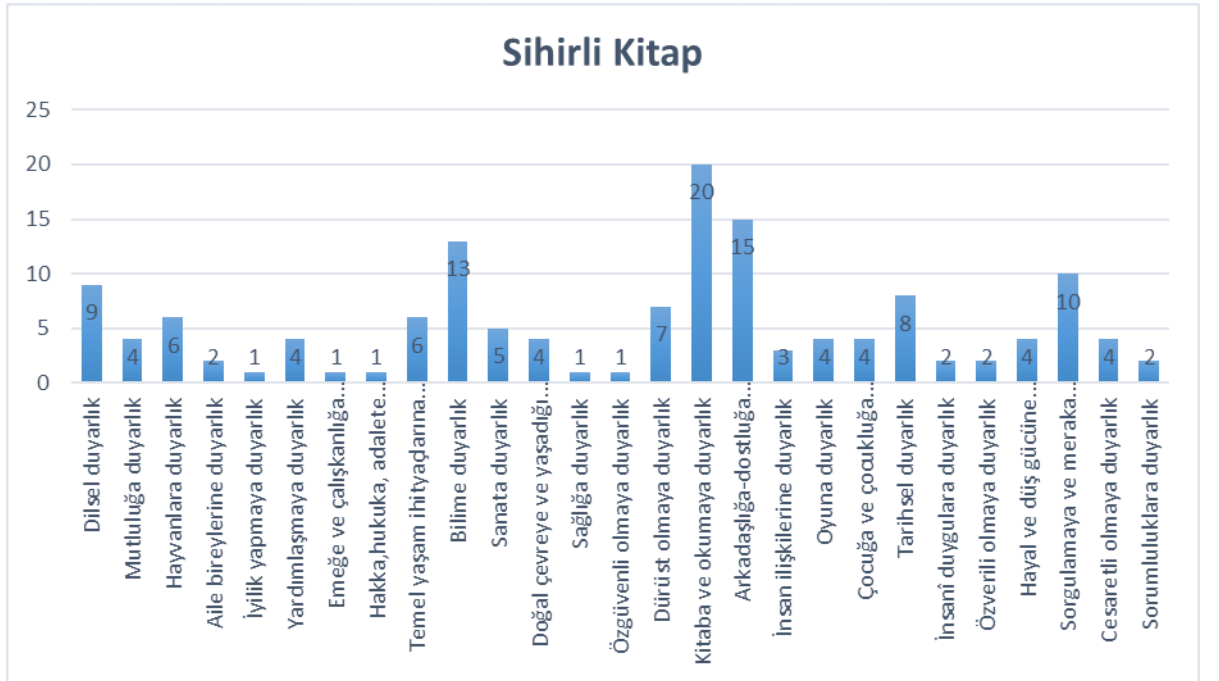
__ Aferin oğluma...” (s.39).

4.6. Sihirli Kitap Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme

Sıklıkları

Kitap özeti: Doğum gününü kutlayacağı gün tarih sınavının stresini yaşayan kahramanımız Oktay, doğum gününe de hiçbir arkadaşının gelemeyeceğini düşünerek üzülür. Arkadaşı Nilüfer ise güzel bir çözüm yolu bulur: sınava doğum gününden önce hazırlanarak arkadaşının doğum gününü keyifle geçireceklerdir. Oktay Nilüfer'in evinde ders çalıştıktan sonra çıkıp evine dönerken “Keşke şöyle tarihi bana filmlerdeki gibi canlı ve heyecanlı anlatan bir kitabım olsaydı.” der. Serinin tüm kitaplarında olduğu gibi kahramanımızın başına bir palamut düşer. Palamudu alıp cebine koyan Oktay, ertesi gün doğum gününü tüm arkadaşlarının katılımıyla kutlar. Günün sonunda hediyelerini merakla inceleyen Oktay hediyelerin arasında bir kitap bulur. Arkadaşı Nilüfer ile kitabı incelerken, ilginç olaylar olur ve bir anda kendilerini dinazorların yaşadığı çağda bulurlar. Bu öyle bir kitap ki palamut sayesinde sihirli olduğu için buldukları zamandan yüzyıl öncesine ya da yüzyıl sonrasına götürür kitabı inceleyenleri. Kitabın devamında ikili, uzay çağına, Nilüfer'in babasının çocukluk çağına ve tarih sınavının kağıtlarının kaybolduğu zamana giderek bir çeşit zamanda yolculuk yaparlar.

Aşağıdaki grafikte “Sihirli Kitap” kitabında tespit edilen duyarlık alt kategorileri ve işlenme sıklıkları yer verilmiştir.

Grafik 4.6. Sihirli Kitap Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı

Grafikte görüldüğü üzere “Sihirli Kitap” adlı kitapta 27 farklı duyarlık alt

kategorisine ilişkin toplamda 143 ifade tespit edilmiştir. Tespit edilen ifadelerden en fazla (20) kitaba ve okumaya duyarlık alt kategorisine ilişkindir. Devamında ise arkadaşlığa-dostluğa duyarlık (15), bilime duyarlık (13), sorgulamaya duyarlık (10) alt kategorileri gelmektedir. Geri kalan duyarlık alt kategorileri ise en çoktan en aza doğru sıralandığında, dilsel duyarlık (9), tarihsel duyarlık (8), dürüst olmaya duyarlık (7), hayvanlara duyarlık (6), temel yaşam ihtiyaçlarına duyarlık (6), sanata duyarlık (5), mutluluğa duyarlık (4), yardımlaşmaya duyarlık (4), doğal çevreye ve yaşadığı gezegene duyarlık (4), oyuna duyarlık (4), çocuğa ve çocukluğa duyarlık (4), hayal ve düş gücüne duyarlık (4), cesaretli olmaya duyarlık (4), İnsan ilişkilerine duyarlık (3), aile bireylerine duyarlık (2), insani duygulara duyarlık (2), özverili olmaya duyarlık (2), sorumluluklara duyarlık (2), emeğe ve çalışkanlığa duyarlık (1), hakka, hukuka, adalete duyarlık (1), iyilik yapmaya duyarlık (1), sağlığa duyarlık (1), özgüvenli olmaya duyarlık (1) şeklindedir.

Sihirli Kitap adlı kitapta tespit edilen duyarlıklara ilişkin ifadelerden örnekler:

Dilsel duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Nilüfer’in canhıraş feryadıyla yerinden sıçradı.” (s.41).

“Yeniden seslendi. Kulak kesildi. Hayır hiçbir ses yoktu.” (s.47).

Mutluluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Herkes gittikten sonra onları tek tek açıp açıp incelemek ne büyük bir mutluluk olacaktı.” (s.25).

“Gözleri pırl pırlıdı şimdi. Müthiş bir şeyi keşfetmiş gibi bakıyordu.” (s.117).

Hayvanlara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Ben eski zamanları seviyorum, dedi. Çok eski zamanları...Hani mağara adamları...Dinozorlar...” (s.13).

“T-Reks! Onu tanıyordu. Dinozorlar içinde en yırtıcısı ve etobur olanı, gaddar ve korkunç Tyrannosaurus Rex, yani kısa adıyla T-Reks...” (s.42).

“Çünkü akarsuyun yanı tehlikeli. Hayvanlar su içmeye gelebilirler.” (s.63).

Yardımlaşmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Hayır. Öyle demeyecektim. Diyecektim ki, bak, istersen bu tarih sınavını yarına ve pazar gününe bırakmayalım şimdi çalışalım. Böylece kurtuluruz ha, ne dersin?” (s.10).

“...Oktay ortalığı toplamakta annesine yardım etmeye çalıştıysa da...” (s.25).

“Bütün akşam boyunca tükenmeyen enerjiyle Oktay’a tarih anlattı.” (s.11).

Temel yaşam ihtiyaçlarına duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Haydi bakalım, dedi. O tabak bitecek. Ben senin yaşındayken o tabağı çoktan silip süpürmüştüm. ‘Hiç sevmediğin yemek olmaz mıydı?’ diye sordu Nilüfer. ‘Asla’ dedi babası.” (s.15).

“Çok açım, dedi Nilüfer. Oktay kızdı. ‘Şimdi sırası mı aç olmanın! Palamutu alıp kendi zamanımıza dönmeliyiz!’ dedi. ‘Peki nasıl yapacağız o işi?’ diye bağırdı Nilüfer. Yani eğer açlıktan ölürsek diyorum!..” (s.108)

Bilime duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Düşünsenize, dinazorun DNA’sını bulmuşlar ve çoğaltarak dinazor yaratmışlar. Müthiş bir fikir...” (s.14).

“Gelecekte yemek yemeyecekmişiz, dedi Nilüfer. Annesi bunu duyunca kahkahalarla güldü:

__ Tamam işte! Tam sana göre. Peki nasıl beslenecekmişiz bakalım?

Hapla, dedi Nilüfer. ‘Hapla mı?’ dedi Kenan Amca.

__ Evet. Canımız ne istiyorsa onun hapını içecekmişiz.” (s.15-16).

“Dünya’da yaşayan insanlar ne yazık ki, bilimcilerin bütün söylediklerini kulak arkası etmeyi sürdürmekte kararlılar.” (s.99-100).

Sanata duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Oktay bunlarla ilgili birkaç film izlediğini anımsadı. Filmlere bir itirazı yoktu. Film izlemek çok heyecanlı ve eğlenceliydi.” (s.13).

“...Gözlerini kocaman açarak güldü. Jurassic Park filmlerindeki gibi mi?..” (s.13).

Doğal çevreye ve yaşadığı gezegene duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Dünya adlı bu güzel gezegenimizle ilgili bilgilerin tümünü Dünya’nın dışında bir yerde depolamayı gerekli gördük çünkü eğer olacaklarla ilgili öngörülerimiz doğru çıkarsa Dünya’mız kendisiyle birlikte bugüne değin biriktirdiği tüm bilgileri yok edecek.” (s.100).

“...Başka bir deyişle, eğer siz de öteden beri Dünya'nın gidişatıyla ilgili benzer endişeler taşıyor olmasaydınız, bu sanal Uzay Köyü, bu salon ve bu ekran sizin için asla var olmayacaktı.” (s.101).

Kitaba ve okumaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Jules Verne aklıma geldi şimdi, dedi. Aya Yolculuk kitabını okumuştun ya Nilüfer... Ben de okudum, diye atıldı Oktay.” (s.17).

“Hem biliyor musun, bunların tadı çok güzel. Zehirli bitkilerin çok acı olmaları gerektiğini okumuştum.” (s.67).

“Oktay kitabı alıp pencere pervazına koydu. Oyun oynarken kitabın başına bir şey gelmesini istemiyordu.” (s.121).

Arkadaşlığa-dostluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Öğleden sonra arkadaşları birbiri ardınca gelmeye başladı. Oktay tarih sınavı nedeniyle doğum günü kutlamasının tam bir fiyasko olacağını düşünmüştü ama anlaşılın Nilüfer elinden geleni yapmış ve partiyi kurtarmıştı.” (s.24).

“... Huysuz oğlunun kendine arkadaş bulması onu çok sevindirmişti.” (s.123).

“Arkadaşların mı var Kenancığım? Ne mutlu sana... Haydi bakalım...” (s.132).

Oyuna duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Saatlerce çeşitli oyunlar oynadılar, hatta bir ara saklambaç oynamaya bile kalkıştılar.” (s.25).

“Şey... Oynamaya gelmiştik... Tabii eğer istersen... Kenan önce bir şaşırdıysa da sabahtan beri yalnız oynamaktan sıkılmıştı...Onları tanımasa da birilerinin onunla oynamak istemesine sevindi.” (s.112).

Çocuğa ve çocukluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Her zaman ütülü pantolonu ve temiz gömleğiyle dolaşan babası çocukken böyle pasaklı biri miydi yani?” (s.111).

“... Çocukları sokağa böyle aç gönderen bir anne nasıl bir anneydi acaba?” (s.116).

Tarihsel duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Babam tarihe bayılır...” (s.12)

“Hele Mısırlılar, dedi Kenan Amca. Fravunlar... Sfenksler... Labirentlerle dolu piramitler...” (s.13).

“Ben eski zamanları seviyorum dedi, Çok eski zamanları... Hani mağara adamları...” (s.13).

Özverili olmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... Nilüfer usulca başını onun dizinden kaldırdı ve Oktay’ı kendi dizine yatırdı. Anlaşılan Oktay onu uyandırmak istememiş ama gece ilerledikçe uykuya yenilmişti.” (s.66).

Hayal ve düş gücüne duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Keşke şöyle tarihi bana tıpkı o filmlerdeki gibi canlı ve heyecanlı anlatan bir kitabım olsaydı.” (s.20).

“Düşünsenize, dinazorun DNA’sını bulmuşlar ve çoğaltarak dinazor yaratmışlar. Müthiş bir fikir...” (s.14).

Sorgulamaya ve meraka duyarlık ve cesaretli olmaya duyarlık alt kategorilerine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Nasıl olur da... diye düşündü. Geçmişte olup bitmiş olaylara bayılabilir bir insan?” (s.12).

“Kapağı aç, merak et, tek gereken cesaret” (s.34,40,69,103).

“Anlamıyorum, dedi Nilüfer. Hiç anlamıyorum...”

__Neyi anlamıyordun?

__Anlamıyorum çünkü eğer burası bir kumanda odasıysa, bu kumanda odasını kullananlar buraya nasıl girip çıkıyor, söylesene...” (s.79).

Sorumluluklara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Tarih sınavı varken kimse evden çıkıp senin doğum gününe gelmez, biliyorsun

değil mi?” (s.5).

“Hayır. Öyle demeyecektim. Diyecektim ki, bak, istersen bu tarih sınavını yarına ve pazar gününe bırakmayalım, şimdi çalışalım. Böylece kurtuluruz ha, ne dersin?” (s.10).

İnsanî duygulara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

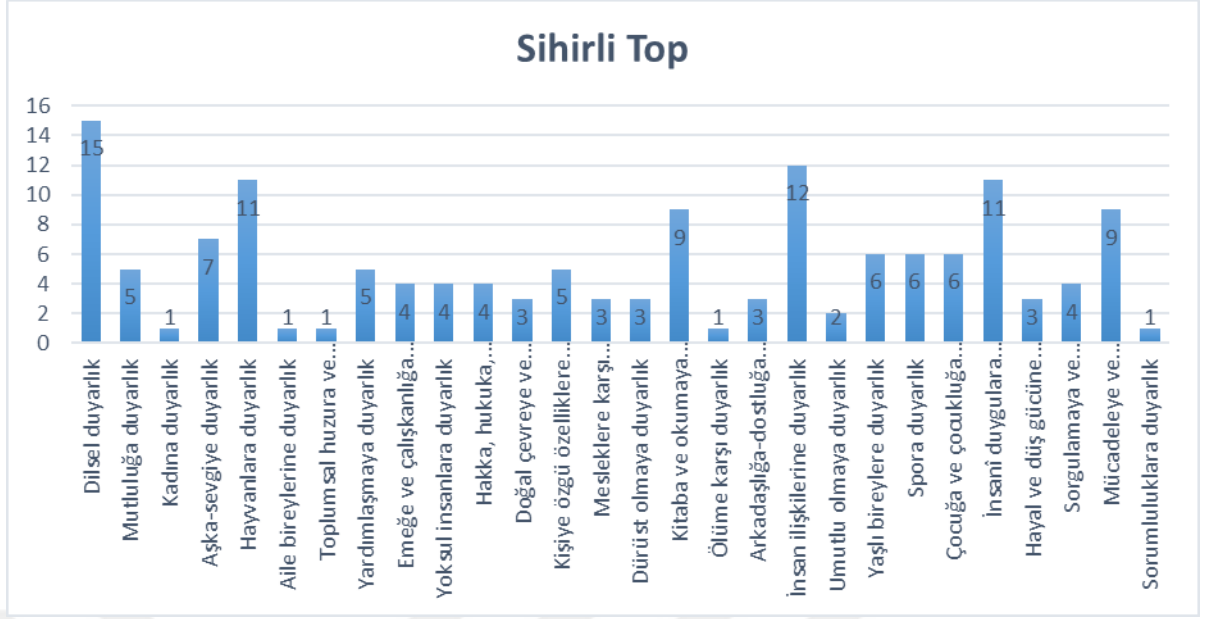
“Nilüfer’in sarsılarak ağlaması Oktay’ı da etkilemişti. Gözleri doldu. Ona bir şeyler söylemek istiyor ama içinde buldukları bu garip durumla ilgili olarak ne söyleyebileceklerini bilemiyordu.” (s.39).

“Üzülmeysin öğretmenim. Herkesin dalgın olduğu anlar vardır...” (s.157).

4.7. Sihirli Top Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları

Kitap özeti: Tıpkı arkadaşları gibi futbol oynamayı çok isteyen Deniz, ne yazık ki topa iyi vuramamakta ve ayaklarının yamuk olduğunu iddia ederek topa düzgün vurma işini asla yapamayacağını düşünmektedir. Arkadaşları da hem kendinden küçük hem de iyi futbol oynayamıyor diye Deniz’i takıma almazlar. Bu duruma çok üzülen Deniz bir gün arkadaşlarının yanından ayrılıp eve dönerken “Ne olur yani, şöyle vurduğumda topu nereye istiyorsam oraya gönderebilsem! Çok mu zor yani?” diye söylenirken parkın ortalarına gelmişti ki kafasına bir palamut düştü ve onu alıp cebine koydu. Akşam eve gittiğinde üzgün olan Deniz durumu anne ve babasına anlatır ve erkenden yatmaya gider. Odasında bulduğu gökkuşağı renginde topu görünce şaşırır ve babasının ona hediye aldığını düşünür. Palamut sayesinde bu top sihirli top olur ve Deniz topu nereye atmayı aklından geçirirse top oraya gitmektedir. Mahallerinde aynı zamanda Hüseyin Dede ve çok iyi bir konumda arsası olan Neriman Hanım, bir de Deniz’in hoşlandığı Miray yaşamaktadır. Öyküde Deniz’in sihirli topa mahalle takımına nasıl alındığı, başarılı golleri ve Zıpır adında maymunla yaşayan Hüseyin Dede’nin yardımıyla Neriman Hanım’ın arsasının müteahhidin elinden kurtarılması anlatılmaktadır.

Aşağıdaki grafikte “Sihirli Top” kitabında tespit edilen duyarlık alt kategorileri ve işlenme sıklıkları yer verilmiştir.

Grafik 4.7. Sihirli Top Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı

Grafikte görüldüğü üzere “Sihirli Top” adlı kitapta 28 farklı duyarlık kategorisine ilişkin toplamda 145 ifade tespit edilmiştir. Bu ifadelerden en çoğu dilsel duyarlık (15) alt kategorisine ilişkin olup devamındaki sıralama: İnsan ilişkilerine duyarlık (12), hayvanlara duyarlık (11), insani duygulara duyarlık (11), kitaba ve okumaya duyarlık (9), mücadeleye ve başarmaya duyarlık (9), aşka-sevgiye duyarlık (7), yaşlı bireylere duyarlık (6), spora duyarlık (6), çocuğa ve çocukluğa duyarlık (6), mutluluğa duyarlık (5), yardımlaşmaya duyarlık (5), kişiyeye özgü özelliklere duyarlık (5), emeğe ve çalışkanlığa duyarlık (4), yoksul insanlara duyarlık (4), hakka, hukuka, adalete duyarlık (4), sorgulamaya ve meraka duyarlık (4), doğal çevreye ve yaşadığı gezegene duyarlık (3), mesleklere karşı duyarlık (3), dürüst olmaya duyarlık (3), arkadaşlığa-dostluğa duyarlık (3), hayal ve düş gücüne duyarlık (3), umutlu olmaya duyarlık (2) şeklindedir. En az tespit edilen ifadeler ise kadına duyarlık (1), toplumsal huzura ve normlara duyarlık (1), ölüme karşı duyarlık (1), sorumluluklara duyarlık (1) alt kategorilerine aittir.

Sihirli Top adlı kitapta tespit edilen duyarlıklara ilişkin ifadelerden örnekler:

Dilsel duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“__Heyy! Bu ne? Yüzün sirke satıyor!

...

__Ne sirkesi baba?

Babası ağzına doldurduğu bir kaşık kelebek makarnayı çiğnemeye çalışarak ‘Ne?’ dedi.

__ Sirke mi satıyormuşum, öyle dedin bana... dedi Deniz. Babası güldü.

__ Evet, yüzün sirke satıyor, dedim. Yani yüzün asık demek. Deyim...

__ Haaa... Deniz güldü. Komiğine gitmişti.” (s.38-39).

“Deniz oturuşunu düzeltti. ‘Fena diiiil...’ dedi.

__ Ne demek ‘fena diiiil’?

__ Yani ne çok iyi ne de çok kötü... diye açıkladı Deniz.” (s.121).

Mutluluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Gözleri ışıltılı yanıyordu sevinçten.

__ Babam... Babam top almış bana!” (s.65).

“Tribünler ‘Gool!’ diye inledi. Deniz’in kalbi duracaktı sevincinden.” (s.209).

Kadına duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Demek evlenip senin evine taşınacağım ha! Senin çamaşırlarını, bulaşıklarını yıkayacağım ha! Seni soysuz! Diyerek elindeki tavayı ne olup bittiğini anlamaya bile fırsat bulamayan zavallı Hüseyin Dede’nin başına indirdi.” (s.181).

Aşka-sevgiye duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“...İşte buydu; kendisi gibi yalnız yaşayan ve uzaktan uzağa hoşlandığı Neriman Hanım’ın kapısında eli çiçekli bir talibin bulunmasıydı onun canını sıkan.” (s.78).

“Deniz, değil kesilme korkusuyla Hüseyin Dede’nin evine, Miray’la birlikte, dünyanın öteki ucuna gitmeye razı olduğunu dile getirmeyi çok isterdi aslında ama utanırdı bunu itiraf etmeye.” (s.115).

Hayvanlara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Dur dur, rahat dur bakayım yaramaz! Sıkıldın tabii içerde değil mi? Ne yapayım, seni de bakkala götürsem herkes peşimize düşüyor. Çocuklar bir şey değil de köpeklerden seni korumak zor. Gel muz vereyim sana...” (s.70).

“Hüseyin Dede Zıpır’a sarılırken boğazından yukarı doğru bir yumrunun

yükseldiğini hissetti. ‘Zavallı’ dedi. Zavallı, kim bilir hangi ülkenin ormanlarının birinden yakalayıp getirdiler yavrucağı...Annesi babası vardı herhâlde...Kardeşleri de...Belki de bir eşi filan...Yok yok...Çok küçüktü geldiğinde. Eşi de yoktur ama annesi babası vardır mutlaka...Kim bilir yavrularını nasıl merak etmişlerdir onlar da...” (s.76).

Yardımlaşmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Bakın... dedi Fevzi Bey. Öksürdü. Söyleyeceği cümleyi toparlamaya çalışıyordu. Bakın...Komşu komşuya yardımcı olur değil mi?” (s.131).

“... Hayatımda ilk defa piyangodan çıkan bir para. Bari bir işe yarasın. Hatta ben hiç uğraşmayayım, bileti şimdiden size vereyim, siz ne gerekiyorsa yapın...Alın işte...” (s.190).

Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Hayır, yamuk filan değil. Zamanla sen de topa daha çok hâkim olmayı öğreneceksin. Çalışırsan olur ama çok çalışırsan...” (s.42).

“Çalışacağım. Nasıl çalışacağım? İşte şu bahçe duvarı... Diyelim ki bu duvar kale olsun... Kendimi zorlamama hiç gerek yok. Topu şu karşı duvara atmaya çalışacağım... Hepsi bu...” (s.67).

Yoksul insanlara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Aman aman, iyi bari, dedi annesi gülümseyerek. Üçüncü aya girdik işsiz. Ev sahibiyile konuştum. Bir ay daha idare edecek. O zamana kadar maaş almaya başlarsın herhâlde?” (s.45).

“Deniz utanç içindeydi. Annesi salonun ortasındaki topu görünce her şeyi anladı ve Deniz’e kızdı. Eh yani oğlum, bu parasızlıkta...” (s.147).

Hakka, hukuka, adalete duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“İşte bak Abbasçığım...Demedim mi sana ben, Neriman Hanım vergi kaçırarak insan değildir diye? Yıllardır emlak vergisini ödemiyo oluşu yalnızca dalgınlıktandır demedim mi?” (s.132-133).

“Hımm... Durum çok kötü tabii. Şunu yaparlar: Arsanıza haciz gelir. Yani arsanızı yok pahasına satarlar, oradan vergiyi ödedikten sonra kalan parayı size verirler. Tabii bir sürü mahkeme masrafı gibi şeyleri de içinden aldıktan sonra size bir para kalırsa...” (s.135).

Doğal çevreye ve yaşadığı gezegene duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... Bana yetecek kadar param var, buralarda benim çocukluğum geçti, siz şimdi beton binalar yaparsınız, istemem, demiş. Buraları yeşil kalsın bari, demiş.” (s.170).

“Evet. Öyle demişler. Çok haklısınız Neriman Hanım. Yeşili korumalıyız, doğru söylüyorsunuz, demişler. Biz de sizinle aynı fikirdeyiz demişler...” (s.170).

Kişiyeye özgü özelliklere duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Aman efendim, tavadan sakınınız kendinizi. Herkes uyarmıştı beni zaten. Çok aksi bir kadıymış bu Neriman Hanım.” (s.29).

“Benim de öyleydi. Ama her dersim değil. Matematiğim çok iyiydi. Tarihten hoşlanmazdım. Sıra arkadaşım ise tam tersiydi... Öyle oluyor işte. Kimi bir konuda, kimi başka bir konuda güçlü, başarılı oluyor.” (s.121-122).

Mesleklere karşı duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Müteahhit Fevzi Bey girişken ve becerikli bir iş adamıydı. Kentim birçok yerine çok sayıda site yapmıştı.” (s.48).

Dürüst olmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Sonra da babasının anlattıklarını anımsayıp ‘Belki toplumla oynattığım için onlar da beni oynatır...’ diye düşündü. Ama bu fikir hiç hoşuna gitmedi. ‘Beni oynatacaklarsa toplum nedeniyle değil, ben iyi oynadığım için oynatmalılar’ dedi yine içinden. (s.88).

“...Ama aynı zamanda mutsuzdu çünkü antrenmana alınmamıştı. Aslında alınacaktı ama onu topun sahibi olduğu için pek istemeden almış olacaktı ve o da bunu kabul edemezdi.” (s.154).

Kitaba ve okumaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden

örnekler:

“...Sonra da gazetesini masaya yayıp okumaya başladı. En sevdiği şeylerden biri buydu işte; gazete keyfi yapmak.” (s.73).

“...Eee, nasılsın bakalım? Okudun mu kitapların hepsini...

__Evet. Şey... Birini sonuna kadar okumadım. Sıkıcıydı...

__ Afferin! Sıkıcıysa bırakacaksın. Doğrusunu yapmışsın. Kitaplığımdan kendin seçtin, ben karışmadım biliyorsun.

__Evet. Kapağındaki resim ilgimi çekmişti, ama okuyunca...

__Evet. Bazen oluyor öyle...” (s.118-119).

İnsan ilişkilerine duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“...Evet, Tabii. Evliyim. Çiçekleri yalnızca bir komşuluk nezaketi olarak getirdim size” (s.57).

“Ah komşucuğum, dedi. Demek yeni taşınan bir komşusunuz ve tanışmak için geldiniz bana. Ah ne kadar büyük bir incelik ve ben buna karşılık kaba davrandım size...” (s.58).

Yaşlı bireylere duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Evladım, bir kadına yaşlı da olsa, ‘bir ayağın çukurda’ denir mi hiç?” (s.28).

“Hüseyin Dede’nin her gün bakkaldan eve doğru yürüdüğü yol Neriman Hanım’ın evinin biraz uzağından geçiyordu. O günde ekmeğini ve gazetesini almış ağır adımlarla evine doğru yürüyordu. Aslında bakkal ona ‘Siz zahmet etmeseniz, ben çırakla yollarım her sabah’ demiş olsa da...” (s.52).

Spora duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Heey! Dedi Attila ikisinin arasına girerek. Haydi bakalım, sporcunuz siz; sporcular kavga etmez. Hele Yoncasporlular asla!” (s.10).

“... Aslında bakkal ona siz zahmet etmeseniz ben çırakla yollarım her sabah, demiş olsa da Hüseyin Dede bu bakkal yolculuğunu bir tür spor olarak sürdürmeye kararlıydı.” (s.52-53).

Çocuğa ve çocukluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Üzgünüm çocuklar, dedi Neriman Hanım titrek bir sesle. Arsayı satmak zorundayım. Futbol sahanız olmayacak artık...” (s.166).

“Bana ne paradan, demiş Neriman Hanım. Bana yetecek kadar param var, buralarda benim çocukluğum geçti, siz şimdi beton beton binalar yaparsınız istemem, demiş. Buraları yeşil kalsın bari, demiş. Çocukların oyun oynayacak yerleri bile kalmadı, demiş...” (s.170).

İnsanî duygulara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Deniz’in babası kahkahayı koyverecekti ki son anda Deniz’in gözlerinin dopdolu olduğunu fark etti.” (s.40).

“Deniz’in babası da annesi de gülmek için kendilerini zor tutuyorlardı.

__ Oğlum senin ayağın yamuk filan değil ki!

__ Yamuk işte!

Babası Deniz’e sarıldı.

__ Hayır, yamuk filan değil. Zamanla sen de topa daha çok hâkim olmayı öğreneceksin.” (s.41-42).

Hayal ve düş gücüne duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... Şu anda top ayağında olsaydı, ah bir olsaydı, kale yayla gibi yayılıyordu önünde. Bir şut! Gol olurdu işte.” (s.19).

“Yok işte ayağımın ayarı! Dedi. Ne olur yani, şöyle vurduğumda topu nereye istiyorsam oraya gönderebilsem! Çok mu zor yani?” (s.33).

Sorgulamaya ve merak duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Neden? Neden? Neden? Diyordu Deniz kendi kendine. Neden ben sağa vurduğumda top sola gidiyor, sola vurduğumda sağa?” (s.13).

“Hımmm... dedi Gürol. Bu güçlü yanları mı, yoksa zayıf yanları mı? (s.107).

Mücadeleye ve başarmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Tabii gelecek, diye kakhaha attı Hüseyin Dede. Onların işi bu, büyümek! Tek bir hedefleri var şu hayatta; büyümek. Onu da mı yapmasınlar yani? Keşke insanlar da öyle olsa...” (s.122).

“Hüseyin Dede limonatasından bir yudum aldı. Yani, dedi. İnsanlar da tıpkı çiçekler gibi tek bir hedefe odaklanabilseler, her istediklerine ulaşabilseler... Örneğin sen... Ne olmak istiyorsun?

Deniz şaşırdı. ‘Şey... Bilmem... Karar vermedim...’

Yani yapmak istediğin hiçbir şey yok mu? Ulaşmak istediğin? Başarmak istediğin?” (s.123).

Sorumluluklara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

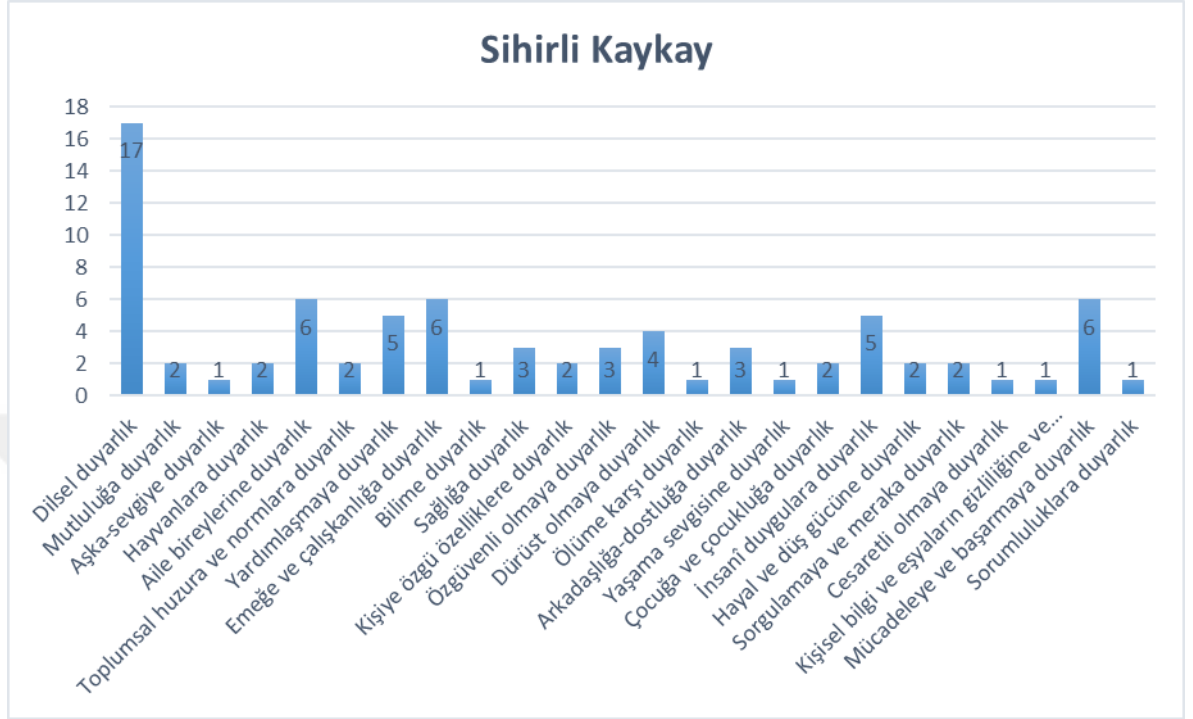
“Ahmet izin alamadığı için gelememişti. Yarın sınavı vardı ve bunu annesine söyleme hatasını işlemiştir.” (s.6).

4.8. Sihirli Kaykay Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları

Kitap özeti: Kitabın baş kahramanı Bülent; annesi, babası ve ablası Belma ile yaşayan; bahar şenliklerinde yapılacak olan kaykay yarışmasına katılmayı çok isteyen bir çocuktur. Babası ona bir kaykay alsın diye evde uslu durmaya söz vermiş hatta annesine yardım bile eder. Bir gün mahallede arkadaşlarının yanına giderken henüz bir kaykayı bile olmadığı için üzgündür. Diğer kitaplarda olduğu gibi palamut ağacının altından geçerken “Kaykay istiyorum ben, kaykay! Üzerinden hiç düşmeyeceğim, uçan bir kaykay!” diye yüksek sesle söyledi. Tam o sırada esen rüzgarla meşe ağacından bir palamut düşer. Palamudu alır ve cebine koyan Bülent, arkadaşlarının yanına vardığında onların kaykayla güzel güzel kaydıklarını izlerken kendisinin de yanında üzerinde isminin yazılı olduğu bir kaykayı arkadaşları fark eder. Macerada burada başlar çünkü bu kaykay sihirli bir kaykaydır. Kahramanımız Bülent bu sihirli kaykay ile okuldan arkadaşı aynı zamanda Vali Bey’in de kızı İlknur’u kaçıran kötü adamların elinden kurtarır, bir alışveriş merkezinde intihar etmeye çalışan genci kurtarır. Kitabın sonunda ise sihirli kaykayı ile bahar şenliklerindeki yarışmaya katılır. Yarışmada başarılı olur. Kitapta yardımlaşmaya,

arkadaşlığa ve dürüstlüğe vurgu yapan olaylar anlatılmıştır.

Aşağıdaki grafikte “Sihirli Kaykay” kitabında tespit edilen duyarlık alt kategorileri ve işlenme sıklıkları yer verilmiştir.

Grafik 4.8. Sihirli Kaykay Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı

Grafikte görüldüğü üzere “Sihirli Kaykay” adlı kitapta 24 farklı duyarlık alt kategorisine ilişkin toplamda 79 ifade tespit edilmiştir. Tespit edilen ifadelerden en fazla dilsel duyarlık (17) alt kategorisine ilişkindir. Devamında ise sıralama şu şekildedir: Aile bireyelerine duyarlık (6), emeğe ve çalışkanlığa duyarlık (6), mücadeleye ve başarmaya duyarlık (6), insani duygulara duyarlık (5), dürüst olmaya duyarlık (4), sağlığa duyarlık (3), mutluluğa duyarlık (2), hayvanlara duyarlık (2), sorgulamaya ve meraka duyarlık (2), aşka-sevgiye duyarlık (1), bilime duyarlık (1), ölüme karşı duyarlık (1), yaşama sevgisine duyarlık (1), cesaretli olmaya duyarlık (1), kişisel bilgi ve eşyaların gizliliğine ve dokunulmazlığına duyarlık (1), sorumluluklara duyarlık (1).

Sihirli Kaykay adlı kitapta tespit edilen duyarlıklara ilişkin ifadelerden örnekler:

Dilsel duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Herkes ormana doğru koşmaya başladı. Bir tek Ozan geride kalıp adama ‘Gulak değil, kulak!’ dedi. Adam onun kulağını çekip ötekilerin yanına gönderdi.” (s.29-30).

“Kolay oldu, dedi biri. Evet, dedi öteki. Çok kolay oldu.” (s.32).

“... Üstelik yalnızca çocuklar değil, servisin şoförü de bu saçma hikâyeyi anlatıyordu. Ayrıca çocuklardan biri de haydutların ‘kulak’ demeyi bilmediğini ısrarla yineliyordu.” (s.43).

Hayvanlara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... Nice vahşi atlar gibi kaykayı Necmi’ye getirirlerdi ve Necmi birkaç tur attıktan sonra o kaykay da uslu ve evcil bir ev kedisine dönerdi.” (s.17).

“... Koca bir kargayla karşılaşana kadar hızla uçtu. Karga onun yanı sıra uçuyor, havalarda görmeye alışmadığı bu garip kuşa ilgiyle bakıyordu.” (s.89).

Toplumsal huzura ve normlara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... Okul müdürü Fikri Bey de servis şoförü Ülkü’yü odasına çağırıp direksiyon başında uyuyakalmanın, hele hele rüya görmenin zararlarını anlatan uzun bir konuşma yaptı.” (s.43).

“Gerçekten de Bülent başını kaldırdığında yüksek alışveriş merkezinin tam tepesinde birinin bacaklarını salladığını, oturduğunu gördü. Aşağıda şişman bir adam elinde huniye benze bir megafonla bağırdı:

__ Yavrucuğum, lütfen atlama. Ben o kızla konuşurum.” (s.59).

Yardımlaşmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“İnanılmaz bir şeydi bu! Diye bağırdı az önceki megafonlu adam. Uçan kaykaylı bir çocuk kendini damdan atmak isteyen, hatta atan delikanlıyı kurtardı...” (s.62).

“... Bir çocuk, evet bir çocuk, sanki bir Süpermen gibi, bir kaykayın üstünde uçarak onu kurtardı. İşte sayın seyirciler, ikisi de kaykayla birlikte süzülerek aşağı iniyorlar.” (s.64).

Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Bülent, yarışmayı kazanacağından emindi ama bunun sihirli bir kaykayın başarısı olarak görülmesini istemezdi. Bu nedenle, okuldan çıkınca kaykayını alıp herkesin göreceği yerlerde çalışma yapmaya karar verdi.” (s.92).

“Bülent yarışmaya günler kala sürekli olarak çalışmıştı. Çalıştığını herkesin görmesi için de elinden geleni yapmıştı.” (s.96).

Bilime duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“...Hayır, bu kameraman son zamanlarda uzayda başka canlıların yaşamakta olduğunu ve ara sıra da dünyamızı ziyaret ettiklerini ileri süren birkaç televizyon programı yapmıştı.”

Sağlığa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Bülent ‘Sigaradan öksürüyor. Ona bir şey olursa vali sizi döver. Sigarayı söndürün ya da camı açın’ dedi.” (s.50).

“... Her gün alması gereken ilacı bitmişti ve çevresindeki hiçbir eczanede bulamamıştı. Bu ilacı düzenli olarak almak zorundaydı. Eğer almazsa sağlığı hemen bozuluyordu.” (s.68).

Kişiyi özgü özelliklere duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Belma sevinçliydi çünkü alışverişe gideceklerdi. Belma alışverişe gitmeye bayılırdı. Bülent ise alışverişe gitmekten çok sıkılırdı.” (s.57).

“... Annesiyle babasının odasından ince bir horlama geliyordu. Babası ince bir horultuyla uyurdu. Annesi ise hiç horlamazdı.” (s.70-71).

Özgüvenli olmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Belma onu görünce ‘Neredesin şapşal!’ diye bağırdı. Bülent ‘Hiç, birisinin hayatını kurtardım da’ dedi.” (s.66).

“Bülent başını yuları kaldırarak ‘Tabii eminim, benim için çocuk oyuncağı’ dedi.” (s.84).

Dürüst olmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Hımmm, dedi kral, peki bu Bülent adlı çocuk herkese işin doğrusunu söylemiyor mu?”

__Hayır, yarışmayı benim sihirli olmam sayesinde kazandı ama kendisi kazanmış gibi davranıyor...” (s.109).

“Tekrar odasına giderken kararını vermişti. Yarın jüriye gidecek ve yarışmayı kendi ustalığıyla değil, sihirli kaykayla kazandığını açıklayacaktı. Acı gelse de bu karar onu rahatlatmıştı.” (s.110).

Ölüme karşı duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnek:

“Kalabalıktan müthiş bir çığlık yükseldi. Herkes delikanlının düşmeye başladığı alanı boşaltmak üzere kaçıştı. Zavallı delikanlı, göz göre göre ölüp gidecekti.” (s.62).

Yaşama sevgisine duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnek:

“Hayat çok kısa yavrucuğum... Bu söz çevredekileri yine çok etkilemişti. ‘Yaa, çok haklı’ dediler.” (s.60).

Çocuğa ve çocukluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... Sonunda Ülkü Amca, en küçükleri olduğu için Ozan’ı kucağına alıp geçen arabalara öyle el sallamaya başladı. Sonunda bir aile acıyarak durdu.” (s.41).

İnsanî duygulara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Haydutlar valinin kızını kaçırmak kim bilir ondan ne isteyeceklerdi? Belki çok para, belki de başka bir şey. Zavallı İlkur nasıl da korkuyordur, diye düşündü Bülent.” (s.31).

“Yere indiler. Bülent kaykayını koltuğunun altına aldı. Müthiş bir alkış koptu. Az önce hıçkırarak ağlamakta olan kadın şimdi avaz avaz bağırarak ağlıyordu. Bülent çok korktu ve kalabalığa karışıp kendini alışveriş merkezinin içine attı.” (s.66).

Hayal ve düş gücüne duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Kaykay istiyorum ben, kaykay! Üzerinden hiç düşmeyeceğim, uçan bir kaykay!” (s.9).

“... Kaykayımı eline alıp her yerine bir kez daha dikkatle baktı. ‘Bu mutlaka sihirli bir kaykay olmalı’ dedi.” (s.25).

Sorgulamaya ve meraka duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Sonunda herkes gidip de odasında tek başına kalınca Bülent yatağına uzanıp gözlerini kupasına dikti. ‘Kazanmak güzel şey’ dedi kendi kendine. ‘Madem kazanmak güzel, o hâlde neden o kadar sevinemiyorum?’ diye sordu sonra da.” (s.107).

Cesaretli olmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Gerçekten de Bülent, damdan ölüme atlamış olan delikanlıyı son anda kurtarmıştı. Aslında kaykayın her ikisini de taşıyıp taşıyamayacağını bilmiyordu ama şansını denemekten başka çaresi yoktu.” (s.64).

Kişisel bilgi ve eşyaların gizliliğine ve dokunulmazlığına duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnek:

“... Bülent’in en istemediği şeyi yapmaya, çekmecelerini karıştırmaya karar verdi.” (s.93).

Mücadeleye ve başarmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... Kaykayını sürükleye sürükleye her zaman çalıştığı yere geldi. Öğleden sonra saat üç olana kadar sürekli çalıştı. Birinci olamayacağını artık biliyordu ama yarışmaya katılmamazlık edemezdi.” (s.101).

“Bir şey... Bir şey olmadı, dedi Bülent. Duyduklarına inanamıyordu. Demek yarışmayı sihirli kaykayının sihri olmadan kazanmıştı. ‘Ne oldu?’ diye sordu Belma yine.

__ Hiç, dedi Bülent. Yalnızca... Şey... Bir yarışma kazandım da...” (s.112).

Sorumluluklara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

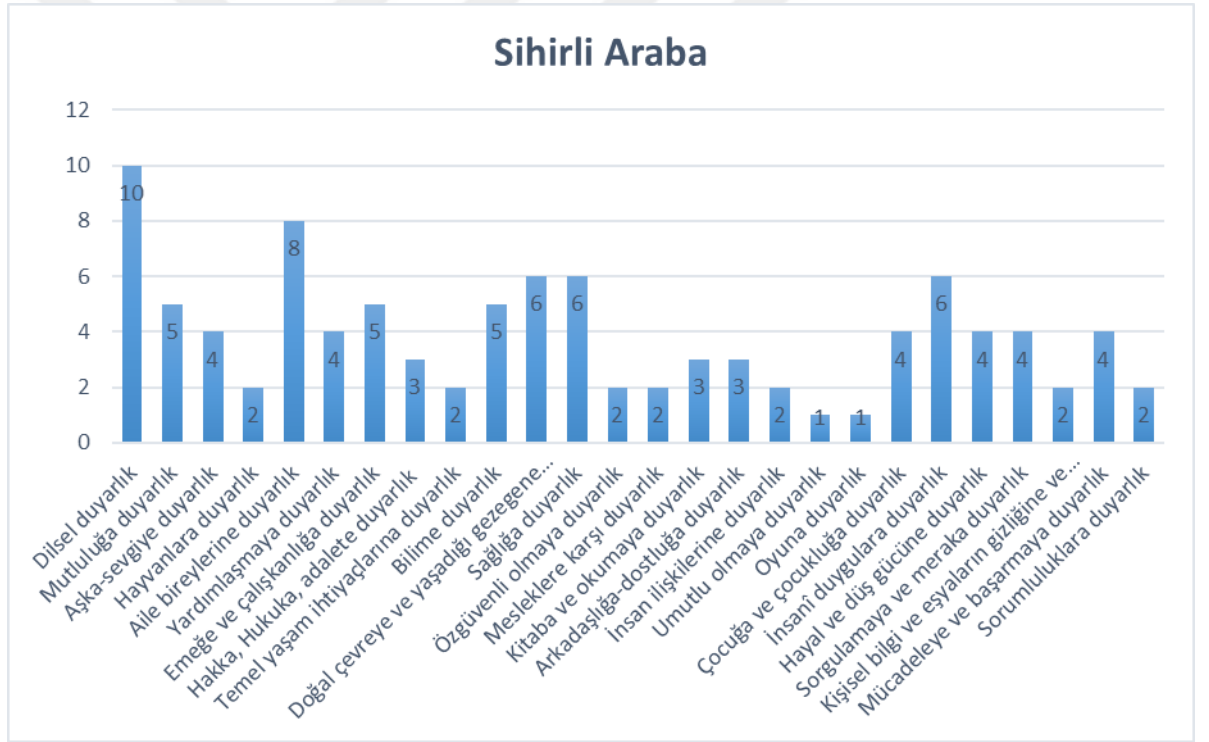
“Okul müdürü Fikri Bey onları sevgiyle kucakladı ve okula kaykay getirmek kurallara aykırı olduğu için Bülent’i cezalandıracağını söyledi. Sonra da okul kurallarına uymanın önemini anlatan uzun bir konuşma yaptı.” (s.54).

4.9. Sihirli Araba Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları

Kitap özeti: Kahramanımız Berke; annesi ve babası, kardeşi Özge’yi hastaneye götürmek zorunda oldukları için komşuları Adnan Usta’ya emanet edilmiştir. Adnan Usta araba tamircisidir ve bu işte çok yetenekli olmakla birlikte arabaları su ile çalıştırabilen bir

pil üretmiştir. Berke’yi de çok seven Adnan Usta, ona da pedallı bir araba yapıp hediye etmiştir. Berke ise uçan bir arabanın hayalini kurmaktadır. Bir gün pedallı arabasıyla yolda ilerleyen Berke ‘Keşke otomatik bir araba olsaydı. Kendi kendine gitseydi. Beni hiç uğraştırmayan akıllı bir araba...’ diye söylenirken birden kafasına meşe ağacından bir palamut düşer. Palamudu alan Berke’nin de öyküsü de burada başlar neredeyse çünkü palamut sayesinde Berke’nin pedallı arabası sihirli arabaya dönüşür. Sihirli arabasıyla Berke hoşlandığı arkadaşı Gülay’la birlikte, Adnan Usta’nın üretimi olan ve özenle sakladığı pili çalan kötü adamların elinden kurtarmaya çalışırlar ki sonunda da pili Adnan Usta’ya getirirler. Sihirli arabasıyla Berke, arkadaşı Gülay ile macera dolu bir hafta geçirirken yardımlaşmanın, dostluğun da en güzel örneğini gösterirler.

Aşağıdaki grafikte “Sihirli Araba” kitabında tespit edilen duyarlık alt kategorileri ve işlenme sıklıkları yer verilmiştir.

Grafik 4.9. Sihirli Araba Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı

Grafikte görüldüğü üzere “Sihirli Araba” adlı kitapta 26 farklı duyarlık alt kategorisine ilişkin toplamda 100 ifade tespit edilmiştir. En fazla dilsel duyarlık (10) kategorisine ilişkin ifade tespit edilmiş olup devamında sırasıyla aile bireylerine duyarlık (8), doğal çevreye ve yaşadığı gezegene duyarlık (6), sağlığa duyarlık (6), insani duygulara duyarlık (6), mutluluğa duyarlık (5), emeğe ve çalışkanlığa duyarlık (5), bilime duyarlık

(5), aşka-sevgiye duyarlık (4), yardımlaşmaya duyarlık (4), çocuğa ve çocukluğa duyarlık (4), hayal ve düş gücüne duyarlık (4), sorgulamaya ve meraka duyarlık (4), mücadeleye ve başarmaya duyarlık (4), hakka, hukuka, adalete duyarlık (3), kitaba ve okumaya duyarlık (3), arkadaşlığa-dostluğa duyarlık (3), hayvanlara duyarlık (2), temel yaşam ihtiyaçlarına duyarlık (2), özgüvenli olmaya duyarlık (2), mesleklere karşı duyarlık (2), insan ilişkilerine duyarlık (2), kişisel bilgi ve eşyaların gizliliğine ve dokunulmazlığına duyarlık (2), sorumluluklara duyarlık (2), umutlu olmaya duyarlık (1), oyuna duyarlık (1) şeklindedir.

Sihirli Araba adlı kitapta tespit edilen duyarlıklara ilişkin ifadelerden örnekler:

Dilsel duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Araba... dedi. ‘Benim...’ Bunu der demez de kendini aptal hissetti. ‘Benim’ demek zorunda mıydı? Kimin olduğunu soran olmuş muydu ona? Ne demekti ‘benim?’ Yani ne anlama geliyordu? ‘Benim o araba, sakın dokunma!’ veya ‘o araba benim ha, sakın bakma!’ mı demekti?” (s.84).

“Yok, dedi Berke. ‘Yok çünkü bu... Şey... Yapıldı.’ Al işte diye geçirdi içinden. Ne laf! ‘Yapıldı’ da ne demek? Her şey yapılıyor. Yapılmayan ne var ki? Yani ağaçta yetişen arabalar da mı var?” (85-86).

Mutluluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Hoh hoh hooo... Bulamadınız işte! Atölyemi harman yerine çevirdiniz ama aradığınız hâlâ bende! Hoh hoooo...” (s.35).

“Berke’nin çılgığı atölyenin dışından bile duyulacak kadar yüksek çıkmıştı. Adnan Usta onun sevincini görmekten mutlu, arabayı kapının önüne çıkarıp yere koydu.” (s.56).

Aşka- sevgiye duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... yan sıranın önünde oturan Gülay’dı bu. Sınıfın en çalışkan ve en güzel kızı... Berke’nin hayallerinin Gülay’ı. Uykularını bölen, uyumayı başardığında ise rüyalarını süsleyen narin prenses Gülay...” (s.53).

“... Çok muyluydu Berke. Gülay da öyle... Saçları rüzgârda uçuşuyor, güneşin ışıkları her bir telinin arasından süzülerek Berke’nin gözlerini kamaştırıyordu.” (s.129).

Hayvanlara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“...Tam aralarında yatmakta olan ayı, okşanarak uyandırılmaktan hoşnutsuz,

ağzından salyalar akıtarak yaprak gibi titremekte olan Gülay'a doğru bir adım attı.” (s.130).

“Berke hızla yerden bir taş alıp ayıya savurdu. Taş koca ayının ensesine çarptı. Kalın bakışlarını Berke'ye çevirdi. İyice sinirlenmişti belli ki.” (s.130).

Aile bireyelerine duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Berke Özge'ye yaklaşip sarıldı. Yeni doğduğunda ondan hiç hoşlanmamıştı. Ağlamaktan başka bir şey yapmıyordu. Bir de altına edip duruyordu, bütün evi leş gibi kokutuyordu.” (s.5).

“... Biraz sonra akşamüstü çökecek, daha sonra hava kararmaya başlayacak, sonra gece olacak ve insanlar evlerinde bir araya geleceklerdi. Berke özlemişti. Annesini... Babasını... Kardeşini...” (s.83-84).

Yardımlaşmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“...Merak etmeyin, diyordu Adnan Usta. Arkadaşım Berke'yle yapacağımız çok iş var...Siz Özgeciğimi iyileştirip gelin çabucak. Aklınız burada kalmasın...” (s.9).

“Usta onları orada bırakıp yürüyerek dağdan aşağı inmiş ve ormancılardan yardım istemiş. Hemen bir ciple arabanın yanına gelip kızını ve annesini hastaneye yetiştirmişler...” (s.29).

Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Adnan usta bir kahkaha daha attı ve ‘Biliyor musun evlat...’ dedi. Bilecek bir şey yok. Ben de bilmiyordum ama işte kırk yıllık atölyemde biriktirdiğim ne kadar yedek parça varsa bir araya getirdim. Sizin şu legolarımı gibi yani...” (s.12).

“... Pilim emin bir yerde ve çalışmalarım sürece, merak etmeyin...” (s.180).

Hakka, hukuka ve adalete duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“__Neden polise haber vermedik?

__Polise haber vermek mi? Neyi?

__ Eee, hırsız girdi ya...” (s.45).

“Belki bugün de telefon etmezler dedi içinden. Ederlerse ve kayıp olduğunu öğrenirse ne yaparlar? Hemen gelemeye mi kalkarlar? Polise haber verirler belki...” (s.128).

Temel yaşam ihtiyaçlarına duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Yarın çok işimiz var Berkeciğim, uykunu almazsan hiç işime yaramazsın.” (s.23).

“Tamam Berkeciğim... dedi. Demek ki neymiş? Bir daha uyku saatimizi geciktirmiyormuşuz, tamam mı?” (s.52).

Bilime duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Bu çok yeni bir şey değil Berkeciğim. Suyla çalışan araba yapıldı. En azından denendi ve bir ölçüde başarıya ulaştı. Elektroliz yoluyla suyun içindeki hidrojeni ayırıp bir pilde depoluyorlar ve bu elektrik enerjisi ile de arabayı çalıştırıyorlar.” (s.40-41).

“Berke Adnan Usta'nın arkasından baktı. Söylemeli miydi?

__ Pilin... dedi. Bir buluş. Önemli bir buluş.” (s.101).

Doğal çevreye ve yaşadığı gezegene duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... Aslında sorunları gerçekten çok ciddi; şunun şurasında koca dünyada elli yıllık petrol kaldı.” (s.48).

“... Suyu da yakıt olarak kullanmanın yolu bulunsa fena mı olurdu! Doğamız daha az kirlenirdi. Ayrıca yeryüzümüzde artık petrol kalmadığında okula sizi getirecek olan servisin deposuna ne koyacaklar dersiniz, bir düşünün bakalım...” (s.53-54).

Sağlığa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... Özge nasıl? İshali devam ediyor mu? Ateşi var mı? Öksürük filan? Aman bol bol su içirin benim prensesime...” (s.22).

“Yüksek ateş demişti karısı. Hastaneye gitmemiz lazım. Kente... Ciddi... Bu kış kıyamette nasıl araba bulacağız?” (s.28).

Özgüvenli olmaya ve mesleklere karşı duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Benden başka kimse bilemez, çünküüüüü... Bir elini uzatıp motorun üstüne

birkaç kez vurdu. ‘Bu motor Adnan Usta’nın motoru!’ dedi. Eşi benzeri yok!” (s.17).

“Bir zamanlar yakın bir ülkenin büyük kentlerinden birinin kıyıcığında küçük bir kasabada oto tamircisi bir usta yaşamış. Bu ustanın ustalığı dillere destanmış. Tam ustaymış yani. O kadar becerikliymiş ki büyük kentlerden bile arabasını tamir ettirmeye ona gelirmiş insanlar.” (s.25).

“Usta çok gücenmiş. ‘Güvenmiyorsun sen bana. Ustalığıma saygı duymuyorsun...’ demiş. (s.28).

Kitaba ve okumaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... Dersleri çok iyiydi. Çok da kitap okurdu. Okul kütüphanesini en çok kullanan öğrenci seçilmişti. Teneffüslerde çoğunlukla kitap okur ya da kütüphaneye gidip dergi karıştırırdı.” (s.81-82).

“... Nereden biliyorsun bunları? Diye sordu Berke şaşkın şaşkın.

__ Kitaplardan tabii ki...

Berke çalılıklara doğru yürüdü. Kitapların bir gün işine yarayabileceği aklına gelmemişti.” (s.116).

Arkadaşlığa-dostluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Gülay ‘Berke!’ diye çığlık atarak elini uzattı ve Berke’nin elini yakaladı. Berke onun elinden güç alarak kendini çekti ve üzerinde dönerek dalı sımsıkı kucakladı. Başarmıştı! Gülay’ın eli hâlâ elindeydi. Başını yasladığı daldan ona baktı. Yaşlarla dolu gözleri sevinçliydi Gülay’ın. ‘Hoş geldin!’ dedi.” (173-174).

Umutlu olmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Sakin ol, dedi Gülay. Kurtulduk bak... Suya düşmüşüz. Suya düşmüşüz neyse ki...” (s.114).

Oyuna duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnek:

“Eh, tamam işte. Pleysteyşin oynadığımı mı sanıyordun sen? Bak onu da sadece seninle oynarım bu arada.” (s.18).

Çocuğa ve çocukluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden

örnekler:

“Adamın sesi sevinçli çıkıyordu. ‘Benim oğlan çok sevinecek!’ diyerek perdeyi çekiverdi.” (s.146).

“... Adam öfkeyle üzerine yürüyecekti ki öteki adam ‘Dur, çocukla çocuk olma!’ dedi.” (s.149).

İnsani duygulara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Az sonra atölyenin önünde idiler. Berke şaşkınlıkla sevinç arasında bocalıyor, hangisini yaşaması gerektiğine bir türlü karar veremiyordu.” (s.98).

“Bir dakika, dedi. Bence öfkemizle değil aklımızla davranmalıyız. Dur.” (s.140).

Hayal ve düşünce gücüne duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Keşke otomatik bir araba olsaydı. Kendi kendine gitseydi. Beni hiç uğraştırmayan akıllı bir araba...” (s.62).

“Kuş olsaydık keşke, dedi Berke. Sesi ağlamaklı çıkmıştı.” (s.169).

Sorgulamaya ve merak duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Berke gülmesini tutamadı. ‘Ne yani?’ dedi. Benzin değil, mazot değil... Suyla çalışacak değil ya bu araba?” (s.39).

“... Neden araba bazen kolaylıkla ve uçar gibi giderken bazen eski savaşlardan kalmış gibi paslı bir tank gibi yerinden kalkmakta zorlanıyordu?” (s.91).

Kişisel bilgi ve eşyaların gizliliğine ve dokunulmazlığına duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... Başından beri ustanın sırrını paylaşan biri varmış: Biricik kızı...Aslında karısı da bilirmiş ama bu sırrın baba kız arasında kalmasına saygı duyduğu için bilmezden gelir, kocasının bazı geceler atölyeden çıkmamasının nedenini hiç sorgulamazmış.” (s.26-27).

“Koşup Adnan Usta’yı kaldırdılar. ‘İyi misin?’ dedi Berke. ‘İyiyim, iyiyim...’ dedi Adnan Usta. ‘Neyin peşinde oldukları belliydi...’ Lavaboya yürüdü. ‘Neyin peşinde idiler?’ dedi Gülay. Berke Adnan Usta’nın arkasından baktı. Söylemeli miydi?” (s.101).

Mücadeleye ve başarmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Kazanmasının imkânsız olduğundan son derece emin olduğu hâlde gözlerini yokuşun sonuna dikip yüklendi. Hiç değilse elimden geleni yaptım, diye düşünürken tepeye ulaştı.” (s.79-80).

“Gülay’ın gözlerinden ateş çıkıyordu. Kaçmak mı dedin sen? Bana bakar mısın! Ben o uçurumdan aşağı uçayım... Ayılarla sarmaş dolaş uyuyayım... Saatlerdir bilmediğim bir ormanda aç sefil sürüneyim ve tam aradığımızı bulmuşken sen kaçmaktan söz et, öyle mi!” (s.140).

Sorumluluklara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... Bir iki gün olsa neyse ama on gün boyunca okulundan ayrı kalamazsın.” (s.3).

“Burada kalırsan hem derslerin aksamamış olur hem de sıkılmazsın.” (s.5).

4.10. Sihirli Gözlük Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları

Kitap özeti: Görme sıkıntısı yaşayan Emre, bir sabah banyoda annesinin yüzüğüyle oynarken yüzüğün taşını kaybeder. Tüm arama çalışmalarına rağmen taşı bulamayan Emre’nin canı sıkındır. Emre göz doktoruna gider ve gözlük kullanmasına karar verilir. Oysa Emre arkadaşları dalga geçeceği için gözlük takmak istemez, canı sıkın olduğu bir gün parktan geçerken “Keşke, Süpermen’inki gibi görme gücüm olsaydı. Duvarların içini görebilseydim Ne hoş olurdu. Bir bakışta taşın borunun içinde olup olmadığını görürdüm...” der. Tam bu sırada başına bir palamut düşer ve o palamudu alıp cebine koyar yoluna devam eder. Bir akşam odasında komodinin üzerinde bir gözlük fark eder. Ne babası ne de annesi almıştır bu gözlüğü. Emre gözlüğü takar ve cebindeki palamut sayesinde de etrafındaki eşyaların veya kişilerin içini görebilme özelliği kazanır çünkü bu gözlük sihirli gözlüktür. Emre bu sihirli gözlük sayesinde alışveriş merkezine bomba yüklü bir mankenle giren adamları görevlilere şikâyet eder. Böylesi bir kahramanı elbette televizyonlar yalnız bırakmaz ve haberlere çıkar. Emre’nin bu özelliğini öğrenen ve bir bilim adamının önemli buluşunun tüm gizli yönlerini öğrenmeye çalışan casuslar Emre’yi kaçırlar. Sihirli gözlüğe sahip Emre’nin macerası bu kez hiç bilmediği bir ülkede hiç tanımadığı adamlarla devam eder.

Aşağıdaki grafikte “Sihirli Gözlük” kitabında tespit edilen duyarlık alt kategorileri ve işlenme sıklıkları yer verilmiştir.

Grafik 4.10. Sihirli Gözlük Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı

Grafikte görüldüğü üzere “Sihirli Gözlük” adlı kitapta 33 farklı duyarlık alt kategorisine ilişkin toplam 161 ifade tespit edilmiştir. Tespit edilen ifadelerden en sık aile bireylerine duyarlık (22) alt kategorisine ilişkin ifadeye rastlanmıştır. Diğer ifadelerin işlenme sıklığı ise sırasıyla: çocuğa ve çocukluğa duyarlık (12), insani duygulara duyarlık (10), dilsel duyarlık (8), sağlığa duyarlık (8), yardımlaşmaya duyarlık (7), kültüre duyarlık (7), kadına duyarlık (6), aşka-sevgiye duyarlık (6), toplumsal huzura ve normlara duyarlık (6), bilime duyarlık (6), insan ilişkilerine duyarlık (6), umutlu olmaya duyarlık (6), toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlık (5), sorgulamaya ve merak duyarlık (5), hakka, hukuka, adalete duyarlık (4), kişiyeye özgü özelliklere duyarlık (4), mesleklere karşı duyarlık (4), tarihsel duyarlık (4), emeğe ve çalışkanlığa duyarlık (3), özgüvenli olmaya duyarlık (3), mutluluğa duyarlık (2), doğal çevreye ve yaşadığı gezegene duyarlık (2), ölüme karşı duyarlık (2), hayal ve düş gücüne duyarlık (2), kişisel bilgi ve eşyaların gizliliğine ve dokunulmazlığına duyarlık (2), hayvanlara duyarlık (1), temel yaşam ihtiyaçlarına duyarlık (1), arkadaşlığa-dostluğa duyarlık (1), yaşama sevgisine duyarlık (1), yaşlı bireylere duyarlık (1), mücadeleye ve başarmaya duyarlık (1) şeklindedir.

Sihirli Gözlük adlı kitapta tespit edilen duyarlıklara ilişkin ifadelerden örnekler:

Dilsel duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“__Müdürüm... iki şey geldi... Antoro...Neydi?

__Antropolog.

__Antoropolok... iki antoropolok geldi. Sizinle görüşmek... Göndereyim? Tamam müdürüm...” (s.92).

“Emredersiniz efendim, dedi gülerek. Ne de olsa oğlunun gözlüklerinin hünerini biliyordu artık. Emredersiniz... Emre ne derse o olur...Emre dersiniz olur...” (s.162).

“Okumayı sürdürdü: ‘Nerede kalmıştık? Hah... İşte: Temiskaming diyarında huzur içinde yaşayan bir Temiskaming kabilesi vardı...’

__Az önce ‘barış içinde’ demiştin ama...diye itiraz etti Emre.

Babası güldü.

__Tamam canım, aynı şey işte; ha barış, ha huzur...” (s.169).

Mutluluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Alevlerin coşkulu yanıyor olmasından yerli büyük bir mutluluk duydu çünkü bunun anlamını biliyordu. Tanrı çabalarını kutsamıştı ve kendine çok yaklaşmış olan bu küçük insanın canını almayı ödül olarak onlara geri vermeye karar vermişti.” (s.299).

“Emreciğim, diye bağırdı annesi yamacın aşağısından. Emre’nin sevinçten yüreği yerinden oynadı. Üçü birbirine kenetlenmiş olarak dakikalarca sevinç gözyaşları döktüler.” (s.342).

Kadına duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Dur bakalım, annene sorarız belli ki onun kitabı. Haydi şimdi mutfağa gel. Söyle bakalım, rafadan mı, lop mu, yoksa sahanda mı olacak yumurtanız? Kahvaltıyı erkekler hazırlıyor bu sabah. Haydi iş başına!” (s.161).

“Bu akşam değil, dedi Rogers. Belki yarın akşama. O da mucize sayılırmış...Kadın varmış çünkü...” (s.301).

“Öylesine möylesine yok işte. Aslında hızlı yürürlermiş de, efendim, kadın varmış aralarında da, o nedenle yavaş gideceklermiş de!..” (s.302).

Aşka-sevgiye duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden

örnekler:

“...Birbirlerine âşık olduklarında babası armağan etmiş. Ona da kendi annesinden kalmışmış. ‘Bizim aşkımız gibi sonsuza dek var olacak.’ derdi annesi sık sık.” (s.7).

“...Demişti ya manevi değeri vardı...Babasıyla ‘aşklarının simgesi’ydi ve sonsuza dek var olacaktı, aşkları gibi...” (s.56).

Hayvanlara duyarlık ve temel yaşam ihtiyaçlarına duyarlık alt kategorilerine ilişkin tespit edilen ifade:

“... Gece su içmeye gelen hayvanlar... Her zaman su içtiği bölgeye giremezse bunu kendi bölgesine, dolayısıyla da kendine yönelik bir saldırı olarak algılayacaktır.” (s.308).

Aile bireylerine duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Bilmiyorum ama eğer Emre’ye bir şey olursa yaşayamazmışım gibi geliyor...” (s.192).

“...Karısı kanepede uyuyakalmıştı. Buna sevindi çünkü kadıncağızın gözüne uyku girmiyordu. Belli ki bedeni yorgunluğa ve uykusuzluğa teslim olmuştu.” (s.229).

Toplumsal huzura ve normlara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Kapıya ulaştılar. Annesi güvenlik görevlilerine mankenli adamla ilgili bir şeyler söyledi. Görevli önce uzun uzun sırttı. Yerinden kıınıldamadı bile. Ancak Emre’nın annesinin yüzünde pek dalga geçer gibi bir ifade olmadığını görünce hemen bir yerlere telefon etti. Bir anda nereden çıktığı belli olmayan çok sayıda güvenlik görevlisi ve polis ortalığı doldurdu.” (s.72-73).

“Az sonra bir manken içine yerleştirilmiş, tahrip gücü yüksek bir bombanın güvenlik güçlerince bulunduğu ve etkisiz hâle getirildiği duyurusu yapıldı. İsteyenler artık alışveriş merkezine girebilirlerdi. Tehlike geçmişti.” (s.73).

Yardımlaşmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Canıııım, dedi duygulanarak. ‘Becerikli oğlum benim! Babana bir türlü temizletememiştım. Demek sen hâletmek istedin...’

__Şey... dedi Emre. ‘Tıkanmıştı...’

__Evet tıkanmıştı, dedi annesi. Ama temizlemişsin anlaşılın. Aferin oğluma...”
(s.38-39).

“Rogers bir süre sustu. Sonra ağır ağır konuşarak ‘Sanırım...’ dedi. Sanırım size yardım etsem iyi olacak.” (s.279).

Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Henüz ortaya doğru dürüst bilimsel bir çalışma koymadan her nasılsa profesör olmayı başarmış olan bu adam bunun acısını başkalarını karalayarak çıkarmaya çalışırdı. Çoğu kez de bir yolunu bulup yapılan çalışmaları kendine mal ederdi.” (s.129).

“Barrett ürperdiğini hissetti. Yıllardır hazırladığı bilimsel bir projenin bu adam yüzünden bir tür ‘kutsal hazine avı’na indirgenmiş olmasından dolayı canı sıkılmıştı.”
(s.130)

Hakka, hukuka, adalete duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Bakın, araştırmanız gerçekten ilginç ama bir öğrencimle görüşebilmeniz için size izin veremem. Yönetmeliğimize göre öğrencilerin velisi dışında kişilerle görüştürülmesi yasaktır.” (s.102).

“Emre’nin babası zaman yitirmeden polisi aradı. Evlerine gelen yabancı bir bilim adamının silah tehdidi altında olduğunu fark ettiklerini anlattı.” (s.147).

Bilime duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... Bunu bir zaman yolculuğu olarak kabul edebilirsiniz...Yüzyıllar öncesinde Kuzey Amerika yerlilerinin güneye yaptıkları yolculuğun aynısını modellemek istedim. Tıpkı Thor Heyerdahl’ın papirüsten yapılmış bir tekneyle Akdeniz’den Amerika’ya yolculuk yapılmış olabileceğini göstermek için bunu kendisinin denemeye kalkışması gibi... İşte ben de böyle bir şey deneyeceğim. Her şey aslına uygun olacak...” (s.126).

“Bu bilimsel bir çalışmadır, dedi sesi gergin bir tonla. Ben hazine avcısı değilim. Aslında evet, ben bir hazine avcısıyım ancak benim için hazinenin anlamı farklı. Benim için hazine altın, gümüş, elmas değil... Benim için hazine tezimin kanıtlanması olacaktır...” (s.131).

Doğal çevreye ve yaşadığı gezegene duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit

edilen ifadelerden örnekler:

“__Ama martılar beyaz olmaz mı?

Evet, diye söze girdi babası. Bunlar da beyaz zaten...

__Beyaz mı?

__Evet beyaz...

Bence beyaz değil, dedi Emre. Beyaz böyle mi olur? Gri bunlar...

__Gri mi? Hah hah haaa... Kirlenmişlerdir... Hava kirliliğinden...” (s.16).

“Hımmm... Olabilir aslında. Gerçi bugün için az olasılık ama, hiç belli olmaz. Irmağın yukarı bölgelerinde düşecek ani bir yoğun yağış ırmağı taşıyabilir ve sular da bizi sürükleyebilir. Evet evet, bu bir tehlike, doğru.” (s.307).

Sağlığa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Doktor gülererek devam etti: iyi görmek istiyorsan gözlük takmak zorundasın. Belki bir süre sonra lens takarız.” (s.21).

“Depresif bir durum gibi görünüyor, dedi doktor, Emre'nin annesiyle babasına. Fiziksel olarak her şey normal.” (s.63).

Kişiyi özgü özelliklere duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Duy da inanma, dedi doktor. Bana tüm ilkokul boyunca ne dediler dersin? ‘Yamuk kafa!’ Kafam biraz basıktır. Bebekken hep aynı yöne yatırdıklarından mıdır nedir? Yamuk kafa aşağı, yamuk kafa yukarı...” (s.22).

“Düşünüyorum da dedi Emre'nin babası kahve kupasını sehpanın üzerine koyarken. ‘Bu kadar duygusal bir çocuk olması iyi bir şey mi, karar veremiyorum.’ Karısına sokuldu. Balkonun kapısını açıp dışarı çıktılar. Serin ama üşütmeyen bir geceydi. Gökyüzü bulutluydu ama uzaklardan bir iki yıldızın göz kırpmasına izin veriyordu yine de.

Sana çekmiş, dedi Emre'nin annesi. Pek belli etmiyorsun ama içimizdeki en duygusal kişi sensin.” (s.192).

Özgüvenli olmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifade:

“Önceleri beni her kızdırdıklarında bağırıp çağırıyor, hatta bazen ağlıyordum. Bir gün başka bir şey denedim. Bana yine yamuk kafa diye seslendiklerinde dönüp ‘Efendim?

Beni mi çağırınız?’ dedim. Şaşkınlıkla güldürler. Yine ‘Az önce beni çağırınız. Yamuk kafa benim, ne var söyleyin’ dedim bir daha. Gülmeyi kestiler. Her biri kendi yoluna gitti. Kızmadığımı görünce de bir daha beni kızdırmaktan zevk almamaya başladılar. Çok geçmeden de yamuk kafa sözü unutuldu gitti. Yani eğer sana da dörtgöz filan gibi bir isim takan olursa, sakın kızdığımı belli etme. O zaman peşini bırakırlar.” (s.23).

Mesleklere karşı duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Babası bir kahkaha attı. ‘Bence bu kararı doktora bırakalım’ dedi. Gözlerinin bozuk olup olmadığını o söyleyecek.” (s.17).

“İki adam gülümseyerek teşekkür etti. ‘Şey...’ dedi görevli. ‘Ne iş yapar bu antropoloğlar?’

__İnsanları incelemek, dedi uzun boylu adam. Yaşantılarını... Kültürlerini...” (s.92).

Kitaba ve okumaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Emre tuvalette bir şeyler okumayı babasından öğrenmişti. Şimdi kitabı olmaksızın orada otururken içinde bir eksiklik duygusu vardı.” (s.7).

“Emre gülümsemeye çalışarak kendisine bakan babasına uzattı kitabı. Evet, isterdi. İngilizce öğrenmeye başlamıştı ama, tabii ki henüz bir kitabı baştan sona okuyamazdı. Ama küçük yaşından beri ona kitap okuyan babası arada bir Türkçe olmayan bir kitaptan da hoş bir öyküyü veya masalı anında çevirerek okuduğu çok olmuştu. Böyle zamanlarda babasının uzun uzun duraksamalarından ve kurduğu cümleyi daha düzgün kurabilmek için debelenmelerinden masaldan aldığı zevke benze bir zevk alıyordu Emre. İçi sevinçle doldu ve sırtını yasladığı yastığı biraz daha yükseltip dinlenmeye hazırladı kendini”

Ölüme karşı duyarlık ve yaşama sevgisine duyarlık alt kategorilerine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Belki de kız ölmemiştir, dedi babası. Hatta... Depremden sonra sevdiği adamlarla evlenmiştir belki...”

Emre kahkahalarla tamamladı:

__Belki de dokuz tane çocuğu olmuştur. Hah hah haaaa...” (s.191).

“... Yamaca koşmasalardı, belki gülme şansı olmayacaktı ama buralarda hayat böyleydi işte. Ölüm çok yakındı ve kurtulduğunuzda yapacağınız tek şey, sevinip gülmektir. (s.332).

Arkadaşlığa-dostluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifade:

“Dili tutulmuştu. Kıyıya koşup yere yatarak aşağı baktı. Tek gördüğü, şaleleden yayılan su zerreciklerinden oluşan buluttu. Emre hiç konuşmayan ama kendisi için çok şey yapan bu mert dostunu asla unutmayacaktı.” (s.330)

İnsan ilişkilerine duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Çantalarını tepe dolaplarından birine yerleştirdiler. Emre'nin babası C koltuğunda oturan adama eğilerek ‘Beyefendi sizi rahatsız edeceğiz ama...’ diye gülümsedi. Adam hemen kalktı.” (s.258).

“Sevgili hocam, dedi. Araştırmanıza duyduğum kuşku nedeniyle sizden özür dilerim.” (s.346).

Umutlu olmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Akrabalar yalnız bırakmıyorlardı. Her gün mutlaka birileri geliyor, acılı anne ve babayı teselli etmeye, onlara Emre'nin mutlaka bulunacağı konusunda umut vermeye çalışıyorlardı.” (s.228).

“Haaa, evet, dedi adam. Karısına sarıldı. Bak, Emre mutlaka bulunacak, merak etme. Bütün bunlar geçecek ve hepsini unutup mutlu yaşamımıza geri döneceğiz, söz veriyorum.” (s.244).

Yaşlı bireylere duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifade:

“Yerli durdu. Gözlerini kısa boylu adama dikti. Sonra da yüzünü buruşturarak Barrett'a baktı. Yaşlı adama acımıştı. Göle atmaya kararlı olduğu uzun boylu adamı yere bıraktı.” (s.327).

Kültüre duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Emre evde tanımadığı insanları görünce şaşırmıştı. Yaklaşıp ‘Hoş geldiniz’ dedi. Uzun boylu adam elini uzattı. ‘Sen de hoş geldin’ dedi. Emre kısa boylu adama da ‘Hoş geldiniz dedi.’ (s.106).

“Uzun boylu adam küfürederek tükürdü. Bunu yaptığında yerlilerin kendilerine doğru tükürülmesine karşı ne kadar alingan olduklarını bilmediği çok açtı...” (s.287).

Çocuğa ve çocukluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... Nasıl da kobalt taşının içini okumuştun! Böyle sevimli bir çocuğun bu işe bulaşmış olması büyük bir talihsizlikti.” (s.155).

“Profesör Barrett bitkin hissediyordu. Olan olmuştu. Adamlar çocuklarını öldürmekle tehdit etmişlerdi onu. Yalnızca çocuklarını değil, konuyla hiçbir ilgisi olmayan zavallı Emre’yi de öldüreceklerdi. Bu yüzden Barrett ‘Hazine mazine yok, bu bir bilimsel çalışma!’ diye direnmekten vazgeçmiş, yapacağı gezinin rotasını vermişti adamlara.” (s.156).

Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Nasıl yani? Dedi Emre’nin annesi bir kez daha. Ne demekmiş, ‘kadın varmış çünkü? Ne demekmiş o, anlamadım?’” (s.301).

““Bana bak! O Jimmie miymiş Angel mıymış her neyse, o adam o tepeden inip kurtulmuş da tek başına mı başarmış bunu? Dikkatini çekerim o hikâyede hiç adı anılmayan iki kadın var ve o iki kadın da o on bir gün boyunca aynı yolu aşmışlar ve kurtulmuşlar. Yani aralarında hiçbir fark yok, tamam mı!” (s.302).

Tarihsel duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... Anlatılanlar müdürün ilgisini çekmişti. ‘Kızılderililer Türk mü?’ diye sordu.

Antropolog kahkahayı bastı.

__Evet, bir ara gazetelerde böyle yazılar yer aldı, dedi.

... Ancak, Kızılderililerin bazı geleneklerinin eski Türklerdeki Şaman adetleriyle benzerlikler gösterdiğini söyleyebiliriz.” (s.94).

“O silah, dedi Rogers, ilk mağara insanından bu yana, vahşi hayvanlardan korunmak için yaktığımız ateş...” (s.308).

İnsani duygulara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Tam üstüne basmıştı gerçekten. Okulda gözlük takanın işi bitmiş demektir.

Dörtgöz aşağı dörtgöz yukarı... Gözlüğü var diye Melis'in neler çektiğini çok iyi biliyordu Emre. Kendisi bile onunla kaç kez 'Dörtgöz' diye dalga geçmişti. Şimdi aynı duruma düşmeyi nasıl kabul edebilirdi?" (s.18).

"Onlara güvenmediğim için bir şey görmediğimi söyledim, dedi Emre. Daha sözü bitmeden babası onu kollarına almıştı. Bir yandan akıllı bir oğlu olduğu için kendini mutlu hissediyor, bir yandan da neyin peşinde oldukları belirsiz bu iki adamla bu kadar saat konuşmuş olduğu için tedirginlik duyuyordu." (s.114).

Hayal ve düş gücüne duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifade:

"Keşke Süpermen'inki gibi görme gücüm olsaydı. Duvarların içini görebilseydim... Ne hoş olurdu. Bir bakışta taşın borunun içinde olup olmadığını görürdüm." (s.31).

Sorgulamaya ve meraka duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

"Savruk çocuk, kitaplarını bile ben topluyorum, dedi ve gülümseyerek salondan çıktı. Yerden alıp sehpanın üzerine atıverdiği şeyin ne olduğunu bilseydi kocasına sarılıp huzur içinde uyuyabilir miydi acaba? (s.151).

"Irmak kıyısında kalalım, dedi Emre'nin annesi.

__ Olmaz, dedi Rogers. 'Bilin bakalım neden olmaz?'

__ Sel mi basar?

__ Hımmm... Olabilir aslında...

__ Öteki tehlike nedir?" (s.307).

Kişisel bilgi ve eşyaların gizliliğine ve dokunulmazlığına duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

"Emre'nin odasına yürüdüler. Şef sağa sola iyice baktı. Emre'nin çalışma masasının üzerindeki kitapların, defterlerin sayfalarını şöyle bir çevirdi. Çekmecesini işaret etti.

__ Bakabilir miyim?

Tabii, dedi Emre'nin annesi." (s.202)

"Bilgisayarı açar mısınız? Yani bakabilir miyim?

'Tabii, bakabilirsiniz' dedi Emre'nin babası. 'Gerekli görüyorsunuz madem...'

‘İzin vermezseniz bakamam’ dedi polis şefi.” (s.203).

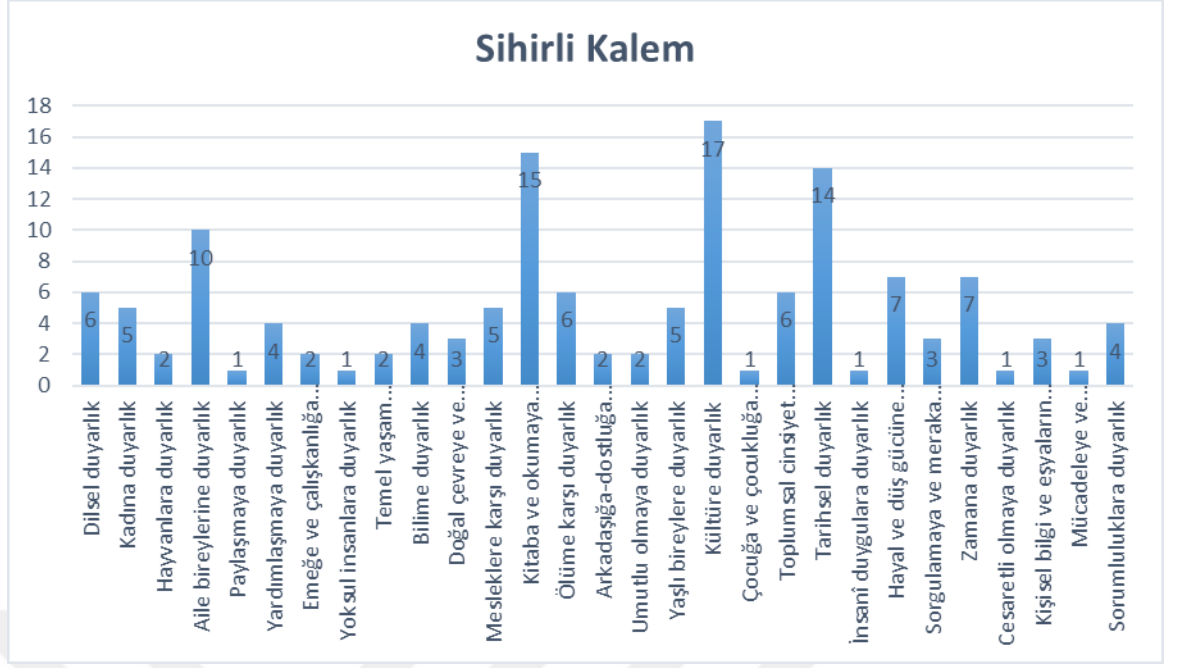
Mücadeleye ve başarmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifade:

“Kristal parçası, kendisi gibi yüzlerce kristalin birbirine yapışarak oluşturduğu tepeciğe kaynamıştı. Barrett’ın yüzünde başarının ve ferahlığı ve gururu vardı.” (s.322-323).

4.11. Sihirli Kalem Kitabında Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları

Kitap özeti: Caner ve dört arkadaşı öğretmenin verdiği ödevi internetten olduğu gibi indirip kendileri yapmış gibi gösterdikleri için öğretmenleri tarafından cezalandırılmışlar ve Aztek tarihini anlatan bir kitabın tamamını elle yazma cezası almışlardır. Henüz yarım sayfayı bile yazarken usanan Caner, evden çıkar ve ödevini nasıl yazacağını sıkıntısıyla dolaşır, parkın yakınından geçerken yüksek sesler “Şöyle sihirli bir kalemim olsa... Kendi kendine yazıp bitirse ödevimi... Hem de hepsini benim el yazımla yazsa.” sözlerini söyler. Tam bu sırada başına bir palamut düşer ve Caner onu alıp cebine koyar. Akşam olduğunda ödevini yazmak için masasına oturduğunda kendi kalemi olmayan bir kalem bulur masada ve o kalemlle ödevini yazmaya başlar. Aztek tarihini anlatan kitabı yazarken okuduğu cümlelerin kendi kendine kalem tarafından yazıldığını fark eder ve çok şaşırır. Kalem palamudun sayesinde sihirli bir kaleme dönüşür. Kalem, palamut kimdeyse o kalemi tutan kişinin ağzından çıkan sözcükleri yazar. Öykünün devamında Caner ve arkadaşları Oktay, Ozan; Aztek tarihini anlatan kitabı okuyup aynı şekilde deftere yazarken kitapta anlatılan Mayahuel ve dedesi Temilotzin’in yaşadıklarına üzürlürler ve onlara yardım etme hayalini kurarlar. Aztek kültürünün kaybolmaması için tüm kitapları elle yazarak yedeklemeye çalışan Temilotzin ile Mayahuel’e yardım etmek isteyen Oktay Sihirli kitabıyla, Ozan sihirli küresiyle, Caner ise sihirli kalemiyle birlikte Aztek’lerin bir zamanlar yaşadığı tarihe ve ülkeye gitmeye karar verirler. Yaşadıkları macera dolu zaman yolculuğu neyse ki başarıya ulaşır da sihirli kalem ile kitapları yazarak Temilotzin ve Mayahuel’e yardım ederler.

Aşağıdaki grafikte “Sihirli Kalem” kitabında tespit edilen duyarlık alt kategorileri ve işlenme sıklıkları yer verilmiştir.

Grafik 4.11. Sihirli Kalem Adlı Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve Bu Duyarlıkların İşlenme Sıklığı

Grafikte görüldüğü üzere “Sihirli Kalem” adlı kitapta 29 farklı duyarlık alt kategorisine ilişkin toplamda 140 ifade tespit edilmiştir. Tespit edilen duyarlık alt kategorilerin işlenme sıklığına bakıldığında en fazla kültüre duyarlık (17) alt kategorisine ilişkin ifadenin olduğu görülmektedir. Devamında ise kitaba ve okumaya duyarlık (15), tarihsel duyarlık (14), aile bireyelerine duyarlık (10), hayal ve düş gücüne duyarlık (7), zamana duyarlık (7), dilsel duyarlık (6), ölüme karşı duyarlık (6), toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlık (6), kadına duyarlık (5), mesleklere karşı duyarlık (5), yaşlı bireylere duyarlık (5), yardımlaşmaya duyarlık (4), bilime duyarlık (4), sorumluluklara duyarlık (4), doğal çevreye ve yaşadığı gezegene duyarlık (3), sorgulamaya ve meraka duyarlık (3), kişisel bilgi ve eşyaların gizliliğine ve dokunulmazlığına duyarlık (3), hayvanlara duyarlık (2), emeğe ve çalışkanlığa duyarlık (2), temel yaşam ihtiyaçlarına duyarlık (2), arkadaşlığa-dostluğa duyarlık (2), umutlu olmaya duyarlık (2), paylaşmaya duyarlık (1), yoksul insanlara duyarlık (1), çocuğa ve çocukluğa duyarlık (1), insani duygulara duyarlık (1), cesaretti olmaya duyarlık (1), mücadeleye ve başarmaya duyarlık (1) alt kategorileri olduğu görülmektedir.

Sihirli Kalem adlı kitapta tespit edilen duyarlıklara ilişkin ifadelerden örnekler:

Dilsel duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Adını sen koyacaksın demişti kızı, o doğunca. Temilotzin çok fazla düşünmemişt;

Maguey bitkisinin kâğıt yapmakta kullandıkları özünün adı olan Mayahuel, bir kütüphaneci için en güzel isimdi ona göre. Ama o, torununa yalnızca Maya diye seslenirdi.” (s.79).

“Aztekçe bilseydik, dedi Caner. Oktay bu sözden Caner’in zaman yolculuğu yaptıklarına artık inandığı sonucunu çıkararak rahatladı.” (s.133).

“Komik olma, dedi Ozan. Hangi dilde konuşacağız?” (s.192).

Kadına duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“İçeriden telaşlı sesler duy7uldu. Kızlardan biri elindeki bez bir keseyle koştu. Korkuyla sofranın kenarın bırakıp kaçtı. Adam, keseyi açıp tencereye tuzu ekerken ‘Bre namert!’ diye haykırdı. Hırsını alamamıştı. Kalkıp içeri gitti. Caner ve Oktay korkuyla birbirlerine baktılar. İçeriden gelen dayak seslerine kadın ve kızların ağlama sesleri karışıyordu.” (s.151).

“Üff! Ne biçim şeydi, dedi Oktay. Tuz için kızları dövdü, dedi Caner.” (s.151).

Hayvanlara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Dermansız bir katırın çekmeye çalıştığı araba inildeyerek yokuş yukarı ilerliyordu. Mayahuel ve dedesi itmese üzerindeki yükü bu kadar da gidemezdi aslında.” (s.53).

“__ Çok mu yükledik dersin?

__ Sanırım öyle oldu Mayacığım... Yokuşu hesaplamadım. Yoruldu da zaten zavallı hayvan. Kaç Kez gitti geldi yükle...” (s.151).

Aile bireyelerine duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Olmaz oğlum. Babam kızar gecenin bu saatinde...” (s.117).

“Temilotzin’in o anda gözünü bir an bile kırpmaksızın ateşin ta içine yürümekten kendini alıkoymasının tek bir nedeni vardı: Kendisi de yok olduğunda koskoca hayatta yapayalnız kalacağını bildiği sevgili torunu Maya!” (s.158).

Paylaşmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... Yaşlı adam sendeleyerek yattığı yerden kalktı ve duvardaki oyuktan kalan son ekmeğin parçasını alıp çiğnemeye başladı. Biraz daha iyi hissediyordu. Ekmeğin bir parçasını Maya için ayırdı ve oyuğa yerleştirdi.” (s.122).

Yardımlaşmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Mayahuel dedesine böyle yardım ediyordu işte. Kütüphaneden eve taşıdıkları kitapları kopya ettikleri kâğıtları bu şekilde ürettiyorlardı.” (s.77).

“Azteklerin şu yakılan kitaplarının bir bölümünü kurtarmak için çaba harcayan yazıcılara yardım etmek istedim. Senin kalemin sayesinde onları hızla yazabilirler...” (s.137).

Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Olsun. Bence tek bir sayfa bile yazmış olsalar, baştan yeni bir kitaba başlamak istemezler.... Sen yazdığın yarım sayfayı bir daha yazmak ister miydin?” (s.23).

“Sabaha kadar çalıştılar. Şimdi kalemi ve palamudu yaşlı adam eline almış, bir türlü aklının almadığı bir hızla duvar dibinde yığılı olan kitapların çoğunu kopyalamıştı.” (s.197).

Yoksul insanlara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifade:

“... Toplu miktarda kâğıt satın alamazlardı. Buna hem yoksul adamın gücü yetmez hem de dikkat çekerdi.” (s.77).

Temel yaşam ihtiyaçlarına duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Su... dedi. Maya koşarak su getirdi. Dedesi suyu ağır ağır içti.” (s.112).

“Yamaca oturup bir süre öylece kaldılar.

__Karnım acıktı.

__Benim de!

__Benim de! Kim bilir ne zamandır bir şey yemiyoruz.

__Açlıktan öleceğiz burada!” (s.193).

Bilime duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... Kalemle yazmak ne kadar zordu böyle! Eskiden, bilgisayar yokken nasıl yazıyorlardı o kadar yazıyı bu insanlar? Başka çareleri yoktu, diye düşündü.” (s.31).

“Bilgisayar var artık! Niye elle yazalım ki? Elle yazacaksak bilgisayarlar niye icat

edildi?” (s.32).

Doğal çevreye ve yaşadığı gezegene duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Gökyüzüne yayılmış bulutlar karşı tepelere doğru ağır ağır akıyorlardı. Kuş sürüleri de bulutları izlemek istemişçesine maviliğe yayılmışlardı. Maya gökyüzünün mavisini sevmiyordu. Her zaman mavi olmuyordu gökyüzü. Maya bakışlarını kente çevirdi. Kentin beyaz binalarıyla gökyüzünün mavisini her zaman çok yakıştırıyordu birbirine.” (s.143).

“Yüzündeki mutlu gülümseme bir anda dondu. Kentin her zamanki bembeyaz binalarına bu kez mavi gökyüzü eşlik etmiyordu. Maya endişeyle bir çığlık attı. Kent merkezinden ince ince süzülen kara dumanın hiç de iyi bir şeylerin işareti olmadığını çocuk sezgisiyle iliklerine kadar hissetmişti. (s.144).

Mesleklere duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Tenochtitlan Kent Kütüphanesi’nin yazıcılarından biriydi dedesi. Anlattığı kadarıyla onun babası hatta dedesi de hayatları boyunca aynı işi yapmışlardı. Kralın saklanması istediği tüm belgeleri saklamak, görmek istediği zaman çabucak bulup ona sunmak, yazılmasını istediklerini de yazmak hep bu yazıcıların işiydi. Babadan oğula geçen saygın bir işti yazıcılık. Temilotzin ailenin son yazıcı üyesiydi ve ne yazık ki son olarak da kalacaktı...” (s.26).

“Bir soru sordum, diye haykırdı dedi yine. ‘Ben ekselansları Zumarraga’nın yazıcılarından biriyim. Kraliyet Kütüphanesi’nin sorumlusuyum. Ne istiyorsunuz bizden?’ Yazıcı sözünü duyunca çoğu Aztek olan askerlerde bir dalgalanma oldu.” (s.100-101).

Kitaba ve okumaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“İhityar Temilotzin akordeon şeklindeki açtığı sayfaları masanın üzerine yaydı. Mayahuel ona sokuldu. Sayfalardaki insan ve hayvan figürlerini, yan yana sıralanmış noktaları ve çizgileri inceledi. Birkaç kez öksüren dedesine dikti gözlerini. Mayahuel henüz okumayı çok iyi bilmeseydi de bu sayfalara bakmak onu çok heyecanlandırıyordu.” (s.36).

“... Aslında uykusu gelmişti ama. Mayahuel dedesinin o gün kütüphaneden getirdikleri kitaplardan birini masanın üstüne açışını, sonra evin arkasından kendi ürettiği

kâğıt tabakasını getirişini, sonra da kömür uçlarını ve fırçalarını alıp aynısını kopya edişini izlemek istiyordu.” (s.63).

Ölüme karşı duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Mayahuel’in annesi ve babası yıllar önce hastalıktan ölmüştü. Temilotzin’in günlerce ateşler içinde kıvranan kızı ve damadı için tanrılarına sunmadığı adak kalmamıştı. Ancak bütün bunlar işe yaramamış, sonunda kahırlar içinde işte şu anda karışışında duran ve meraklı gözlerle ona bakıp duran tek torunuyla kalakalmıştı.” (s.27).

“Temilotzin buruşuk elleriyle sayfaların akordeon yapraklarını birbiri üstüne katlayıp iki ucundaki tahta kapakları bir araya getirdi. Sonra uzanıp duvar dibindeki yığının en üstüne attı. ‘Ölüm’ dedi. Onun anlamı ölüm.” (s.40).

Arkadaşlığa-dostluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Kimseye güvenemem ki Maya... Bunu yaptığımı en yakın dostlarımdan bile gizledim çünkü onların başını yakmak istemedim.” (s.80).

“... Aynı dili konuşmalar da adamın asla anlayamayacağı bir nedenle çocukların onun amacına uygun davrandıklarını, bu nedenle dost olduklarını anlamıştı.” (s.197).

Umutlu olmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Dedeciğim... Dedeciğim... Merak etme, bizi bulamayacaklar... Ben de seni unutmayacağım...” (s.67).

“... Umarım fark etmezler. Ve umarım bir gün gelecekte bu topraklarda yaşayacak olan insanlar bu sakladıklarımızı bulur da buralarda Aztekler diye bir ulusun yaşadığını, onların da kendilerine özgü bir kültürleri, edebiyatları olduğunu öğrenirler...” (s.177).

Yaşlı bireylere duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... Bir iki adım yaklaştı. Taş duvarda daha çok bir oyuğu andıran pencereden süzülen sabah ışığı dedenin buruşuk yüzündeki kederli ifadeyi belirgin hâle getiriyordu.” (s.14).

“Dede yerinden doğruldu. İki büklüm yürüyerek bahçeye çıktı. Bir süre durup karşı yamaçlara baktı...” (s.15).

Kültüre duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Bizim de onların dinini, kültürünü ve edebiyatını benimsememizi istiyor. Bizimkileri ilkel ve gelişmiş buluyor. Hatta tanrılarımızı bile küçümsüyor... Üstelik ne yazık ki...” (s.56).

“Var olduğumuzdan bu yana gelen bir kültürümüz var bizim. Dillimiz var. Tanrılarımızın sözleri var... Bilgelerimizin yazdıkları, çizdikleri var... Hepsini yok etmek istiyorlar! Bizleri yok etmek istiyorlar! Takvimimizi, sayılarımızı, bilgilerimizi, inancalarımızı, alışkanlıklarımızı, anılarımızı, geçmişimizi... hepsini yok etmek istiyorlar! İstiyorlar ki çocuklarımız, torunlarımız hiçbir şey hatırlamasın geçmişimizle ilgili...” (s.66).

Çocuğa ve çocukluğa duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifade:

“... Yapıların arasında ise beyaz giysili kadınlar erkekler dolaşıyordu. Çocuklar? Nedense çocukları getiremedi gözlerinin önüne. Demek ki aklında kalan resimlere çözükle çizmeyi akıl edememişti ressamlar... Belki de çizmişlerdi de o hatırlamıyordu.” (s.109).

Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“...Mayahuel bir kızdı. Yazıcılar ise geleneksel olarak erkekler arasından yetiştirilirdi.” (s.27).

“Benim erkek arkadaşım yok! Hem sana ne bundan?”

__ Ne demek sana ne?

__ Tabii sana ne! Ben senin kız arkadaşına karışıyor muyum?

__ Ben başkayım canım! Ben erkeğim tamam mı!

__ Yaa... Neden başkaymış? Pis şey!” (s.30-31).

“__ Evet. Ağabeyim de döver. Kardeşimi de döver. Camdan baktı diye döver...”

__ Camdan baktı diye mi? Caner şaşırmişti. ‘Camdan bakınca niye dövüyor ki?’

__ Erkekler görür diye... Durun kitabımızı vereyim de gidin siz. Ağabeyim gelirse bizi de döver, sizi de döver!

__ Döver mi? Nasıl yani? Ne yaptık ki biz?” (s.161).

Tarihsel duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“İspanyol Juan de Zumarraga 1527 tarihinde Meksika Genel Valisi olarak Meksika’ya gönderildi. Zumarraga’nın adı Meksika tarihini derinden etkileyen iki olayla ilişkilidir: Yeni Dünya’da ilk matbaa makinesini kurmaktan ve Aztek İmparatorluğunun zengin edebiyatının çoğunu imha etmekten sorumluydu...” (s.44).

“Ah kızım, bunu anlaman çok zor. Öyle küçüksün ki... Şu kadarını söyleyeyim sana: Zumarraga bizim onların ülkelerinden, yani İspanya’dan getirdikleri kitapları okumamızı istiyor; kendi kitaplarımızı okumamızı istemiyor...” (s.55).

İnsanî duygulara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifade:

“... Yüreğindeki acı tarif edilemezdi. Yalnızca ruhsal bir keder, yaşlı yüreğini burkan bir üzüntü değildi bu. Göğsünün içinden boğazına hırıltıyla yükselen, elle tutulur bir acıydı; sanki kör bir hançer göğsünü yarıyor gibiydi. Gözlerinden akan yaş gizlemeye gerek görmeksizin meydana yöneldi.” (s.156)

Hayal ve düş gücüne duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“... Şöyle sihirli bir kalemim olsa... Kendi kendine yazıp bitirse ödevimi... Hem de hepsini benim elyazımla yazsa...” (s.33).

“İyi olurdu, dedi yaşlı adam. Çok iyi olurdu. Ya da ben daha hızlı yazabilseydim... Keşke tanrılar benden yana olup daha hızlı yazmamı sağlayacak mucize gönderselerdi...” (s.81).

Sorgulamaya ve meraka duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Eskiden, bilgisayar yokken nasıl yazıyorlardı o kadar yazıyı bu insanlar?” (s.31).

“Hem ödevi internetten indirmelerine öğretmenin neden kızdığını da anlamıyordu. İnternette her aradığında indirilebilecek bir bilgiyi neden oturup bir de elle yazmaları gerekiyordu ki? Her şeyi öğrenmeleri neden gerekiyordu ki zaten? Hangi bilgi kime ne zaman gerekliyse o zaman internetten okuyup öğrenemez miydi? Öğretmen niye böyle bir işkenceyi uygun bulmuştu ki onlara?” (s.32).

Zamana duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Eğer biraz daha zaman olabilseydi, daha çoğunu kopyalayıp kaçırabileceklerdi ve Azteklerden günümüze daha çok eser kalmış olurdu...” (s.88).

“Hepsini kurtarmaya zamanları yetmemiş...Keşke daha çok zamanları olsaymış.”
(s.97).

“Ama kitaplarımızı yok etmeye kararlı. Mutlaka geleceklerdir. Artık hiç zamanımız kalmadı. Hemen çalışmaya koyulmalıyız.” (s.113).

“Haydi, dedi Oktay. Zamanımız yok! Şey... Yani... Bu zamanda zamanımız yok demek istedim!” (s.181).

Cesaretli olmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifade:

“Öte yandan bu zamandan kendi zamanlarına gitmek için tek şansları bu kitaptı. Ne yapıp edip onu bulmak zorundaydılar. Tüm cesaretlerini toplayıp eve doğru yürüdüler. Caner kapıya vurdu.” (s.154).

Kişisel bilgi ve eşyaların gizliliğine ve dokunulmazlığına duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

“Cansu bağırdı:

__ Karıştırmasına telefonumu!

Caner telefon elinde sırtarak dışarı kaçtı. Cansu da peşinden...

__ Versene ya telefonumu!” (s.29-30).

“Uzun bir süredir herkesten gizlediği ve neredeyse kendisinin bile unutmaya başladığı sırrını hatırlatmıştı bu palamut ona.” (s.107).

“__ Ozan sana bir şey söyleyecek. Bir sır...

__ Sır mı? Ne çok sır varmış bilmediğim!..” (s.170).

Mücadeleye ve başarmaya duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifade:

“Başarıyoruz, dedi Caner.

__ Tarihi değiştiriyoruz! Dedi Oktay.” (s.198).

Sorumluluklara duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifadelerden örnekler:

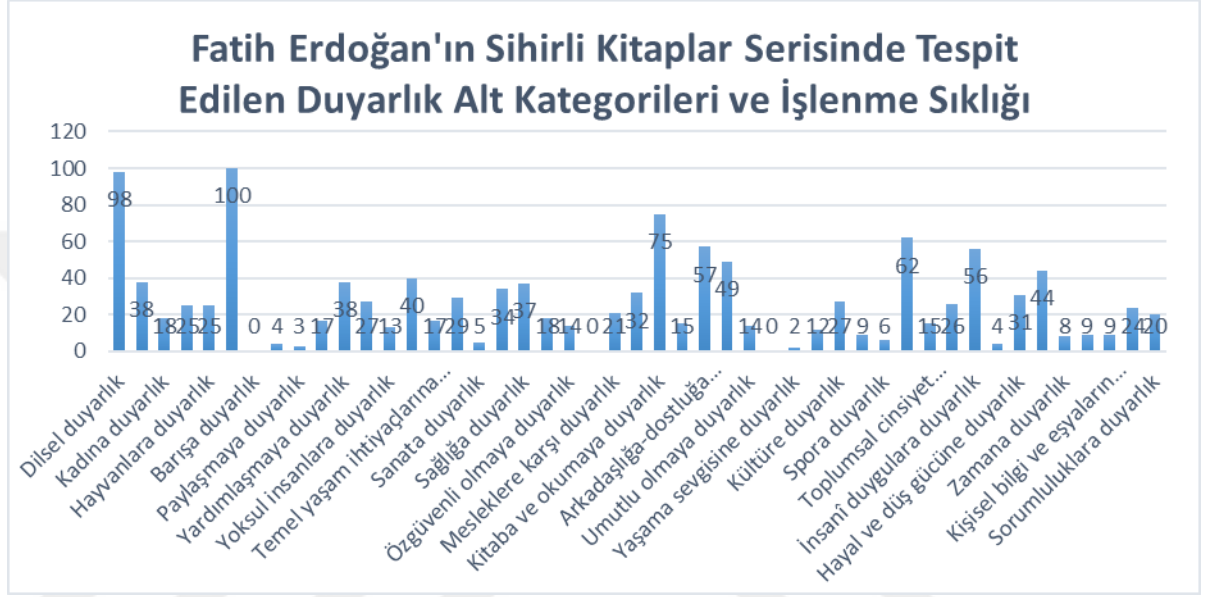
“... Öğretmenin verdiği ödevi yapmamak şöyle dursun, söylendiği tarihte tamamlamamış olmayı bile düşünemezlerdi.” (s.18).

“Masasına oturma anını geciktirmeye çabalıyordu. Günlerce yazsa bile

bitiremeyeceğine inandığı bir ödevin başına oturmak için kim acele ederdi ki! Öte yandan başına oturmayı geciktirdikçe ödev de bitmeyecekti.” (s.42).

“Meydana mı? Hayır olmaz, dedi Temilotzin. Bunları sayılı teslim etmem lazım. Sayılı teslim etmem lazım. Yoksa cezalandırır beni Zummarraga...” (s.184-185).

4.12. “Sihirli Kitaplar” Serisindeki 11 Kitapta Tespit Edilen Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklıkları

Grafik 4.12. Fatih Erdoğan'ın “Sihirli Kitaplar” Serisindeki 11 Kitapta Geçen Toplam Duyarlık Alt Kategorileri ve İşlenme Sıklığı.

Grafikte de görüldüğü üzere Fatih Erdoğan'ın Sihirli Kitaplar serisindeki 11 kitapta 44 duyarlık alt kategorisine ilişkin toplamda 1227 ifade tespit edilmiştir. Tespit edilen ifadeler en fazla aile bireylerine duyarlık (100), dilsel duyarlık (98), kitaba ve okumaya duyarlık (75), çocuğa ve çocukluğa duyarlık (62), arkadaşlığa-dostluğa duyarlık (57), insani duygulara duyarlık (56), insan ilişkilerine duyarlık (49) alt kategorilerine ilişkindir.

Devamında ise en siktan işlenenden en aza doğru sıralandığında 11 kitapta; sorgulamaya ve meraka duyarlık (44), hakka, hukuka, adalete duyarlık (40), mutluluğa duyarlık (38), yardımlaşmaya duyarlık (38), sağlığa duyarlık (37), doğaya ve yaşadığı gezegene duyarlık (34), dürüst olmaya duyarlık (32), hayal ve düş gücüne duyarlık (31), bilime duyarlık (29), emeğe ve çalışkanlığa duyarlık (27), kültüre duyarlık (27), tarihsel duyarlık (26), aşka-sevgiye duyarlık (25), hayvanlara duyarlık (25), mücadeleye ve başarmaya duyarlık (24), mesleklere karşı duyarlık (21), sorumluluklara duyarlık (20), kadına duyarlık (18), kişiye özgü özelliklere duyarlık (18), toplumsal huzura ve normlara

duyarlık (17), temel yaşam ihtiyaçlarına duyarlık (17), ölüme karşı duyarlık (15), toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlık (15), özgüvenli olmaya duyarlık (14), umutlu olmaya duyarlık (14), yoksul insanlara duyarlık (13), yaşlı bireylere duyarlık (12) alt kategorilerine ilişkin ifadelerin olduğu görülmektedir.

İncelenen 11 kitapta en az; oyuna duyarlık (9), cesaretli olmaya duyarlık (9), kişisel bilgi ve eşyaların gizliliğine ve dokunulmazlığına duyarlık (9), zamana duyarlık (8), spora duyarlık (6), sanata duyarlık (5), iyilik yapmaya duyarlık (4), özverili olmaya duyarlık (4), paylaşmaya duyarlık (3), yaşama sevgisine duyarlık (2) alt kategorilerine ilişkin ifade tespit edilmiştir. Bununla birlikte barışa duyarlık (0), özgürlüğe duyarlık (0), engelli bireylere duyarlık (0) alt kategorilerine ilişkin herhangi bir ifadeye rastlanmamıştır.

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada Fatih Erdoğan'ın “Sihirli Kitaplar” serisindeki 11 kitap duyarlık eğitimi bağlamında incelenmiştir. Human Korban'ın kapak ve iç resimlerini çizdiği, Keriman Güldiken'in editörlüğünde hazırlanan ve Mavibulut yayıncılık tarafından basılan “Sihirli” serisindeki 11 kitapta ortak olan özellikler şunlardır: kahramanın öncesinde yaşadığı bir olayla ilgili mutsuz olması, o mutsuzluğu ile parkta dolaşırken ya da parkın yanından geçerken mutsuzluğuyla ilgili iç geçirmesi yani hayal kurması ‘Keşke...’ diye hayalini dile getirmesi ve meşe ağacından kafasına bir palamut düşmesi; bu palamut sayesinde kitabın adında geçen nesnenin sihirli olması (gözlük, kalem, kaykay...gibi) ve kahramanın bu sihirli nesne ile olağanüstü yetenekler kazanması; çeşitli maceralar yaşaması ve kitabın sonunda palamudun yok olmasıyla olağanüstü yeteneklerin son bulmasıdır. 11 kitapta da kahraman sihirli nesnenin kazandırdığı olağanüstü yeteneklerle ilginç maceralara atılır, birtakım yanlışlıkları düzeltir, ihtiyacı olana yardım eder, haksızlığı çözer kimi zaman hiç bilmediği bir ülkeye kimi zaman hiç bilemediği bir tarihe gider. Ancak kitabın sonunda her defasında kahraman sihirli yaşamın verdiği geçici mutluluk yerine gerçek hayatın içinde olmayı ve o mutluluğu tercih eder.

Çocuklara sihirli nesnelere büyüdü bir dünya sunarak okumayı eğlenceli hâle getiren Fatih Erdoğan aynı zamanda kahramanın yaşadığı olaylar ile de okuyucuda birçok duruma ya da olaya yönelik farkındalık oluşturarak okuyucunun duyarlık kazanmasına katkı sağlar. Böylece Arslan (2016)'ın yazınsal çocuk kitaplarının çocukların davranış ve düşüncelerini etkilemesiyle onların kişiliklerinin şekillenmesine katkı yapar, ifadesi Fatih Erdoğan'ın kitaplarında yerini bulur. Araştırmada Fatih Erdoğan'ın Sihirli dizisindeki 11 kitabı 47 farklı duyarlık alt kategorisi esas alınarak incelenmiştir. Bu bağlamda araştırmanın ana problemine ve alt problemlerine ilişkin sonuçlar aşağıdaki gibidir:

“*Sihirli Şemsiye*” kitabında 16 farklı duyarlık alt kategorisine ilişkin toplamda 73 ifade tespit edilmiş. Bu ifadelerden en fazla hakka, hukuka, adalete duyarlık alt kategorisine ilişkin ifade tespit edilmiştir. Devamında ise doğaya ve yaşadığı gezegene duyarlık, aile bireylerine duyarlık, toplumsal huzura ve normlara duyarlık, insani duygulara duyarlık alt kategorilerine ilişkin ifadeler gelmektedir. Kitapta hoşlandığı arkadaşı Ömer'i, okulların yoğun kar yağışı nedeniyle tatil edilmesi sonucu göremeyeceği

için üzülen Nilay'ın hava durumunu kendisinin belirlemek istemesi ve sonuçları anlatılır. Nilay istediği zaman havanın yağmurlu, karlı ya da güneşli olmasını sağlayan sihirli şemsiyeye sahip olur. Kitapta Nilay ile Ömer arasındaki hoşlanma ile aşka-sevgiye duyarlık; küresel ısınma konusunun geçmesi ile doğaya ve yaşadığı gezegene duyarlık; evlerinin yakınında kaçak villa yapımına şahit olma ve bu durumu gerekli yere şikâyet ederek inşaatın durmasını sağlamasıyla hakka, hukuka, adalete duyarlık; Nilay'ın, annesinin ve babasının aile içindeki birbirlerine olan sevgileri ile aile bireylerine duyarlık; yoğun kar yağışında yetkililerin halkı uyarması ve herhangi bir can kaybının vs. olmaması ile toplumsal huzura ve normlara duyarlık; kahramanların birbirleriyle iletişimde kullandıkları ifadeler ile insan ilişkilerine duyarlık işlenmiştir.

Fatih Erdoğan'ın eserlerini eğitsel değerler açısından inceleyen Yılmaz (2013)'a göre “Sihirli Şemsiye” de Nilay'ın babasının ormana kaçak villa yapan kişileri yetkili birimlere şikâyet etmesi, bu olayın peşini bırakmamasını “haksızlık karşısında direnmeyi ve mücadele etmeyi öne çıkaran eğitsel değer” olarak almış. Dolayısıyla bu ifade kitapta hakka, hukuka, adalete duyarlık oluşturacak nitelikte ifadelerin olduğu sonucunu desteklemektedir. Hava durumunun sık sık değişmesiyle küresel ısınma konusuna değinen Nilay'ın babasının ifadelerini Yılmaz (2013) “Bireyi ödevlerinde bilinçlendiren değer” başlığında ele almış ki burada da ifadenin doğaya ve yaşadığı gezegene duyarlık oluşturacak nitelikte olduğunu kanıtlamaktadır. Araştırmada aile bireylerine duyarlık alt kategorisinde alınan ifadeleri Yılmaz (2013) evrensel değerler başlığında sevgi değeri olarak almıştır.

Fatih Erdoğan'ın eserlerinde çocuk ve eğitim temasını inceleyen Kılıçarslan (2011) da Sihirli Şemsiye kitabında “küresel ısınmaya yönelik eğitsel saptamalar” ve “kaçak yapılaşmaya yönelik eğitsel saptamalar” başlığında aldığı ifadeler, araştırmacının doğaya ve yaşadığı gezegene duyarlık ve hakka, hukuka, adalete duyarlık alt kategorisinde aldığı ifadeler ile örtüşmektedir.

“Sihirli Şapka” adlı kitapta 20 farklı duyarlık alt kategorisine ilişkin toplamda 53 ifade tespit edilmiştir. Kitapta öğretmenin verdiği ödevleri yapmaktan sıkılan ve görünmez olmak isteyen Burak'ın öyküsü anlatılmaktadır. Araştırmacının tespit ettiği en sık işlenen duyarlık alt kategorileri: arkadaşlığa-dostluğa duyarlık, insani duygulara duyarlık, sorumluluklara duyarlıktır. Burak'ın arkadaşı Ece'yi evlerine giren hırsızların elinden kurtarmasını araştırmacı arkadaşlığa-dostluğa duyarlık, mücadeleye ve başarmaya duyarlık alt kategorilerine ilişkin ifadeler olarak almıştır. Dolayısıyla Yılmaz (2013) da

çalışmasında bu durumu kahramanlık davranışıyla ilişkilendirerek “haksızlık karşısında direnmeyi ve mücadele etmeyi öne çıkaran değerler” başlığı altında alması araştırmanın bulgularını doğrular niteliktedir. Yine araştırmacının tespit ettiği emeğe ve çalışkanlığa duyarlık alt kategorisine ilişkin konu ve ifadeler Yılmaz’ın (2013) çalışmasında da “haksızlıklar karşısında direnmeyi ve mücadele etmeyi öne çıkaran değerler” başlığı altında alarak emeğe vurgu yapmasıyla örtüşmektedir. Sorumluluklara duyarlık alt kategorisine alınan Burak’ın ödevlerini yapmakta zorlanması ama ne olursa olsun öğretmen ödev verdi diye yapmaya uğraşmasını, babasının Burak’a bu konuda yol gösterip destek olmasını anlatan ifadeleri ise Kılıçarslan (2011) “ebeveyn tutumlarına yönelik eğitsel saptamalar” başlığı altında almıştır. Yılmaz (2013) ise bu ifadeleri “formel eğitim süreciyle ortaya çıkan değerler” başlığı altında alarak ödevlerin öğrencilerin sorumluluklarının farkında olmasına da değinmiştir bu da araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

“*Sihirli Küpe*” kitabında toplamda 21 farklı duyarlık alt kategorisine ilişkin 86 ifade tespit edilmiştir. Tespit edilen duyarlık alt kategorilerinden işlenme sıklığı en fazla olanlar sırasıyla şu şekildedir: aile bireylerine duyarlık, sorgulamaya ve merak duyarlık, dilsel duyarlık, çocuğa ve çocukluğa duyarlık, mutluluğa duyarlık, sağlığa duyarlık, ölüme karşı duyarlık, arkadaşlığa-dostluğa duyarlık; en az rastlanan duyarlık alt kategorileri ise temel yaşam ihtiyaçlarına duyarlık, dürüst olmaya duyarlık, oyuna duyarlık, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlık, özverili olmaya duyarlık, hakka, hukuka, adalete duyarlık, özgüvenli olmaya duyarlık, hayal ve düş gücüne duyarlık. Kitapta fakir bir ailenin en küçük çocuğu Elif’in macerası anlatılır. Babası olmayan Elif’in ağabeyleri, ablaları tek odalı bir evde geçim mücadelesi verirler ve anneleri de dâhil olmak üzere hepsi çalışır. Elif’in kaybolması ile aile bireylerinin hem Elif’e hem birbirlerine olan sevgilerini gösteren ifadeler; Gizem’in babasının kanser olan kızının tedavisi için para bulmaya çalışması da aile bireylerine duyarlık oluşturacak niteliktedir. Yılmaz (2013)’ın çalışmasında da bu durum “evrensel değerler” başlığı altında sevgi değeri olarak alınmıştır.

“*Sihirli Küre*” kitabında 22 farklı duyarlık alt kategorisine ilişkin toplamda 86 ifade tespit edilmiştir. Bu ifadeler en fazla dilsel duyarlık, aile bireylerine duyarlık, çocuğa ve çocukluğa duyarlık, kişiye özgü özelliklere duyarlık kategorilerine ilişkin olup en az işlenen duyarlık alt kategorileri ise kadına duyarlık, hayvanlara duyarlık, sağlığa duyarlık, hayal ve düş gücüne duyarlık, cesaretli olmaya duyarlık, sorumluluklara duyarlıktır. Sihirli küresiyle Yeni Zelenda’ya çok özlediği anneannesinin yaşadığı ülkeye bir anda giden

Ozan'ın daha önce çok da üstüne düşmediği İngilizce ile verdiği mücadeleyi anlatan cümleler, farklı bir dil öğrenmenin, bilmenin önemine ve gerekliliğine işaret ettiği için dilsel duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadeler olarak kabul edilmiştir. Kılıçarslan (2011) çalışmasında Sihirli Küre kitabında Ozan'ın anneannesiyle birbirlerine olan sevgisini “aile büyüklerine yönelik eğitsel saptamalar” başlığı; Ozan'ın kaybolmasıyla annesinin ve babasının üzülmelerini, telaşlanmasını anlatan ifadeleri ise “ebeveyn tutumuna yönelik eğitsel saptamalar” başlığı altında değerlendirmiştir.

“*Sihirli Kutu*” kitabında 24 farklı duyarlık alt kategorisine ilişkin toplamda 158 ifade tespit edilmiştir. Bu ifadelerden en fazla aile bireylerine duyarlık, kitaba ve okumaya duyarlık, çocuğa ve çocukluğa duyarlık, insan ilişkilerine duyarlık, kitaba ve okumaya duyarlık, çocuğa ve çocukluğa duyarlık alt kategorilerine ilişkin ifadelere rastlanmıştır. En az tespit edilen duyarlık alt kategorileri ise emeğe ve çalışkanlığa duyarlık, özgüvenli olmaya duyarlık, mesleklere karşı duyarlık, sorumluluklara duyarlık, paylaşmaya duyarlık, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlık, sorgulamaya ve meraka duyarlık, cesaretli olmaya duyarlık, yardımlaşmaya duyarlık, umutlu olmaya duyarlık alt kategorileridir. Kitapta yoksul bir ailenin tek çocuğu olan Baran'ın öyküsü anlatılmaktadır. Baran tek çocuktur ve yakın zamanda bir kardeşi olacaktır. Ailenin birbirlerine olan sevgisine sıkça yer verilen öykü okuyucuda aile bireylerine duyarlık oluşturacak niteliktedir. Ayrıca Baran'ın sınıf arkadaşı Nisanur'un kitap okumayı çok sevmesini, hatta sevdiği kitapların yazarı ile tanışmış olmasını ve onun tüm kitaplarını okuduğunu anlatan cümleler kitaba ve okumaya duyarlık oluşturacak ifadelerdir. Baran'ın davranışlarına ailenin yaklaşım biçimlerini içeren cümleler ise çocuğa ve çocukluğa duyarlık oluşturan ifadeler olarak kabul edilmiştir.

“*Sihirli Kitap*” adlı kitapta 27 farklı duyarlık alt kategorisine ilişkin toplamda 143 ifade tespit edilmiştir. Kitaba ve okumaya duyarlık alt kategorisine ilişkin en fazla ifadenin tespit edildiği öyküde en az sorumluluklara duyarlık, emeğe ve çalışkanlığa duyarlık, hakka, hukuka, adalete duyarlık, iyilik yapmaya duyarlık, sağlığa duyarlık, özgüvenli olmaya duyarlık alt kategorilerine ilişkin ifadelere rastlanmıştır. Öykünün kahramanı Oktay ve Nilüfer, sihirli kitap ile zamanda yolculuk yaparlar. Nilüfer'in birçok bilgiyi kitaplar sayesinde bilmesi, kitap okumanın bir gün bir yerlerde işe yaradığının fark edilmesini anlatan cümleler kitaba ve okumaya duyarlık ; Oktay ve Nilüfer'in zamanda yolculuk sırasında yaşadıkları serüvenlerde birbirlerini koruyup kollamaları, Nilüfer'in Oktay'ın doğum gününün güzel geçmesini sağlaması yönündeki çabaları arkadaşlığa-dostluğa duyarlık; gelecek yıllarda hapla beslenileceğini anlatan bölümler ile zamanda

yolculuk sırasında uzay üssündeki araç içinde yaşadıkları bilime duyarlık oluşturacak niteliktedir. Kılıçarslan (2011) çalışmasında Sihirli Kitap ile ilgili “kitaplara yönelik eğitsel saptamalar, ebeveyn tutumuna yönelik eğitsel saptamalar, öğretmen tutumlarına yönelik eğitsel saptamalarda bulunmuştur. Yılmaz (2013) da çalışmasında Oktay’ın arkadaşı Nilüfer’le olan arkadaşlığını “evrensel değerler” başlığı altında arkadaş sevgisi olarak ele almıştır. Araştırmacının, Oktay’ın kitaplardan daha çok filmlerden eğlenerek öğrendiğini anlatan bölümleri sanata duyarlık alt kategorisinde aldığı ifadeleri Yılmaz (2013) da “formel eğitim süreciyle ortaya çıkan değerler” başlığında değerlendirmiştir.

“*Sihirli Top*” kitabında 28 farklı duyarlık kategorisine ilişkin toplamda 145 ifade tespit edilmiştir. Bu ifadelerden en çoğu dilsel duyarlık alt kategorisine ilişkin olup devamında insan ilişkilerine duyarlık, hayvanlara duyarlık, insani duygulara duyarlık, kitaba ve okumaya duyarlık, mücadeleye ve başarmaya duyarlık, aşka-sevgiye duyarlık, yaşlı bireylere duyarlık alt kategorilerine ilişkin ifadelere de sıklıkla rastlanmıştır. Kitapta en az tespit edilen ifadeler ise kadına duyarlık, toplumsal huzura ve normlara duyarlık, ölüme karşı duyarlık, sorumluluklara duyarlık alt kategorilerine ilişkindir. Araştırmacının Deniz’in top oynarken girdiği çabayı, sorumluluğunu mücadeleye ve başarmaya duyarlık, sorumluluklara duyarlık alt kategorisinde alması; Yılmaz (2013) ise çalışmasında aynı ifadeleri “bireyi yaşadığı toplum içinde öne çıkaran değerler” başlığı altında başarıma duygusuyla ve sorumlu davranış ile ilişkilendirmiş olması da araştırmacının tespitleriyle örtüşmektedir. Yine vergi ödeme- vergi kaçakçılığı konularının geçtiği bölümleri araştırmacı hakka, hukuka, adalete duyarlık alt kategorisine ilişkin kabul etmiştir. Yılmaz (2013) ise çalışmasında bu ifadeleri “bireyi ödevlerinde bilinçlendiren değer” başlığı altına almıştır. Kitapta Hüseyin Dede’nin kendisine bir arkadaşı tarafından emanet edilen maymuna sahip çıkması, onun bakımını üstlenmesini ve o hayvana olan sevgisini araştırması hayvanlara duyarlık alt kategorisinde almıştır. Yılmaz (2013) da çalışmasında bu bölümleri “evrensel değerler” başlığı altında hayvan sevgisi olarak değerlendirmiştir.

“*Sihirli Kaykay*” kitabında 24 farklı duyarlık alt kategorisine ilişkin toplamda 79 ifade tespit edilmiştir. Tespit edilen ifadelerden en fazla dilsel duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerdir. Aile bireylerine duyarlık, emeğe ve çalışkanlığa duyarlık, mücadeleye ve başarmaya duyarlık, insani duygulara duyarlık, dürüst olmaya duyarlık, sağlığa duyarlık, mutluluğa duyarlık alt kategorilerine ilişkin ifadelerin olduğu kitapta ölüme karşı duyarlık, yaşama sevgisine duyarlık, cesaretli olmaya duyarlık, kişisel bilgi ve eşyaların gizliliğine ve dokunulmazlığına duyarlık, sorumluluklara duyarlık alt kategorilerine ilişkin

ifadelere ise en az sayıda rastlanmıştır. Sihirli kaykaya sahip Bülent'in kaykay yarışındaki başarısının palamuda bağlaması ve onu jüriye açıklamaya karar vermesi ile dürüstlüğü duyarlık, Bülent'in kaykayıyla yarışmalara hazırlanması, bunun için çok çalışması kendi çabasıyla birinci olmak istemesini anlatan bölümleri emeğe ve çalışkanlığa duyarlık alt kategorisinde değerlendirilmiştir. İlnur'u kaçıran kişilerin kulak sözcüğünü “gulak” demeleri gibi birçok sözcüğü yanlış söylemeleri çocukların bu yanlışları düzeltme çabaları ile doğrusunu söylemeleri dilsel duyarlık alt kategorisinde değerlendirilmiştir.

“*Sihirli Araba*” kitabında 26 farklı duyarlık alt kategorisine ilişkin toplamda 100 ifade tespit edilmiştir. Kitapta en fazla dilsel duyarlık kategorisine ilişkin ifade tespit edilmiş olup devamında sırasıyla aile bireylerine duyarlık, doğal çevreye ve yaşadığı gezegene duyarlık, sağlığa duyarlık, insani duygulara duyarlık, mutluluğa duyarlık, emeğe ve çalışkanlığa duyarlık, bilime duyarlık, aşka-sevgiye duyarlık sıklıkla işlenmiştir; kişisel bilgi ve eşyaların gizliliğine ve dokunulmazlığına duyarlık, sorumluluklara duyarlık, umutlu olmaya duyarlık, oyuna duyarlık alt kategorilerine ilişkin ise en az sayıda ifade tespit edilmiştir. Sihirli Araba kitabında Berke'nin Adnan Usta'ya emanet edilmesi ve Adnan Usta'nın mesleğinde çok iyi ve yenilikçi biri olması ile mesleklere duyarlık; yine Adnan Usta'nın kendisinin ürettiği pil ve pil ile çalışan araba ile bilime duyarlık, emeğe ve çalışkanlığa duyarlık; petrolün tükeneceğini, doğaya zarar vermeyen bir şeyler bulmamanın önemini anlatan ifadeler ile de doğaya ve yaşadığı gezegene duyarlık alt kategorileri ilişkilendirilmiştir. Berke'nin ve arkadaşının pili çalan kişilerle verdiği mücadele ile mücadeleye ve başarmaya duyarlık işlenmiştir.

“*Sihirli Gözlük*” kitabında 33 farklı duyarlık alt kategorisine ilişkin toplam 161 ifade tespit edilmiştir. Tespit edilen ifadelerden en sık aile bireylerine duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadeye rastlanmıştır. Diğer ifadelerin işlenme sıklığı ise sırasıyla: çocuğa ve çocukluğa duyarlık, insani duygulara duyarlık, dilsel duyarlık, sağlığa duyarlık, yardımlaşmaya duyarlık, kültüre duyarlık, kadına duyarlık, aşka-sevgiye duyarlık, toplumsal huzura ve normlara duyarlık, bilime duyarlık, insan ilişkilerine duyarlık şeklindedir. Hayvanlara duyarlık, temel yaşam ihtiyaçlarına duyarlık, arkadaşlığa-dostluğa duyarlık, yaşama sevgisine duyarlık, yaşlı bireylere duyarlık, mücadeleye ve başarmaya duyarlık alt kategorileri ise en az işlenen duyarlıklardır. Sihirli Gözlük kitabında iki bilim insanının arasındaki kıskançlık göze çarpar özellikle önemli bir bilgiyi elinde tutan bilim insanı Barrett'in ve şifreyi sihirli gözlük sayesinde çözen Emre'nin kaçırılışı ile başlayan macerada aile bireylerine duyarlık sıkça göze çarpar zira Emre'nin anne ve babası

çocukları bir an evvel bulunsun isterler. Emre'nin kaçırıldığında yaşadıkları ve yerlilerin kendilerine ait gelenekleri kültüre duyarlık oluşturacak niteliktedir. Yılmaz (2013) da bu bölümleri “dinî ve kültürel değerler” başlığında değerlendirmiştir.

“*Sihirli Kalem*” kitabında 29 farklı duyarlık alt kategorisine ilişkin toplamda 140 ifade tespit edilmiştir. Tespit edilen duyarlık alt kategorilerinin işlenme sıklığına bakıldığında en fazla kültüre duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadelerin olduğu görülmektedir. Devamında ise kitaba ve okumaya duyarlık, tarihsel duyarlık, aile bireylerine duyarlık, hayal ve düş gücüne duyarlık, zamana duyarlık, dilsel duyarlık, ölüme karşı duyarlık, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlık, kadına duyarlık alt kategorilerine sıklıkla yer verilirken insani duygulara duyarlık, cesaretli olmaya duyarlık, mücadeleye ve başarmaya duyarlık alt kategorileri ise en az işlenen duyarlık alt kategorileridir. Sihirli Kalem kitabında Aztekler tarihi sık işlenmiştir. Dolayısıyla yine Aztek olan Temilotzin ile torunu Mayahuel'in Aztek kültürünün kaybolmaması için Azteklere ait kitapların yakılmaması için tüm kitapları elle yazarak kopyalamaya çalışmaları ve asıllarını saklamalarını anlatan bölümler tarihsel duyarlık, kültüre duyarlık, kitaba ve okumaya duyarlık alt kategorilerine ilişkin ifadeler olarak kabul edilmiştir. Ayrıca Yılmaz (2013) çalışmasında bu ifadelerin içerdiği bölümleri “olumsuz bir çağrışım olmakla birlikte bireyi bilinçlendiren değerler” başlığı altında ele almış ve “kültürel soykırım” teması ile ilişkilendirmiştir. Yine kitapta Caner'in kendisini erkek olduğu için kız kardeşinden bazı konularda ayrıcalıklı görmesini ve kız kardeşinin buna karşı çıkışını anlatan cümleler toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlık oluşturacak niteliktedir. Yılmaz (2013) da çalışmasında bu durumu “toplumsal algılar ile ilgili değerler” başlığı altında değerlendirmiştir. Araştırmacının kültüre duyarlık alt kategorisinde aldığı ifadeleri Yılmaz (2013) da “dinî ve kültürel değerler” başlığında almıştır.

Fatih Erdoğan'ın “Sihirli” dizisindeki 11 kitap incelendiğinde araştırmanın başında belirlenen 47 duyarlık alt kategorisinden 44 tane duyarlık alt kategorisine ilişkin toplamda 1227 ifade tespit edilmiş olup en fazla aile bireylerine duyarlık (100), dilsel duyarlık (98), kitaba ve okumaya duyarlık (75), çocuğa ve çocukluğa duyarlık (56), arkadaşlığa-dostluğa duyarlık (57), insani duygulara duyarlık (56), insan ilişkilerine duyarlık (49) işlenmiştir. İncelenen 11 kitapta en az; oyuna duyarlık (9), cesaretli olmaya duyarlık (9), kişisel bilgi ve eşyaların gizliliğine ve dokunulmazlığına duyarlık (9), zamana duyarlık (8), spora duyarlık (6), sanata duyarlık (5), iyilik yapmaya duyarlık (4), özverili olmaya duyarlık (4), paylaşmaya duyarlık (3), yaşama sevgisine duyarlık (2) alt kategorilerine ilişkin ifade

tespit edilmiştir. Bununla birlikte barışa duyarlık (0), özgürlüğe duyarlık (0), engelli bireylere duyarlık (0) alt kategorilerine ilişkin herhangi bir ifadeye rastlanmamıştır.

İncelenen kitaplardan en fazla *Sihirli Gözlük* adlı kitapta 33 adet duyarlık alt kategorisine ilişkin ifadeler tespit edilmiştir. *Sihirli Şemsiye* adlı kitapta ise 16 adet ile en az duyarlık alt kategorisi işlenmiştir. Bu durum kitapların sayfa sayılarına bakıldığında sayfa sayıları ile paralel bir durum olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Araştırmanın bulgularından da anlaşılacağı üzere Fatih Erdoğan'ın "Sihirli" serisindeki 11 kitabında birçok duyarlık alt kategorisine farklı oranlarda yer vermesi ile özellikle çocukların kahramanlar ve kahramanların başlarından geçen olaylar ile birbirinden farklı değerleri özümseyerek bu değerlere yönelik duyarlık oluşturacak nitelikte olduğu görülmektedir. Bu bağlamda "Fatih Erdoğan'ın eserlerinde çocuk ve eğitim teması" adlı yüksek lisans çalışmasında Kılıçarslan (2011), Erdoğan'ın eserlerinde çocuk kavramının önemli olduğu, eğitsel iletileri daha çok ebeveynler devamında ise öğretmenler üzerinden verdiği, çevremizde olup bitenlerle ilgili duyarlı olmamız gerektiği gerçeğini sosyal varlık olan insanın küresel iklim değişikliğinden, orman tahribatına, yaşlılara, yoksullara varana kadar hayatın birbirinden farklı birçok gerçekliğini anlatan konularıyla verdiği iletileriyle çocuğun sosyal gelişimine katkı yaparak onu duyarlı birey hâline getirmeye çalıştığı, çocuklarda arkadaşlık dostluk, aile sevgisi gibi değerlere yönelik eğitsel iletiler içerdiği sonucuna ulaşması da Fatih Erdoğan'ın eserlerinin çocuklarda duyarlık eğitimi kazandırma yolunda önemli birer araç olduğunu kanıtlamaktadır.

"Fatih Erdoğan'ın eserlerinin eğitsel değerler açısından incelenmesi" adlı doktora çalışmasında da Yılmaz (2013), Fatih Erdoğan'ın eserleriyle çocukları iyiye, doğruya, güzele yöneltmeye çalıştığı; anne, baba, kardeş, arkadaş, akraba, komşu iletişimde dayanışmaya sevgiye çokça yer verdiği; bireyi bilinçli kılacak davranışlar olarak kaçak yapılaşma, vergi ödeme, çarpık kentleşme, işsizlik, kültürel soykırım gibi birçok farklı durumlara yönelik farkındalık oluşturduğu; cinsiyet eşitliği, kadın algısı gibi toplumsal algılara yönelik kurgularıyla bireyi bilinçlendirdiği; adalet, sevgi, dürüstlük gibi evrensel değerlere ve merhametli olma, özür dileme, ders çıkarma, cesaret, özgüven, kişisel yaşamın gizliliği gibi yine birey için önemli birçok davranışa kitaplarında sıklıkla yer verdiği sonucuna ulaşması Fatih Erdoğan'ın kitaplarının çocuklara duyarlık eğitimi kazandırmada kullanılabileceğini desteklemektedir.

Son olarak araştırmanın amacı ve önemi başlığı altında değinildiği üzere çocukların

gelişimsel özellikleri dikkate alındığında küçük yaştan başlanarak verilen eğitimin etkisi de göz önüne alındığında çocuk edebiyatı çocukların hem bilişsel hem duyuşsal gelişimlerinde önemli yer tutar. Bu bağlamda Gönen ve Veziroğlu'nun (2013) da belirttiği gibi *“Çocukların kendi ihtiyaçları, ilgileri, yeterlilikleri vardır ve bunlar doğrultusunda kendi dünyalarını yapılandırır. Bu yapılandırma süreci doğrudan yapılan yönlendirmelerden ziyade yaşantının özünü önemli derecede etkileyen biyolojik, kültürel ve yaşam deneyimlerinin etkileşimi ile şekillenir.”* İşte tam da bu noktada çocuklara yaşantı zenginliği sağlayan çocuk edebiyatı yapıtlarından “Sihirli Kitaplar” serisi de üstüne düşen vazifeyi yerine getirir niteliktedir. Yine Vygotsky de çocuklarda dil gelişimi üzerine yaptığı çalışmalarla çocukların bilişsel gelişim ve düşünme becerileri ile dil gelişimi arasında bağ kurmuş, öğrenmede sosyal etkilere, yetişkin-çocuk iletişiminin önemine vurgu yapmıştır. Dil kuramları geliştiren bir diğer isim Chomsky ise dili, dil bilgisi kurallarından oluşan bir sistem olarak görerek dilin söz konusu yapısının o dili kullanan kişinin hiç duymadığı ya da dile getirmedeği sözcükler türetmesini sağlamak olduğunu belirtir (Johnson, 2003 ve Wood, 2003'ten Akt. Gönen ve Veziroğlu, 2013). Araştırmanın bulgularında dilsel duyarlık alt kategorisine ilişkin tespit edilen ifade sayısından (98) da anlaşıldığı üzere seri çocukların dilsel duyarlığın oluşmasını sağlayarak dil gelişimlerine de katkı yapacaktır.

5.2. ÖNERİLER

Fatih Erdoğan'ın Sihirli serisinin duyarlık eğitimi bağlamında incelenmesi adlı bu çalışmanın sonuçlarından hareketle araştırmacılara, eğitimcilere, ebeveynlere öneri olarak şunlar söylenebilir:

- Sihirli Şemsiye kitabı, sık sık değişen hava sıcaklıklarına, bu durumun sonuçlarına değindiği için doğaya ve yaşadığı gezegene duyarlık oluşturacak niteliktedir. Bu bakımdan fen bilimleri, sosyal bilgiler derslerinde bu kitap materyal olarak kullanılabilir.
- Sihirli Şapka kitabı, arkadaşlık ilişkisi, arkadaşların birbirlerinin zor anlarında yanlarında olmasına örnek teşkil edecek ifadelerin çokluğundan dolayı arkadaşlığa-dostluğa duyarlık oluşturacaktır bu bağlamda hem ebeveynler hem de eğitimciler çocuklara bu kitabı salık verebilirler.
- Sihirli Küpe adlı kitap, fakir ama birbirine sıkı sıkıya bağlı aileyi konu edindiği için aile bireylerine duyarlık oluşturacak niteliktedir ve bu

bağlamda çocukların bu kitabı okuması sağlanabilir.

- Sihirli Küre’de kahramanın daha önce hiç gitmediği ülkeye gitmesi, oradaki yasalara aykırı bir durumu fark edip bu olayın üzerine giderek suçluları yakalatması ile hakka, hukuka, adalete duyarlık ve mücadele ve başarıya; kahramanın İngilizce dersine yönelik algılarındaki değişim ile de dilsel duyarlık yeteneği geliyeceğinden yine öğrencilere tavsiye edilebilir.
- Sihirli Kutu adlı kitap, aile bireylerine duyarlık ve kitap okumayı çok seven kahramanın konuşmalarını içeren ifadelerin çokça ve olumlu anlamda geçmesinden kitaba ve okumaya duyarlık oluşturacak niteliktedir. Bu yüzden kitap okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırılmak istenen çocuklar için özellikle tavsiye edilebilir.
- Sihirli Kitap da yine okuma alışkanlığı ve sevgisi kazandırmaya yönelik iletilerin çokça geçmesinden dolayı öğrencilere, çocuklara bu bağlamda tavsiye edilebilir.
- Sihirli Top adlı kitap, insan ilişkileri, arkadaşlık-dostluk, insani duygulara duyarlık oluşturacak nitelikte olduğu için çocukların bu kitabı okuması sağlanabilir.
- Sihirli Gözlük adlı kitapta, aile bireylerine duyarlık, çocuğa ve çocukluğa duyarlık; bilime, bilimsel çalışmaya verilen öneme ilişkin ifadelerin de olmasıyla bilime duyarlık oluşturacak nitelikte olduğundan yine ebeveynler ve öğretmenler tarafından çocukların okuması sağlanabilir.
- Sihirli Kalem adlı kitapta, Aztekler ve bir milletin var oluşunda kültürel öğelerin, bunların taşıyıcısı olan kitapların önemine vurgu yapıldığı için kültüre duyarlık, tarihsel duyarlık bağlamında sosyal bilgiler dersinde; kitaba olan sevgi ve kitaba verilen değer ifadeleri sıklıkla geçtiği için de kitaba ve okumaya duyarlık kazandırmak için Türkçe derslerinde okuma etkinliklerinde kullanılabilir.
- Fatih Erdoğan’ın herhangi bir çocuğun gerçek yaşamda karşılaştığı veya karşılaşılabileceği türden birçok olayı konu edindiği Sihirli serisindeki kitaplar, çocukları eğlendirerek okumaya yöneltecek ve çocuğu hayatın gerçekleriyle yüzleştirecek, çocuk okur birtakım sorunlara kahramanları

aracılığıyla çözüm yolları bulacak en önemlisi sihirli bir dünyanın verdiği geçici mutluluk yerine gerçek yaşamdaki mutluluğun önemini kavratacak ve böylece çocuklara kitap okumayı sevdirecek nitelikte olduğu için özellikle ebeveynler ve eğitimciler tarafından bu kitaplar çocuklarla tanıştırılabilir.

- Okullarda yapılan kitap okuma saatlerinde Sihirli serisi öğrencilerle birlikte okunup üzerine eleştirel okuma etkinlikleri, atölyeler düzenlenerek duyarlık eğitimi yönünde çalışmalar yapılabilir.
- Fatih Erdoğan'ın diğer kitapları da duyarlık eğitimi bağlamında incelenebilir.
- Yine Fatih Erdoğan'ın Sihirli serisindeki tüm kitaplarda kitaba ve okumaya duyarlık oluşturacak nitelikte ifadelerin çokluğundan da anlaşılacağı üzere çocuklarda kitap okuma alışkanlığı ve sevgisi kazandırmak isteyen ebeveynlere, öğretmenlere tavsiye edilir.
- Ancak Sihirli Kitaplar serisindeki hiçbir kitapta engelli bireylere duyarlık, barışa duyarlık, özgürlüğe duyarlık alt kategorilerine ilişkin ifadeye rastlanmadığı için söz konusu duyarlıkların kazandırılması yönünde bu kitaplar uygun olmayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, E. ve Atasü Topçuoğlu, R. (2009). Modern çocukluk paradigmasının oluşumu-eleştirel bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 20(1), 95-103.
- Aksoy, İ. (2011). Türklerde aile ve çocuk eğitimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(16): 4.
- Akyüz, E. (2015). *Çocuk Hukuku: Çocukların Hakları ve Korunması*. (4.Baskı) Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Alamdar, S. G. ve Süngü, A. (2017). Nazım Hikmet'in Sevdalı Bulut adlı kitabındaki masalların duyarlık eğitimi bağlamında incelenmesi. *T. Şimşek ve BV Yıldız (Haz.) IV. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu içinde*, 301-314.
- Alaylıoğlu, R. ve Oğuzkan, A. F. (1976) *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitapevleri.
- Arı, B. ve Karatepe, E. (2010). Dede korkut hikayelerinde kadın ve çocuk eğitimi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14): 275-284.
- Aslan, C. (2006). Yazınsal nitelikli çocuk kitaplarının çocuğun gelişim sürecindeki yeri. *İçinde S. Sever (Ed.), II. Ulusal ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiriler Kitabı: 1. Cilt (s. 189-201)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Aslan, C. (2007). Yazınsal çocuk kitaplarının çocuğun anadili gelişimine katkısı. *Dil ve Yaratıcılık Dergisi*, 1(1),32-46.
- Aslan, C. (2013a). Duyarlık ve düşünceyi geliştirmede çocuk/gençlik edebiyatı. *Çoluk Çocuk Anne Baba Eğitimci Dergisi*, 12, 29-32.
- Aslan, C. (2013b). Çocuk edebiyatı yapıtlarının temel işlevleri. *Eğitimci Öğretmen Dergisi*, 17, 6-9.
- Aslan, C. (2013c). Çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtları yoluyla düşünme. *Kum Edebiyat Dergisi*, 12 (72-73), 11-18.
- Aslan, C. (2014). Türkiye'de çocuk ve gençlik edebiyatında duyarlı konuların ele alınışı üzerine eleştirel bir yaklaşım. *Eleştirel Pedagoji Dergisi*, 32, 51-56.
- Aslan, C. (2016). Oğuz Tansel'in derleyip yazdığı masalların duyarlık eğitimi bağlamında incelenmesi. *Uluslararası Türk masal dünyası ve doğumunun 100. yılında Oğuz Tansel sempozyumu bildiriler kitabı içinde*. (s.131-152), Ankara.
- Aslan, C. (2021). *Çocuk Edebiyatı ve Duyarlık Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ay, M.E. (1991). İslam hukuku kaynaklarına göre, pedagojik açıdan çocuk eğitiminde dayak cezasına getirilen sınırlamalar. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(3): 225-230.
- Aytaç, Ç. (2003). *Genel Edebiyat Bilimi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Aytaç, G. (1990). *Çağdaş Türk Romanı Üzerine İncelemeler*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Bak, G. (2017). 1980'li yıllardan günümüze Türk yazılı basımında çocuk olgusu. *İNİF E-Dergi*, 2(2), 163-188.
- Baş, B. (2015). *Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi

Yayıncılık.

Başaran, M. (1987). *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.

Binyazar, A. (2010). *Toplum ve Edebiyat*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.

Ceylan, İ. (2014). J.J.Rousseau'nun "Emile" adlı eserinde vurguladığı duygu ve düşünceler: Eserin tahlili. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 125-139.

Çelik, M. (2013). *Edebiyat-Eğitim İlişkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

Çelik, T. (2011). *Dil ve Edebiyat Öğretimi*. Ankara: Anı Yayınları.

Çelik, T. (2014). *Türkiye'de çocuk olmanın tarihi: Doğan Kardeş Dergisi*. H. Ersel (Ed.). Kazım Taşkent, Yapı Kredi ve Kültür Sanat. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 193-232.

Çer, E. (2019). Çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuğa göre olmasını sağlayan başat bir değişken: Eğitsel Özellikler. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR)*, 3(1), 1-11.

Çetişli, İ. (2006). Edebiyat eğitiminde edebî metnin yeri ve önemi. *Millî Eğitim Dergisi*. S. 169. s.75-83.

ÇHS. (1989), Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarınaDairSozlesme.pdf

Çotuksöken, Y. (2003). Anadili öğretiminde edebiyatın yeri ve işlevi. *Çağdaş Türk Dili*, 1(184), 148-151.

Demirel, Ö. (2010). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem

Yayıncılık.

Dilidüzgün, S. (2006). *Çocuk Edebiyatı Eleştirisinin Temelleri ve Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Eleştirisi* I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. hzl. Sedat Sever. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve TÖMER Dil Öğretim Merkezi Yayınları.

Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş Çocuk Yazını: Yazın Eğitime Atılan İlk adım*. İzmir: Tudem.

Doğan, Y. (2019). *Seza Kutlar Aksoy'un çocuk kitaplarında özüne duyarlılık*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Dönmez, O. (2019). *Fatih Erdoğan'ın Çocuk Kitaplarının Sosyal Gelişim Açısından İncelenmesi*. 14. Ulusal Okul Öncesi Öğretmenliği Öğrenci Kongresi Kitapçığı, Maltepe Üniversitesi, Bildiri No: 360.

Erdoğan, F. (1988). *"İp Kimdeydi? Kim Tutacak?" Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, İstanbul: Gökyüzü Yayınları.

Evsen, K. (2019). *Mustafa Ruhi Şirin'in Çocuk Şiirleri ve Masallarının Duyarlık Eğitimi Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

- Etoğlu Kibris, P. (2019). *Çocuk Edebiyatı Eserlerinin Duyarlık Eğitimi Bağlamında İncelenmesi: Gülten Dayıoğlu Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi/Eğitim Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Fatih Erdoğan'ın Hayatı: <https://www.fatih Erdogan.com/hakkimda/>
- Felski, R. (2016). *Edebiyat Ne İşe Yarar?* Çeviri: E. Ayhan. İstanbul: Metis (eleştiri) Yayıncılık.
- Fischer, E. (2016). *Sanatın Gerekliliği*. (çev. Cevat Çapan) İstanbul: Sözcükler Yayınları.
- Gençaydın, Z. (2008). *İnsanın Sanatla Eğitimi*. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayını.
- Göğüş, B. (1998). *Anlatım Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Kurtuluş Ofset Basımevi.
- Gönen, M. ve Veziroğlu M. (2013). Çocuk Edebiyatının Genel Hedefleri. Mübeccel Gönen (Ed.), *Çocuk Edebiyatı içinde* (1-11). Ankara: Eğiten Kitap
- Gönen, M. (2014). Alanın Bileşenleri Bağlamında Çocuk Edebiyatı Öğretiminin Amacı ve İşlevi. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*. 277-278
- Güçlü, S. (2016). Çocukluk ve çocukluğun sosyolojisi bağlamında çocuk hakları. *Sosyoloji Dergisi*. (1. Özel). s. 1-22.
- Gülyüz, H. (2003). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Gültekin, A. (2011). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazılar*. İstanbul: Erdem Yayınları.
- İmren Çöltü, C. (2017). Fatih Erdoğan'ın "Gözü Çok Ama Çok Ağrıyan Adam" adlı eserinde psikosomatik rahatsızlığın spiritüel iç görü kazanımı ile farkındalık oluşumunun irdelenimi. Tahir Balcı, Otto Holzapfel, Ergün Serindağ (Ed). *Schriften Zur Sprache Und Literatur içinde* (178-189).
- İmren Çöltü, C. ve Çeker, R. S. (2017). Fatih Erdoğan'ın "Hamburgere Dönüşen Anne, Kanepeye Dönüşen Baba" adlı eserlerinin okuma günlüğü bağlamında didaktik olarak karşılaştırılması. *Hikmet Asutay (Ed). Balkan Eğitim Araştırmaları içinde* (43-51). Trakya Üniversitesi Yayın No: 188.
- İnan, R. (1983). Dünyada çocuk yılı ve eğitimde çocuğa görelik. *Eğitim ve Bilim*, 8, (45): 28-32.
- İpşiroğlu, Z. (1997). *Eğitimde Yeni Anlayışlar*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karadoğan, U. C. (2019). "Çocuk ve Çocukluk" kavramının tarihsel süreçte değerlendirilmesi. *Çocuk ve Medeniyet*, 4(7), 195-226.
- Karakuş Aktan, E. N. (2019). Duyarlık Eğitiminde Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Yeri. *Prof. Dr. Sedat Sever'e Armağan Türkçe Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı Kurultayı*, cilt.1, ss.178-181. Ankara.
- Karakuş Öztürk, H. (2017). Çocukluğun tarihsel gelişimi üzerine düşünceler. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 253-276.
- Karakuş Tayşi, E. (2019). Sevim Ak'ın öykülerinin duyarlık eğitimi açısından incelenmesi. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 19, 303-324.
- Karaman, F. (2016). Fatih Erdoğan'ın Kitaplarında Mizah Öğesinin Bilişsel ve Duyuşsal İşlev Açısından İncelenmesi. *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 11/21 Fall 2016, Ankara/Turkey.

- Kavcar, C., Hengirmen, M., Koçak, M. ve Tümeçin, A. K. (2005). *Türkçe Okul Sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kavcar, C. (2017). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kılıçarslan, R. (2011). *Fatih Erdoğan'ın Eserlerinde Çocuk ve Eğitim Teması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Kulaksızoğlu, A. (2017). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Lukens, R. J. vd. (2021). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*. (Çev: C. Pamay). İstanbul: Erdem Yayınları
- Maslowski, M. R. and Morgan, L. B. (1973). *Interpersonal Growth and Self Actualization in Groups*. MSS Information Corporation, New York.
- Melanlıoğlu, D. (2020). Çocuk edebiyatındaki kayıp mültecilerin izinde duyarlılık eğitimi. *Türkiyat Mecmuası*, 30(1), 161-179.
- Misalli Büyük Türkçe Sözlük. (2005). İstanbul: Kubbealtı Yayınları
- Nas, R. (2004). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Neydim, N. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Nişanyan Sözlük (2020). *Kelime tanımı*. <https://www.nisanyansozluk.com/?k=duyarli%C4%B1k>
- Ritchie, J., Lewis, J., Nicholls, C. M., & Ormston, R. (Eds.). (2013). *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers*. Sage.
- Onur, B. (2005). Çocukluğun Dünü ve Bugünü. *Kebikeç-İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 19, 99-112.
- Özbaşı, S. (2020). Fatih Erdoğan'ın kitaplarında fantastik öğeler. *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 3 (1), 89-104.
- Özbek, Y. (2018). Sanat, Edebiyat ve Eğitim. *Doğu Esintileri*, (9). 0-0. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dogu/issue/39213/462107>
- Özbilen Demirtaş, E. (2021). *Koray Avcı Çakman'ın Öykü ve Romanlarının Duyarlılık Eğitimi Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi/Türkçe ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Özçelik, O. (1998) "Duyarlılık Eğitimi." Yönetim. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisatı Enstitüsü Dergisi*, 31, 18-27.
- Özdemir, Ş. (2002). Nisâ Suresinde aileyle ilgili olarak yer Alan ayetlerin istikrarlı bir aile kurumunun teşekkülü ve çocuğun eğitimi açısından tahlili", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* II,3: 1-17.
- Özdemir, E. (2013). *Sözcüklerin Vicdanı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özkan, U. B., (2019). *Eğitim Bilimleri Araştırmaları İçin Doküman İnceleme Yöntemi*. Ankara: Pegem.
- Öztan, G. G. (2012). *Türkiye'de Çocukluğun Politik İnşası*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Püsküllüoğlu, A. (2005). *Arkadaş Türkçe Sözlük*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

- Sever, S. (2015). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S. vd. (2016). *Çocuk Edebiyatının Mavi Yüzü: Fatih Erdoğan*. Ankara Üniversitesi ÇOGEM. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Sever, S. (2019). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sağlam, İ. (2002). Hz. Peygamberin çocuk eğitiminde öne çıkardığı hususlar. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11, 2: 167-190.
- Sağlam, M. & Aral, N. (2016). Tarihsel süreç içerisinde çocuk ve çocukluk kavramları. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*. 1(2), s.43-56.
- Saygılı, S. (2013). *Çocuk Psikolojisi*. (28. Baskı). İstanbul: Nesil Yayınları.
- Sınar Çılgin, A. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: MORPA Kültür Yayınları.
- Sönmez, V. (1997). *Sevgi Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Süngü, A. (2022). *Zeynep Cemali'nin Eserlerinde Değerlere Duyarlık*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Şirin, M. R. (1987). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*. Çocuk Edebiyatı Yıllığı, İstanbul: Gökyüzü Yayınları: 1 (47-55).
- Şirin, M. R. (1994). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M.R. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (2012). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Ders Notları*, Marmara Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümü (2008-2012).
- Şirin, M. R. (2016). Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı, Edebiyatın Amacı ve İşlevi. *Türk Dili Dergisi*, 780, 12-31.
- Şirin, M. R. (2019). *Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Uçan At Yayınları.
- Tan, M. (1994). *Çocukluk: Dün ve Bugün*. B. Onur (Yay. Haz.). Toplumsal Tarihte Çocuk içinde (ss. 11-26). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tural, S. K., (1993). *Edebiyat Bilimine Katkılar*. Ankara: Ecdat Yayınları.
- Tüfekçi Can, D. (2012). *Çocuk Edebiyatı Üzerine Bir Araştırma: Tanımlar, Türler ve Teoriler*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Türk, S. (2013). *Bir İmge Olarak Gazete ve 'Duyarsızlaşma' Kavramı Üzerine Plastik Çözümler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi/ Güzel Sanatlar Enstitüsü, Antalya.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü (2011). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Torun, A. (1997). Stres ve Tükenmişlik. Endüstri ve Örgüt Psikolojisi içinde, *Ed.Suna Tevrüz, (2.Baskı) İstanbul: Türk Psikologlar Derneği ve Kalite Derneği Ortak Yayını*.
- Ural, Y. (1987). *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Uygur, N. (1975). *İnsan Açısından Edebiyat*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

- Uygur, N. (1997). *Bütün Yapıtlarına Doğru-Güneşle*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yalçın, A. ve Aytas, G. (2016). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuk Psikolojisi*. 25. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yetkin, S. K. (1978). *Edebiyat Üzerine Denemeler*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayını.
- Yetkin, S.K. (1962). *Sanat Meseleleri*. İstanbul: De Yayınevi.
- Yıldırım, A ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, O. (2013). *Fatih Erdoğan 'ın Eserlerinin Eğitsel Değerler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Yılmaz, O. ve Arslan, M. O. (2014). Fatih Erdoğan'ın eserlerinde yardımseverlik değeri. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 37-44.
- Yörükoğlu, A. (2010). *Çocuk Ruh Sağlığı. Çocuğun Kişilik Gelişimi Eğitimi ve Ruhsal Sorunları*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yurttaş, H. (1997). "Çocuk ve kitap" Ana Dili Eğitimi ve Çocuk Kitapları Sempozyumu. Ankara: Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi Yayını, 56-64.
- 2018 Türkçe Öğretim Programı: http://web.deu.edu.tr/ilyas/ftp/turkce_2018.pdf

İncelenen Eserler;

- Erdoğan, F. (2015). *Sihirli Şemsiye*. İstanbul: Mavibulut Yayınevi
- Erdoğan, F. (2017). *Sihirli Şapka*. İstanbul: Mavibulut Yayınevi
- Erdoğan, F. (2019). *Sihirli Küpe*. İstanbul: Mavibulut Yayınevi
- Erdoğan, F. (2019). *Sihirli Küre*. İstanbul: Mavibulut Yayınevi
- Erdoğan, F. (2019). *Sihirli Kutu*. İstanbul: Mavibulut Yayınevi
- Erdoğan, F. (2019). *Sihirli Kitap*. İstanbul: Mavibulut Yayınevi
- Erdoğan, F. (2019). *Sihirli Top*. İstanbul: Mavibulut Yayınevi
- Erdoğan, F. (2020). *Sihirli Kaykay*. İstanbul: Mavibulut Yayınevi
- Erdoğan, F. (2020). *Sihirli Araba*. İstanbul: Mavibulut Yayınevi
- Erdoğan, F. (2021). *Sihirli Gözlük*. İstanbul: Mavibulut Yayınevi
- Erdoğan, F. (2021). *Sihirli Kalem*. İstanbul: Mavibulut Yayınevi

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Aysun BARAN

Eğitim Durumu

Lisans: Gazi Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği

Mesleki Denevim

Kemalpaşa Ortaokulu-Artvin/Kemalpaşa	2012-2015
Şeyh Şamil Ortaokulu-Kırşehir/Akçakent	2015-(Hâlen)